O noapte în pustia Sf. Munte Athos

de Arhimandritul Hieroteos Vlachos

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱέ Θεοῦ ἐλέησόν με

Prolog

Din inspirația dragostei dumnezeiești, în zilele noastre asistăm la o reînviere a dorului pentru teologia mistică și învățătura Sfinților Părinți, pentru nevoință, ascetism și rugăciunea neîncetată a inimii.

Cum se explică oare faptul că în mijlocul tendinței de a pune pe om în centrul lumii, se ivesc suflete ce tânjesc după adevărata viață în Hristos – căutând perfecțiunea – unirea cu Dumnezeu, suflete care vor să trăiască potrivit cu tradiția Bisericii noastre și cu Sfinții Părinți? „Aceasta este schimbarea dreptei Celui Preaînalt" (Psalm 76, 10).

Aceasta este lucrarea Sfântului Duh, Care viețuiește în veșnicie și Care alege și sfințește sufletele în trupul lui Hristos – sfânta, soborniceasca și apostoleasca noastră Biserică.

După multe eforturi chinuitoare, devine din ce în ce mai clar în ziua de azi că tradiția Sfinților Părinți nu este un lucru extravagant, ci o condiție esențială pentru un mod de viață cu adevărat ortodox. Și este o mare binecuvântare că preamilostivul nostru Stăpân a sădit, în mijlocul Bisericii, raiul Grădinii Maicii Domnului – Sfântul Munte – spre a reînvia Biserica prin darul harului lui Dumnezeu care se coboară la noi astăzi, neîntrerupt, prin tradiția vie a Sfinților Părinți.

Autorul acestei cărți tânjește după această tradiție. El trăiește și muncește în lume, dar locuința sa „este în rai", raiul Sfântului Munte, arvuna Împărăției ce va să vină.

Domnul, Care iubește toată făptura omenească și care ne dăruiește ceea ce sufletul nostru dorește cu adevărat, a dăruit și Arhimandritului Hieroteos Vlachos, harul de a îndrăgi viața duhovnicească a Sfântului Munte și de a regăsi înlăuntrul inimii sale emoția tainică a cuvintelor rugăciunii: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul."

Stând de vorbă cu Sfinții Părinți a primit binecuvântarea lor, a ascultat cuvinte rostite din nemurire și din preaplinul inimii iar acum le oferă și fraților săi.

Este un semn al dragostei Sfinților Părinți pentru noi, dezvăluindu-ne culmile vieții duhovnicești și încurajându-ne să nu fim șovăielnici în eforturile noastre de a le ajunge, arătându-ne în același timp primii pași pe care noi, cei neîncercați trebuie să-i facem.

Astfel această lucrare nu prezintă doar starea cea desăvârșită a rugăciunii, ci ne introduce și în stadiile sale cele mai de jos pentru ca și frații noștri din lume să o poată practica, spre întărirea sufletească și spre sfințirea lor. Cred că prin binecuvântarea Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoare, care Ea însăși a primit și a trăit plinătatea harului, această carte se va dovedi de folos atât autorului cât și cititorului. Nu mai este nevoie a spune că o mai deasă citire a cărților despre rugăciunea lui Iisus, va naște în oameni o mai mare dorință de a o practica.

A Domnului Dumnezeului nostru, de la care primim atâta bunătate și desăvârșire, să fie slava în vecii vecilor.

Arhimandritul Gheorghe,
Egumenul mănăstirii Sf. Grigorie,
Sf. Munte Athos

Introducere

În paginile ce urmează prezint o discuție pe care am avut-o cu un stareț la Muntele Athos. Pe atunci nu mă gândeam că va fi subiectul unei cărți. Dar într-o zi, pe când mă pregăteam să citesc una din scrierile Sf. Maxim Mărturisitorul, am auzit o voce dinlăuntru îndemnându-mă să aștern pe hârtie conversația purtată atunci cu înțeleptul călugăr atonit. Şi m-am supus acelei voci pe care, vă mărturisesc, nu am mai auzit-o vreodată. Am început să scriu după cum mi-a venit în minte. Aceasta este motivul pentru care ceea ce urmează este produsul a doar câtorva ore de muncă, şi pentru aceasta îmi cer iertare cititorilor. Înainte de toate, aş dori să fac câteva precizări.

În primul rând, această carte n-ar trebui citită ca o povestire sau ca un basm, ci mai degrabă ca o învățătură trimisă de Dumnezeu acelui înțelept atonit, care era un purtător de Dumnezeu „prin har". Cititorul ar trebui să se oprească din când în când să se gândească, ba mai mult, să se roage. S-ar putea chiar ca în unele locuri să aibă nevoie să citească de două ori.

În al doilea rând, dialogul trebuie citit păstrând în minte scopul pentru care a fost scris, adică practicarea unei vieți de rugăciune. Ar trebui ca de îndată să ne hotărâm a intra în întunericul dumnezeiesc al rugăciunii lui Iisus, Sinaiul şi Taborul unde Îl vom întâlni pe Dumnezeu. „Chemarea numelui lui Iisus este imediat urmată de prezența Sa, pentru că numele evocă o formă a prezenței Lui Iisus" (Paul Evdokimov). Această idee urmează cuvintelor Domnului: „unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt şi Eu în mijlocul lor"(Matei 18, 20), la fel şi cuvântului rostit de apostol „De aceea, vă fac cunoscut că nimeni nu poate să zică Domnul este Iisus, – decât în Duhul Sfânt" (1 Corinteni 12, 3). Când cineva rosteşte „rugăciunea lui Iisus", Sfântul Duh coboară, ca un nor pe Muntele Tabor.

În al treilea rând, cititorul n-ar trebui să încerce să afle cine este monahul cu care am vorbit. S-ar putea să nu reuşească şi raționamentele lui ar putea fi greşite. Acelui sfânt stareț nu i-ar plăcea acest lucru.

În al patrulea rând, cititorul ar putea fi impresionat de numărul mare de citate din Sfinții Părinți. Totuşi, trebuie subliniat faptul că Sfântul Duh, Care a locuit şi a lucrat în Sfinții Părinți, locuieşte şi lucrează de asemenea în pururea veghetorii atoniți. Ei au, cu alte cuvinte, duhul părinților şi astfel pot fi întotdeauna pătrunşi de învățăturile lor, fără prea multă trudă şi eforturi deosebite. Pe lângă aceasta, de multe ori în timpul discuției, înțeleptul pustnic, care s-a învrednicit a vedea pe Dumnezeu, şi-a deschis cărțile sale (Sf. Grigorie Palama, Sf. Simeon Noul Teolog, Filocalia, etc.) pe care le păstra lângă el, comentând multe pasaje.

Dorința mea arzătoare este să existe cititori care să fie ajutați să practice rugăciunea lui Iisus, – rugăciune care a sfințit pe mulți alții –, pentru a putea fi şi ei sfințiți.

Mă simt dator să-mi îndrept gândurile şi spre preacuvioşii călugări, „imitatori ai dragostei dumnezeieşti" care locuiesc în Muntele Athos, care au lăsat lumea şi trăiesc adevărata lume, lumea transfigurată care îl cunoaşte pe Dumnezeu Cel Viu. Ei sunt mărturisitorii contemporani ai lui Hristos, „care s-au despărțit de această lume şi care sunt de fapt morți față de ea". Aceşti sfinți bărbați m-au sprijinit şi ajutat de multe ori, m-au hrănit cu pâinea lor; şi eu, care sunt sărac, le datorez atât de mult. Sunt sărac. Dar, dacă n-aş fi luat chiar şi această puțină hrană, aş fi murit! Sunt flămând, totuşi trăiesc prin harul lor, binecuvântările şi dragostea lor.

Rândurile care urmează le sunt, astfel, dedicate acestor părinți care au cunoscut raiul în Sfântul Munte, ca recunoştință pentru marea lor dragoste – „în schimbul dragostei lor" –, şi care au iubit pătimaş întreita nevoință: cea materială (sărăcia), cea duhovnicească (smerenia şi ascultarea) şi cea a trupului (curăția); acestor părinți care au trăit cu adevărat fericirile lui Dumnezeu; pentru că, devenind săraci cu duhul au ajuns bogați şi devenind blânzi au moştenit pământul; au plâns şi au fost mângâiați; au fost milostivi şi s-au miluit; au devenit curați cu inima şi L-au văzut pe Dumnezeu în toată puterea Lui; au devenit făcători de pace şi s-au chemat fii ai lui Dumnezeu.

„Oh, Sfinți Părinți, binecuvântați călugări şi pustnici, noi, cei ce suntem păcătoşi, vă mărturisim pe voi binecuvântați, cei tineri pe cei bătrâni, fiii pe părinți, păcătoşii pe sfinți" (Sf. Nicodim Aghioritul).

Arhimandritul Hieroteos Vlachos.

Despre tăcere, cuvântare şi viața călugărilor

Sfântul Munte este un loc de taină unde tăcerea, care este însăşi veşnicia, vorbeşte intens, căci tăcerea este limbajul vieții viitoare. Precum sfinții îngeri au o putere mai presus de rațiune, pentru noi de

neconceput, prin care ei îşi transmit unii altora gânduri dumnezeieşti (Sfântul Vasile cel Mare), în acelaşi fel îngerii pământeşti – care trăiesc în Sfântul Munte şi se întrec cu cei cereşti şi netrupeşti în trăire şi în rugăciune – au altă putere pentru a transmite ceea ce trăiesc. Şi această putere este aceea a tăcerii care, mai ales la Sfântul Munte, este cea mai elocventă predică, „un îndemn tăcut". Monahii de acolo nu vorbesc mult; trăiesc tainele lui Dumnezeu în tăcere şi se adâncesc în apofatismul Ortodoxiei. Ascultă glasul lui Dumnezeu prin tăcere şi primesc virtute. După Sfântul Simeon Noul Teolog „tăcerea buzelor, închiderea ochilor şi asurzirea urechilor sunt pentru începătorii în viața duhovnicească cea mai rapidă cale de a ajunge la virtute."

Tăcerea călugărilor este ziditoare. În Pateric citim următoarele: „Avva Theofil arhiepiscopul s-a dus odată la Schit. Şi adunându-se frații, au zis lui Avva Pamvo: zi vreun cuvânt episcopului, ca să se folosească. Zis-a lor bătrânul: dacă nu se foloseşte de tăcerea mea nici de cuvântul meu nu poate să se folosească."

Ar trebui să meargă cineva la Sfântul Munte cu intenția de a fi zidit prin tăcere. Pelerinului care ştie cum să asculte această tăcere, totul îi va vorbi. Chipurile tăcute ale călugărilor, peşterile pustnicilor, mănăstirile pătrunse de atmosfera de pocăință, natura însăşi precum şi toate lucrurile neînsuflețite din jurul său, vor povesti multe şi îi vor împărtăşi învățături minunate. Acesta este felul în care Sfântul Munte vorbeşte „în tăcere".

Dar uneori vorbesc şi atunci zidesc sufleteşte, deoarece se fac pilde prin înşişi viața pe care o duc. „Căci viața fără de cuvânt mai mult foloseşte decât cuvântul fără viață. Viața şi tăcând foloseşte, iar cuvântul şi strigând supără. Dar dacă şi cuvântul şi viața se vor întâlni, fac o icoană a toată filosofia" (Avva Isidor Pelusiotul). Pentru că Sfinții Părinți duc o viață sfântă şi au devenit unelte ale Sfântului Duh, „trâmbițe mistice" ale Sfintei Treimi, ale Iubirii, ale Cuvântului şi ale Înțelepciunii înaltă, în orice cuvinte s-ar exprima. Au „cuvinte" să vorbească, deoarece faptele lor sunt din belşug. Şi atunci când sunt întrebați, ei rostesc aceste „cuvinte".

În Pateric, întâlnim foarte des următoarea cerere: „Părinte, spune-mi un cuvânt să mă mântui". Un „cuvânt" rostit din sufletul pustnicului ca de la Duhul Sfânt, în limbajul pustiei, este considerat revelat şi neîndoielnic; şi cel care îl cere, îl primeşte ca pe un rod al harului, fără să îl explice în mintea sa. Acest „cuvânt" de la părintele înduhovnicit este de neapărată trebuință pentru cel care îl cere. „Cuvântul" vine dintr-un suflet ce este prieten al lui Dumnezeu, un suflet rănit de iubirea Sa, fiind rostit după măsura „setei" celui care îl cere. Precum Preasfânta Maică a Domnului a zămislit pe Cuvântul lui Dumnezeu şi a dat naştere lui Hristos Dumnezeu şi Omul devenind din această pricină, „bucuria întregii făpturi", în acelaşi fel părinții, datorită curățeniei lor au zămislit cuvântul şi l-au transmis celor care însetează după el, făcându-li-se pricină de bucurie.

„Au venit la Avva Fillic nişte frați, care aveau cu ei câțiva mireni şi i s-au rugat să le spună vreun cuvânt. Iar bătrânul tăcea. Şi fiindcă îl rugau, le-a zis lor: Cuvânt voiți să auziți? Şi i-au zis: da Avvo. Deci a zis bătrânul: acum nu este cuvânt. Când întrebau frații pe bătrâni şi făceau cele ce le ziceau lor, Dumnezeu le da cum să grăiască. Dar acum, pentru că întreabă fără să împlinească ceea ce aud, Dumnezeu a îndepărtat harul cuvântului Său de la bătrâni. Şi ei nu mai au ce să grăiască, fiindcă nu este cel ce să lucreze. Şi auzind frații acestea, au suspinat, zicând: roagă-te pentru noi, Avvo!"

Prin această pildă se vădeşte că înțelepciunea este rodul harului. Harul împodobeşte oamenii curați şi sfinți, şi „întrupează" cuvintele lor. Este clar deci, că înălțimea cuvântului este pe măsura însetării celui care îl cere iar monahii ştiu cum să „frângă" şi cele mai împietrite inimi şi să le întoarcă spre Dumnezeu, chiar dacă folosesc un reproş discret.

Aşadar, dacă îi întrebi cu simplitate, cu smerenie şi cu dorința de a asculta, vei auzi „licăririle" harului. Sunt cuvinte simple, smerite, totuşi pline de înțelepciune şi har, sunt cuvinte pline de duh.

În acest fel ei îl imită pe Hristos, care este atotputernicul Logos al Tatălui şi în acelaşi timp întruchiparea tăcerii profunde. El a vorbit, dar de asemenea a păstrat tăcerea. Mişcarea lui Dumnezeu spre om este cu siguranță nu doar o revelare a Cuvântului ci şi o „expresie a tăcerii". Prin urmare mişcarea

omului spre Dumnezeu, ca şi spre aproapele său ar trebui să se distingă prin acestea două. Te îndrepți spre Sfântul Munte cu intenția de a fi învățat mai mult prin tăcere şi mai puțin prin cuvânt.

Monahii de la Sfântul Munte, pustnicii, aceste păsări cântătoare ale deşertului, trăiesc viața la apogeul ei. Ei sunt deja în rai. Sunt cu adevărat „purtători de Dumnezeu”, trăind viața lui Hristos „în vase de lut”, adică în trupuri istovite de nevoință şi de slujirea aproapelui. În aceşti monahi cineva ar putea vedea îndumnezeirea în faptă, ca să spunem aşa, şi nu îndumnezeirea învățată teoretic, de către cel lipsit de experiență în ale teologisirii. Ei trăiesc în acelaşi timp şi credința şi faptele. Pentru că, fără îndoială, credința fără fapte este o iluzie, dar faptele fără credință sunt idolatrie. Harul lui Dumnezeu, chipul lui Hristos, sunt întipărite pe fețele lor bătătorite de vreme. „Dansul” sfinților asceți „fuge de ceea ce este împotriva firii, arată ceea ce este al firii şi devine vrednic de darurile ce sunt mai presus de fire” (Sf. Nicodim Aghioritul).

Când îi priveşti ai impresia că sunt nefericiți şi trişti. Însă atunci când linişte lor interioară se revarsă, te copleşeşte. Aceşti sfinți nevoitori sunt asemeni stăvilarelor ce opresc apele. Dar când stăvilarul se rupe, apele îşi arată forța, inundând împrejurimile. Când gura pustnicului se deschide te „inundă” cu mireasmă. Gurile monahilor sunt „izvoare din care se revarsă miere şi apă vie”. Ai putea crede că viețile lor sunt fără valoare, dar îți vei da seama curând că aceşti pustnici sunt „copaci ce ajung sus la cer”, dăruiți cu frunze ce aduc umbră, dându-ți adăpost şi răcorindu-te. Ți-i imaginezi îmbrăcați în rase, de neclintit din tăcerea lor şi nespălați datorită reținerii lor de la spălare (alousia). Însă foarte curând îi vezi ca „plante nemuritoare rodind fructe minunate”, „crini veşnic înfloriți şi de-a pururi înmiresmați”, al căror parfum te umple de plăcere! Şi toate acestea pentru că Hristos, viața cea adevărată, trăieşte în ei. Viața lor este „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu” (Coloseni 3, 3).

În fiecare călugăr atonit care calcă pe urmele Sfinților Părinți şi trăieşte potrivit învățăturilor lor, poți distinge, dacă porți în tine duhul lui Dumnezeu, împreuna-lucrare a două stări, în aparență opuse: cea a morții şi cea a vieții. Viața izvorăşte dintr-o moarte de zi cu zi, şi moartea devine mai adâncă dacă te bucuri de viață. Cu cât sporeşte moartea morții (a păcatului), cu atât este mai deplin trăită viața în Viață (întru Hristos); şi cu cât cineva trăieşte mai deplin „Viața”, cu atât omoară moartea, până acolo încât acela ajunge să vadă în sine însuşi Învierea şi Înălțarea lui Hristos. Adică este omorât păcatul şi se naşte viața. Deci, s-ar putea spune că monahii se îmbracă cu moartea şi dobândesc Viața. Sfântul Pavel scrie către Romani: „Ştiind că Hristos, înviat din morți, nu mai moare. Moartea nu mai are stăpânire asupra Lui. Căci ce a murit, a murit păcatului o dată pentru totdeauna, iar ce trăieşte, trăieşte lui Dumnezeu” (Romani 6, 9-10). Sfântul Nichita Stithatul scrie că la fel se întâmplă cu omul sfânt, devenit asemeni lui Hristos, deoarece este mort şi îngropat pentru lume, trăind viața lui Hristos: „Cel ce a fost ridicat din moarte, a fost ridicat împreună cu Hristos. Dacă el a fost ridicat cu Hristos prin cunoaşterea Sa şi moartea nemaiavând stăpânire peste Hristos, atunci nici peste acela nu mai are stăpânire moartea necunoştinței. Astfel că el nu mai trăieşte pentru trup şi pentru lume, fiind mort față de mădularele sale şi față de grijile lumii, dar întru el trăieşte Hristos, fiind sub legea harului Sfântului Duh, iar nu sub legea cărnii, adică el şi-a oferit mădularele sale ca arme ale dreptății lui Dumnezeu Tatăl”.

Chiar şi în călugării ajunşi la cele mai înalte stări de înduhovnicire se regăseşte împletirea dintre odihnă şi lucrare. După Sfântul Maxim, ei trăiesc un „repaus în veşnică mişcare” şi o „mişcare neclintită”. Rămân „în Hristos” şi se mişcă neîncetat spre o cât mai desăvârşită bucurie de El, deoarece Hristos este nestemata cea de mare preț. Sfântul Grigorie de Nyssa lămureşte acest lucru: „Ciudat lucru este că repaosul şi mişcarea pot sta la un loc. Căci cel ce urcă deloc nu stă, iar cel ce stă nu urcă; dar aici urcarea este împlinită prin a rămâne în aceeaşi stare, înțelegând prin aceasta cu cât unul rămâne statornic şi neclintit în bine, cu atât străbate mai mult din calea virtuții”. Adică rămâne statornic în bine, mişcându-se în acelaşi timp. Se află într-o continuă mişcare şi totuşi rămâne în Hristos. Este setea neîncetată după Hristos, dar în acelaşi timp şi sațietatea dumnezeiască. Un monah a spus odată: „Ceva ciudat mi se întâmplă. Sunt înfometat şi totuşi mă simt sătul”. Însă pentru omul lui Dumnezeu acest lucru nu e deloc ciudat. Aceasta este „desăvârşita dar totuşi nedesăvârşită desăvârşire a celui desăvârşit” de care vorbeşte sfântul Ioan Scărarul.

Viața călugărului devine necontenit viața Cuvântului lui Dumnezeu, viața lui Hristos. Silindu-se călugărul viețuieşte pe deplin „vârstele” lui Hristos. Hristos este Întrupat în el, făptuieşte minuni, îndură Patimile, Învie şi Se Înalță. Trăind, de aceea, în Hristos, ajunge nu doar la unificarea lumii sale interioare ci

şi a celei din jurul său. Trece peste toate deosebirile, ridicându-se la o stare mai înaltă decât cea de dinainte de Cădere – devine asemeni lui Adam cel dintâi. Sfântul Maxim aminteşte cele cinci deosebiri pe care Adam nu le-a învins, pe când omul reuşeşte acum să le depăşească cu ajutorul lui Adam cel Nou, adică a lui Hristos. El poate trece peste deosebirea dintre creat şi necreat, dintre minte şi simţuri, cer şi pământ, rai şi lume, dintre bărbat şi femeie. Trecând-o pe ultima dintre ele, continuă să o depăşească pe prima, cea dintre creat şi necreat. Un sfânt al lui Dumnezeu se dăruieşte pe sine întreg şi dăruieşte lumea întreagă lui Dumnezeu, arătându-se prin aceasta cel mai mare binefăcător al firii omeneşti.

La Sfântul Munte m-am apropiat odată de un astfel de stareţ (Gheron), un stareţ care gustă deplinătatea nesfârşită a milostivului Dumnezeu. Locuind într-o crăpătură a pământului, el a depăşit toate tiparele acestei lumi. Nu există cuvinte care să-l poată descrie. Dacă îi spui înţelept, spui prea puţin, numindu-l nebun nu cuprinzi pe de-a-ntregul măsura nebuniei sale pentru Hristos – pur şi simplu nu ştii cum să-l descrii. Pentru că a ieşit din măsurile acestei lumi şi se îndreaptă spre depărtările veşniciei. Atinge dumnezeiescul foc şi este pur şi simplu în flăcări, arzând acum de Lumina necreată. Ore întregi, în timp ce vorbeşti cu el, ai impresia că va fi aprins şi că va fi mistuit. Crezi că va dispare complet din faţa ta precum proorocul Ilie în carul cu foc. Chiar în momentul în care îţi vorbeşte, crezi că se va urca la cer, ca Domnul care, „pe când îi binecuvânta, S-a despărţit de ei şi S-a înălţat la cer” (Luca 24, 51). Şi totuşi nu se întâmplă nimic din ceea ce ai crezut. Se întâmplă altceva, ceva ce simţi în timp ce-ţi vorbeşte despre lucruri privitoare la viaţa duhovnicească. Este asemenea „uimirii” care i-a cuprins pe apostoli pe muntele Tabor. „…un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată glas din nor zicând: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în care am binevoit; pe Acesta ascultaţi-L» şi, auzind ucenicii au căzut cu faţa la pământ şi s-au umplut de spaimă.” (Matei 17, 5-6). În timp ce vorbeşte, Duhul Sfânt coboară dintr-o dată, învăluindu-te, prinzându-te. Te cuprinde teama, dar şi dorinţa de a rămâne acolo. Ascultând cuvintele lui simple şi liniştite, îţi aminteşti de Hristos vorbind ucenicilor pe înălţimea unui munte sau într-o corabie, pe mare. Sfântul îţi vorbeşte într-adevăr de pe „muntele” theoriei (vederii lui Dumnezeu) şi de pe marea veşniciei, dincolo de lucrurile banale şi omeneşti, dincolo de ceea ce eşti.

M-am apropiat de acest Gheron într-o zi. Ştiam că era un adevărat „teolog”. Nu avea cunoaştere despre Dumnezeu, ci „cunoaşterea lui Dumnezeu”, care este neajunsă celor mai mulţi oameni! „Căci cu adevărat munte înălţat pieptiş şi greu de urcat este cunoaşterea lui Dumnezeu. Şi mulţimea poporului de-abia ajunge la poalele ei.” Doar Moise a fost în stare să urce muntele vederii lui Dumnezeu. Şi Gheron era şi el, asemeni lui Moise, unul care L-a văzut pe Dumnezeu.

La început m-am simţit stângaci. Despre ce aş putea să vorbesc cu el? Ce aveam noi în comun? Eram noi pe aceeaşi treaptă? Noi ceilalţi suntem la primul stadiu al „filosofiei practice” (curăţirii), în timp ce el a trecut deja de la „contemplarea naturală” (iluminarea minţii) la „teologia mistică” (cunoaşterea lui Dumnezeu) adică la cunoaşterea veşnică. Noi suntem plini de patimi, în timp ce el e tronul aurit al Împăratului. Noi închipuim iadul, el e desfătarea Raiului.

Dar în timpul discuţiei noastre pustnicul a coborât din înălţimea sa şi m-a ridicat pe mine mai sus. S-a deşertat pe sine şi m-a îmbogăţit pe mine. „Deşi a fost odată bogat, a devenit sărac, ca să pot fi şi eu bogat prin sărăcia lui”. Pentru că întotdeauna unitatea presupune o mişcare înspre exteriorul sinelui de ambele părţi, acelaşi lucru se întâmplă şi în unirea cu Dumnezeu. Survine o mişcare de la Dumnezeu înspre om ca şi o mişcare de la om înspre Dumnezeu. Aceasta este trăsătura distinctivă a dragostei dumnezeieşti. „Teologii numesc dumnezeirea uneori forţă erotică, alteori dragoste, şi alteori ceea ce este dorit şi iubit. Prin urmare, ca forţă erotică şi ca dragoste, divinul însuşi este subiect de mişcare; şi fiind ceea ce este dorit şi iubit cu intensitate, atrage spre el tot ce este receptiv la această forţă şi dragoste” (Sf. Maxim Mărturisitorul). Acelaşi sfânt părinte spune mai departe: „Această dragoste dumnezeiască extatică îi sileşte pe cei ce iubesc să nu-şi aparţină lor ci celor pe care îi iubesc. Aceasta este arătată la cele de deasupra prin grija faţă de cele de mai jos, la cei ce se află în aceeaşi stare prin sprijinul pe care şi-l dau unii altora şi la cei mai de jos prin aceea că sunt întorşi mai întâi de toate numai înspre dumnezeire”. Cu alte cuvinte Sfântul Maxim Mărturisitorul arată o aşezare despre care Sfântul Dionisie Areopagitul spune: „erosul dumnezeiesc este şi extatic, nelăsând pe cei îndrăgostiţi să fie ai lor, ci ai celor de care sunt îndrăgostiţi. Şi arată pe cele superioare, purtătoare de grijă pentru cele inferioare, şi pe cele de acelaşi grad susţinându-se una pe alta, şi pe cele inferioare într-o întoarcere dumnezeiască spre cele dintâi”.

Voi păstra întotdeauna în minte ba mai mult, în inimă, fiecare minut al acelei conversații. Ceea ce urmează este prezentarea întâlnirii şi a dialogului nostru.

Apus de soare în Muntele Athos

Soarele cobora spre vest. Diminețile în muntele Athos sunt înmiresmate, fermecătoare. Întunericul nopții se împrăştie în timp ce călugării sunt la Katholikonul (biserica cea mare) Sfintelor Mănăstiri, cântând „Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina". S-ar putea spune că cele ce alungă întunericul sunt vocile melodioase, răsunând blând şi ritmul cald al clopotelor. După-amiezile la Athos sunt şi ele liniştite. O zi de strădanii a trecut şi noaptea îşi împrăştie vălul în care monahul va ascunde multe lupte, lacrimi îmbelşugate şi multe nevoințe duhovniceşti. Soarele cel văzut coboară spre asfințit dar Soarele Cel ce se află în inimile nevoitorilor nu se stinge. În inimile lor cu totul curate, neumbrite de norii patimilor îşi are locul o zi veşnic luminoasă. O, apusul de soare la Athos! Apus plin de farmec, plin de har, învăluit în linişte.

După vecernie unii monahi, mişcându-se încet, cu capetele aplecate, ies din Katholikonul Sfintelor Mănăstiri sau din micile capele ale schiturilor să se odihnească în aerul curat, aşezându-se pe o bancă din piatră şi meditând asupra dulcelui nume al lui Hristos. Vor şi stăruie să-şi înscrie în inimile lor literele de aur ale rugăciunii. Sunt furat de aceste ceasuri de linişte, când până şi natura este calmă, când chiar şi valurile mării abia se aud lovindu-se de stânci, când regele soare zugrăveşte cerul în toate culorile. Natura la Athos are un farmec deosebit, dat de rugăciune şi de sfințenie. Într-adevăr, harul necreat pătrunde prin suflet, în trup, întinzându-se până şi la firea negânditoare şi la întreaga zidire. Aici nu se vede ceva sălbatic, nici măcar nu există ceva sălbatic, totul e liniştit. La Athos toate zilele şi nopțile ard în rugăciune. Chiar şi natura este îmblânzită de glasurile frumoase ale călugărilor, de sunetul clopotelor şi de smerenie! „Aici apa este mai bună, aerul este mai blând şi adierea lui mai caldă, învăluindu-ne pe noi cei reci; pretutindenea vezi păduri ce se înalță dese, cu copaci veşnic verzi care încântă privirea; vezi măslini, viță-de-vie, dafini, mirt şi tot felul de pomi. Nevoința tăcută, care pe unii îi hrăneşte iar pe alții îi desfată, a curățat acest pământ de blestem" (Eugen Boulgaris).

Nu mă simt atras în mod deosebit de către natură. Însă la Sfântul Munte aceasta are un har deosebit. Ar putea să o privească cineva cu ochii monahilor purtători de Dumnezeu şi să se lumineze. Ar putea să o privească, contemplându-o nu cu ochii sau cu mintea ci cu inima înduhovnicită. Şi inima ştie cum să iubească şi să aprecieze lucrurile. S-ar putea ca tăcerea în plinătatea ei să joace un rol foarte important, dacă „viața care este lipsită de temeri, datorită credinței sale în Dumnezeu se mişcă din fire spre o înțelegere a creației lui Dumnezeu" (Sf. Grigorie Palama).

Urcându-mi propriul Tabor

Apus de soare la Athos – în timp ce soarele se pregătea să apună, eu urcam pregătindu-mă să răsar! Apusul soarelui m-a găsit urcând cu mare greutate o potecă strâmtă şi abruptă spre… răsărit! Săraci în credință, găsim cu greu o bucurie în astfel de urcuşuri către cei plini de credință, care au purtat hotărârea lor eroică de a renunța la lume cu toate atracțiile şi plăcerile ei, şi care au îmbrățişat nevoința. Urcam undeva pe partea de nord a Athosului. Voiam să pun în practică cuvintele sfântului Ioan Hrisostom: „Până-ți este dorința caldă, îndreaptă-te spre aceşti îngeri şi fă-o mai caldă. Pentru că vorbele omeneşti nu vor putea să-ți aprindă inima aşa cum o poate face vederea lucrurilor dumnezeieşti".

De-a dreapta şi de-a stânga, se ridicau stânci impenetrabile cu vârfurile lor ascuțite, parcă străpungând cerul, precum o fac vocile şi viețile „locuitorilor" Sfântului Munte. Mergeam aplecat, cu rugăciunea lui Iisus pe buze, în inimă, înlăuntrul ființei mele. Pentru că acesta este felul în care ar trebui vizitat Sfântul Munte, cu sentimentul unui simplu pelerin. La mică distanță de potecă, printre stânci, se puteau vedea case mici, chilii de pustnici. Unele dintre ele sunt în peşteri, altele ies puțin înafară, şi când le priveşti ai senzația că vor cădea în mare. Înlăuntrul acestor grote trăiesc albinele duhovniceşti, gătind mierea dulce a isihiei. Imnul pe care sfântul Nicodim l-a compus pentru părinții atoniți mi-a venit atunci în minte şi am început să-l cânt. „O, albine alese de Dumnezeu, ce-şi fac în grotele şi peşterile pământului din Sfântul Munte chilii de ceară, pline de mierea cea mai dulce a liniştii."

Chilii asemănătoare există şi în partea de sud a Muntelui, cunoscută sub numele de Karoulia. Acolo, spectacolul este incomparabil mai uimitor. „Pe suprafaţa roşiatică a stâncilor, care dau impresia că sunt învelite în rugină, multe locuinţe atârnă una de alta, în vârf, la o înălţime ameţitoare. Unele dintre ele sunt peşteri cu intrarea închisă de pereţi, având doar o mică deschizătură. În altă parte, o proeminenţă a stâncii a dat posibilitatea unui pustnic curajos să construiască un paraclis îngust, una sau două chilii şi o grădină strâmtă din care o pădure minunată de chiparoşi a înflorit din solul adus din alt loc, dând o imagine exotică peisajului. Culoarea pură în care sunt îmbrăcate toate aceste locuri ascunse dă impresia că ele arată ca nişte cuiburi de pescăruşi. Schimnicii comunică între ei prin poteci, invizibile de pe mare. Dar să urci pe ele înseamnă să iei o hotărâre foarte îndrăzneaţă. Sunt mulţi dintre pustnici care n-au ieşit din ograda strâmtă de ani de zile. De aceea în schiturile mai mari există cimitire, iar în peşteri firide unde sunt păstrate rămăşiţele fraţilor; pe fruntea fiecărui craniu este înscris numele fratelui şi data morţii sale.” (Photis Kontoglou).

Aceşti pescăruşi duhovniceşti, porumbeii raiului care îl trăiesc pe Dumnezeu şi se înalţă până la al treilea cer, sunt răspândiţi de o parte şi de alta a stâncilor. Oricine urcă poteca aceea strâmtă din partea de nord a Muntelui, pe care o urcam şi eu la apus, observă acelaşi spectacol. Şi se înfioară. Simte harul lui Dumnezeu răcorindu-l şi în acelaşi timp mistuindu-l ca „rugul aprins” al lui Moise. Îi vin în minte imagini cu părinţi înaintaşi, care au trecut prin acel loc şi acum dorm în pace şi linişte, aşteptând vocea Arhanghelului anunţând venirea Mirelui căruia vor fi dăruiţi spre nuntă; incontestabil inima lui este departe de lume şi de toate plăcerile ei. Ei au luptat aici o viaţă întreagă ca să poată găsi pacea, şi au aflat-o. Acum se odihnesc în sânul lui Avraam. Glasul lui Hristos, „n-a murit ci doarme” (Matei 9, 26) sună încet în aceste locuri izolate.

Urcam cu gânduri şi simţăminte deosebite. Întregul ţinut era stăpânit de linişte. Foarte rar puteai auzi păsări sălbatice zburând pe deasupra şi ciripind, sau chiar privighetori cântând. „Athosul hrăneşte privighetori multe şi minunate” (Sf. Nicodim Aghioritul). Din când în când se putea auzi sunetul unor bubuituri înfundate. Mergând, am ajuns la o căsuţă, unde am zărit un pustnic care încerca să spargă o piatră.

— Binecuvântează, Gheron, am spus.
— Domnul să te binecuvânteze, mi-a răspuns.

Acesta este salutul la Muntele Athos. Când ceri binecuvântare, îţi răspund: „Domnul să te binecuvânteze”. Cunosc foarte bine importanţa lui Hristos pentru viaţa duhovnicească. Îşi cunosc, de asemenea propriile slăbiciuni. Domnul este dorirea lor şi locuinţa lor adevărată. Îi repetă foarte des numele pentru că trăiesc în prezenţa Lui. El este Cel ce „doarme cu ei, se trezeşte cu ei, le îndulceşte şi le încântă inima prin mângâierea Sfântului Duh”.

— Ce faci acolo, Gheron?
— Încerc, fiule, să sparg bolovanul acesta ca să fac un mic rezervor, să adun apa de ploaie, pentru a putea bea puţin. Anul trecut am suferit mult de sete.
— Dar e o muncă foarte grea! Cu atât mai mult fără uneltele potrivite.
— Ce pot face? Trupul are nevoie de apă. Mă va ajuta Dumnezeu. Putem să nu avem nimic aici, în pustie, dar de puţină apă este nevoie. Vino în chilie, să o binecuvântezi pentru mine.

Eu, să binecuvântez chilia celui binecuvântat, m-am gândit! Necurăţitul să sfinţească pe cel curat! Am intrat în chilie încet, cu mare grijă. În chilia unui pustnic intri cu teamă, ca într-un loc de taină. Era murdar, neîngrijit. Dar acestea sunt lucruri fără importanţă pentru atletul lui Hristos. Cum să găseşti timp pentru un astfel de lucru? Mi-a adus apă şi puţin rahat, semne ale dragostei lui. Într-adevăr, în pustia aceea înţelegi dragostea curată şi sinceră. Întreaga inimă a monahului se regăseşte pe tava aceea mică cu puţină apă şi dulceaţă! El îţi dăruieşte totul.

— Ai venit din lume?
— Da.
— Cum e acolo?

Aceasta e întrebarea obişnuită pe care o auzi la Athos. De această dată, totuşi, este de mare importanţă. Asta pentru că cel ce a întrebat a lăsat lumea, ce se îndreaptă spre distrugere, acum cincizeci de

ani şi nu s-a mai întors. Deci, pustnicul ştie foarte bine ce înseamnă „lumea”. Este zidirea lui Dumnezeu dar în acelaşi timp devine înşelătoria celui rău. Nu l-a înşelat diavolul pe Adam folosind lucrarea mâinilor Lui? Câți dintre noi nu pățesc la fel?

— Lumea, Gheron, s-a îndepărtat de Dumnezeu. Nu-şi mai aminteşte de El, nici nu mai trăieşte după poruncile Lui. Bisericile sunt goale, în schimb toate locurile diavolului sunt pline. Oamenii şi-au părăsit duhovnicii şi au umplut spitalele de boli mintale. Slujbele lor le aduc numai nelinişte şi toate grijile lor sunt lumeşti. Azi avem alegeri, mâine guvernul cade, poimâine mitinguri. Citesc doar ziare şi sunt indiferenți față de Scriptură. Ore întregi urmăresc filme inspirate de diavol, care îi adorm, şi nu învață din Viețile Sfinților…

— O, lumea aceasta nefericită, a răspuns pustnicul. E condusă de către diavol. Zilnic aduce lucruri şi întâmplări ca să alunge amintirea lui Hristos din mintea oamenilor. Îi face să nu se mai uite la ei înşişi şi să nu le mai pese de mizeria lor interioară. Îi face mai interesați de alții de cât de ei înşişi. Aceasta este fuga de la Dumnezeu şi teama despre care ai vorbit mai devreme. Adam a păcătuit, s-a ascuns, a fugit de la Dumnezeu şi apoi au urmat toate suferințele. Acelaşi lucru îl fac şi oamenii. Mă rog fierbinte pentru mântuirea întregii lumi. „Doamne Iisuse Hristoase, ai milă de mine şi de lumea Ta”. Toată noaptea mă rog ca Dumnezeu să-şi arate mila Sa către lume. Aceasta este menirea noastră în aceste vremuri tulburi. Sorții cad asupra noastră să devenim martiri.

Pustnicul mi-a mai spus şi altele. De câte ori vizitezi Athosul auzi felul acesta de înțelepciune la fiecare pas. I-am mulțumit, am cerut binecuvântare, l-am rugat să mă pomenească în rugăciunile sale şi gânditor, am ieşit din chilia care-i este acum mormânt, dar din care va fi înviat în viața adevărată.

Întâlnirea cu pustnicul

Mi-am continuat drumul spre înălțimi, spre muntele schimbării mele la față. Şi în sfârşit, cu mare greu am ajuns la locul pe care doream să-l vizitez. Am stat puțin afară să mă răcoresc.

Chilia unui pustnic, m-am gândit, nu este doar un loc de taină ci şi un „sălaş ceresc”. Cel ce sălăşluieşte acolo şi se ocupă cu isihia şi rugăciunea este un Apostol al lui Hristos. Sfântul Grigorie Palama spune aceasta într-una din omiliile către tesaloniceni, unde şi-a luat ca pricină împrejurarea în care Sfântul Apostol Toma nu s-a învrednicit a-L vedea pe Hristos Cel Înviat, nefiind cu ceilalți Apostoli în Duminica Învierii. Dar L-a văzut pe Domnul după opt zile, când era împreună cu ceilalți Apostoli. Şi spune Sfântul lui Dumnezeu: „Duminica după Sfânta Liturghie, ai grijă să găseşti pe cineva care urmează Apostolilor lui Hristos şi rămâne retras, în rugăciune tăcută, cântând psalmi şi dorindu-L pe Hristos. Dacă îl găseşti, intră în chilia lui cu credință ca într-un loc sfânt, pentru că are puterea sfințitoare a Sfântului Duh. Şi rămâi acolo cât mai mult, vorbeşte cu el despre Dumnezeu şi cele cereşti şi cu smerenie cere povățuire şi ajutor prin binecuvântarea lui. Atunci, Domnul Iisus va veni şi la tine nevăzut, aşa cum a venit şi la Toma. El va da pace sufletului tău, îți va înmulți credința, te va sprijini şi te va număra printre aleşii Împărăției Cerurilor”.

Urmând povățuirea Sfântului, m-am apropiat de chilie privind-o ca pe un loc tainic. Înăuntru am avut senzația că Gheron era un Apostol al lui Hristos, care L-a văzut deja pe Mântuitorul şi era în lăcaşurile Ierusalimului Ceresc. Aşa încât a devenit dumnezeu după har şi este părtaş energiilor necreate ale lui Dumnezeu, având tot ceea ce are Dumnezeu, înafară de Ființa Sa. „Toate cele ale lui Dumnezeu le are cel îndumnezeit prin har, fără numai Ființa Sa” (Sf. Grigorie Palama). Cum aş putea să-l văd altfel dacă Dumnezeu vorbeşte despre el în acest fel, prin Sfântul Grigorie ? Am vrut, asemeni lui Toma să-L văd pe Hristos, de aceea am hotărât să mă apropii de el cu smerenie şi pocăință şi să împlinesc orice mi-ar fi spus. După cum îşi va da seama şi cititorul, datorită acestei discuții despre Dumnezeu şi lucrurile cereşti, am simțit o pace adâncă revărsându-se în sufletul meu…

Am bătut la uşa colibei sale. O linişte nesfârşită domnea acolo, lucru ce m-a înfricoşat puțin. S-au auzit nişte paşi mărunți. Uşa s-a deschis tăcut şi unul din ucenici s-a ivit în fața mea.
— Binecuvântați !
— Domnul !
— Aş vrea, dacă se poate, să-l văd pe Gheron. E ocupat?

Trebuie să fi foarte discret atunci când vizitezi un pustnic. S-ar putea să-l întrerupi din rugăciune. Ar putea fi în răpire dumnezeiască, pe Muntele Tabor, şi tu l-ai aduce înapoi în lumea zgomotoasă. Ar fi cel mai mare rău pe care i l-ai putea face. N-ar fi necăjit dacă l-ai insulta, ci dacă l-ai aduce jos de pe munte. Dar în acelaşi timp ar fi cel mai bun lucru ce l-ai putea face pentru tine, căci te-ar umple de mireasmă dumnezeiască! Strălucirea pe care a dobândit-o te va orbi. „Se înalță din rugăciune arzând" (Sf. Grigorie Palama) la fel cum ardea şi Moise când a coborât de pe Sinai, iar israeliții nu l-au putut privi, pentru că era asemeni fierului după ce se scoate din foc.

Trăieşti „o scânteie de nemurire".
— Să întreb, a răspuns ucenicul. S-a întors după câteva minute.
— Gheron e bolnav, dar se va ridica să te primească. Să intrăm, dacă doreşti.
Am stat puțin cu acest monah tânăr. Am fost mişcat de prezența lui în acel loc aspru, de viața şi tinerețea lui în chilia aceea sărăcăcioasă. Nu-l ştiam, dar am simțit admirație pentru el.
— Sunteți mulți aici? Am întrebat.
— Gheron şi trei ucenici ai lui.
— Am vrut să discut câteva lucruri ce mă preocupă. De aceea am venit în locul acesta singuratic.

— E bine că ai făcut aşa. Cu astfel de gânduri ar trebui să vină pelerinii aici! Unii vin doar din simplă curiozitate. Vin să-l vadă pe Gheron în persoană, şi apoi se mândresc că l-au văzut. Aceştia îl obosesc foarte mult. Îi simte ca pe nişte vizitatori la grădina zoologică, ca pe nişte turişti. Aşa că e bine pentru tine să-l întrebi de cele duhovniceşti şi să-i spui ce te frământă. Şi trebuie să ştii că nu vei asculta vorbe goale. El vorbeşte din experiență. Gheron trăieşte aceste lucruri şi vorbeşte despre unele dintre ele celor ce-l vizitează, pentru a-i ajuta.

Abia am terminat că Părintele a apărut înaintea mea. A fost ca soarele răsărind brusc! Ca primăvara ce revarsă bucurie. Ca o lumânare în întuneric! Barba albă i se revărsa ca o cascadă pe față. Ochii lui pătrunzători, strălucitori, luminau. Rar am văzut astfel de ochi transfigurați. Sfântul Grigorie Palama spune că Apostolilor, înainte de a vedea Lumina Necreată de pe Tabor, ochii le-au fost schimbați prin puterea Sfântului Duh, pentru a o putea vedea: „Înțelegi? În fața acelei lumini orbi sunt ochii celor ce văd după fire. Aşadar nici nu va simți acea lumină nici nu o va vedea privirea simplă, ci doar schimbată prin puterea Sfântului Duh. Aceia au fost schimbați şi această schimbare, care nu a fost desăvârşită, ci a fost cea pe care a putut să o ia firea noastră muritoare, au primit-o de la Dumnezeu, prin unirea cu Cuvântul".

Şi acest Părinte, care adeseori a văzut lumina Taborului, avea privirea transfigurată de această experiență, schimbarea fiind evidentă şi binecuvântată.

— Binecuvântați, am spus, aplecându-mă să-i sărut mâna ce purta urmele multor nevoințe. Dar el s-a aplecat mai jos şi a fost primul care mi-a sărutat mâna.
Am rămas şocat.
— Dar, părinte, de ce mi-ai făcut asta mie, unui nevrednic slujitor al lui Dumnezeu, unul din turmă?
— Ah, tu eşti preot şi ai harul lui Dumnezeu. Ce am eu mai mult decât tine?
— Noi, cei ce trăim în această lume slabă suntem plini de păcate, în timp ce tu, în pustie, te bucuri de harul lui Dumnezeu. Te-ai făcut tronul Său aurit, heruvimul arzător. Scripturile sunt „întreit scrise înlăuntrul inimii tale, astfel că tu ai mintea lui Hristos" şi ai devenit „sălaşul viu al lui Hristos în duh" (Sf. Grigorie Teologul). De ce mi-ai făcut aceasta?

Mă plângeam de parcă aş fi fost copleşit. Şi într-adevăr eram covârşit de sfințenia şi de smerenia sa. Adeseori suntem mai adânc mişcați de smerenia cuiva decât de spusele sale! Dragostea lui este mai supărătoare decât criticile sale!

— Îmi pare că nu cunoşti felul în care gândim în pustie, a spus, plecându-şi capul. Una dintre caracteristicile isihiei este conştientizarea păcatului. Cel ce veghează asupra lui însuşi în fiecare zi, vede asemenea stări păcătoase, asemenea ispite ale diavolului înlăuntrul său, încât se simte cu adevărat cel mai rău dintre păcătoşi. Crede-mă părinte, oricine intră în chilia mea este mai sfânt decât mine. Este un înger al lui Dumnezeu.

…N-am spus nimic. M-a prins de mână şi, călăuzindu-mă cu mare dragoste ca şi cum aş fi fost orb, m-a dus înspre paraclis. M-am simțit în acel moment ca un nevăzător în fața luminii arzătoare a soarelui, neputincios în fața unui uriaş, un copilaş în fața unui bătrân înțelept! Prima lui faptă a fost preludiul alteia care a venit puțin mai târziu. Cât de sigur m-am simțit cu el! Ce har negrăit! Chiar şi acum îi simt mâna caldă!

Am păşit prin două uşi joase, unde trebuie să te apleci ca să poți trece. Totul aici e plin de smerenie. În chilia unui pustnic ar trebui să intri întotdeauna aplecat. Ar trebui să uiți cine ai fost sau cine eşti. Aici nu este loc pentru oamenii egoişti, care cred despre ei că sunt cineva. Am ajuns într-un mic paraclis. M-a dus să mă închin la icoanele de pe iconostas şi înaintea Sfintei Mese din Sfântul Altar, în timp ce el aprindea candelele, cântând troparul sfântului căruia îi era închinată biserica.

Primul lucru pe care ți-l vor spune, în oricare mănăstire sau schit intri, este să te închini la icoanele bisericii şi primul semn de prietenie este să-ți dea Sfintele Moaşte să te închini. Ele sunt cel mai important lucru într-o colibă săracă. O îmbogățesc! Moaştele Sfinților, care sunt păstrate cu atât de mult respect arată lipsa sfinților din lume dar şi prezența lor „prin har". Când sufletul Sfântului părăseşte trupul şi îşi atinge desăvârşirea, întreg trupul primeşte harul dumnezeiesc. Aşa se explică minunile sfintelor moaşte şi mireasma lor. În acest mic paraclis, Gheron şi ucenicii lui simt bunătatea lui Dumnezeu şi sunt părtaşi Cinei celei de Taină.

Mai târziu m-a dus într-un loc care, mi-a spus, era camera lui de zi. Acolo erau câteva scăunele şi câteva cărți ale Sfinților Părinți: Filocalia, Scrierile Părinților pustiei, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Efrem Sirul, Sfântul Grigorie Palama, etc. Ne-am aşezat pe două scăunele. M-a chemat să vin lângă el, şi apoi a fost cuprins de tăcere. Evident se ruga la Dumnezeu să mă lumineze pentru a mă putea vedea pe mine însumi, dar să-l lumineze şi pe el pentru a putea spune ceea ce era nevoie.

Convorbire cu Gheron despre rugăciunea lui Iisus

Părinte, am început cu o voce joasă, în ultima vreme mă simt cuprins de o dorință puternică, sădită de Dumnezeu, cred, de a fi curățit. Văd patimile luptându-se înlăuntrul meu, văd cum inima mea este ca o junglă ce hrăneşte multe fiare, stăpânită de diavol, care-şi face toate poftele. Vreau să mă eliberez de această stare înspăimântătoare. Aş vrea să-i dăruiesc sufletul meu doar lui Dumnezeu, aş dori să mă lumineze. Vicleanul diavol l-a chinuit destulă vreme. Aşa că vreau să fiu curățit dar nu ştiu cum. Mă auzi, Gheron? Vreau să fiu curățit! Arată-mi cum! Sunt gata să ascult fără crâcnire orice mi-ai spune!

Am început încet, dar am ajuns să strig şi să plâng. Ultimele mele cuvinte s-ar putea să fi sunat ca tunetul în urechile pustnicului, atât de puternice au fost! A păstrat o vreme tăcere. M-a privit cu multă dragoste; numai monahii au acest fel de dragoste şi ştiu cum să o arate. Mi-a dat impresia că nu trebuia să mă tulbure această grijă, căci era binecuvântată.

— Este vădit, a spus, că atunci când trăim o astfel de stare Duhul Sfânt se sălăşluieşte şi lucrează înlăuntrul nostru. Aşa facem primii paşi pe calea vederii lui Dumnezeu (theoria). Dacă vederea desăvârşită a luminii necreate este o nemaipomenită încântare pentru suflet, pocăința şi conştientizarea păcătoşeniei noastre este pentru el „mistuirea focului". Pocăința şi dorința de curățire a sufletului de patimi este o clipă de har. Numai când harul intră înlăuntrul nostru putem vedea mizeria, ne putem da seama cât de departe suntem de Dumnezeu şi luptăm să ne unim cu el. Noi nu putem avea aceste gânduri şi aceste dorințe dacă harul lui Dumnezeu nu ne cercetează.

Era un îndrumător înțelept, un duhovnic experimentat, un om cu adevărat plin de har. Ştia, asemeni celui mai bun doctor, cum să te liniştească, să-ți dăruiască pace, să-ți dea o doctorie liniştitoare, nu pentru ca să te lase mulțumit în egoismul tău, ci ca să te dezlege de el, să te vindece.

— Odată lămurit acest lucru, a spus el mai departe, trebuie să-ți arăt unele mijloace sau, mai bine zis, cel mai simplu mijloc. Să nu crezi cumva că am să te împovărez cu lucruri foarte grele. Rugăciunea lui Iisus, „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", strigătul neîncetat spre Dumnezeu Mântuitorul nostru, ne curăță sufletul. Toată mântuirea noastră se sprijină pe chemarea lui Iisus şi

unirea cu El. Să-L chemăm şi El ne va vindeca prin venirea Lui. Să gemem ca un om bolnav şi El, ca un doctor, va veni iubitor în ajutorul nostru. Să strigăm ca cel ce a căzut între tâlhari şi Bunul Samarinean va veni să ne curețe rănile şi să ne călăuzească spre han, adică spre vederea luminii (theoria) care ne mistuie întreaga ființă. Când Dumnezeu coboară în inima noastră, El biruie diavolul şi curăță răutățile pe care acesta le-a făcut. Biruința asupra diavolului este, de aceea, biruința lui Hristos în noi. Să facem ceea ce ține de partea omenească, adică să-L chemăm pe Hristos, şi El va face ceea ce ține de partea dumnezeiască, va birui asupra diavolului şi îl va izgoni. Aşadar să nu urmărim să facem noi înşine cele dumnezeieşti şi să ne aşteptăm ca Dumnezeu să le facă pe cele omeneşti. Trebuie să înțelegem bine acest lucru, noi facem cele omeneşti, rugăciunea lui Iisus, şi Dumnezeu cele dumnezeieşti, adică mântuirea noastră. Întreaga lucrare a Bisericii este colaborarea dintre divin şi uman.

I. Semnificația rugăciunii lui Iisus

Dacă am înțeles bine, omul biruieşte mai ales prin nevoință, priveghere şi rugăciunea lui Iisus. Permite-mi totuşi o întrebare. Nu o pun pentru că sunt de acord cu ea, ci pentru că aud multe obiecții despre rugăciunea lui Iisus. Se spune că rugăciunea lui Iisus şi felul în care este practicată este o yoga creştină şi este legată de prototipurile religiilor orientale. Ce părere ai despre aceasta?

— Se pare că cei ce spun asta sunt complet ignoranți față de starea de deplinătate a harului din Biserica noastră, şi pe care noi îl primim prin rugăciunea lui Iisus. Ei nu l-au trăit, de aceea nu îl cunosc. Deci n-ar trebui să-i acuze pe cei ce l-au cunoscut. Susținând acestea hulesc şi împotriva Sfinților Părinți. Mulți dintre Părinți au luptat pentru rugăciunea lui Iisus şi au susținut cu tărie însemnătatea ei. Atunci? Au căzut ei în greşeală? A greşit Sfântul Grigorie Palama? Ei sunt indiferenți chiar şi față de Sfânta Scriptură. Orbii au rostit cuvintele: „Fiul lui David, ai milă de noi” (Matei 20, 30), ceea ce înseamnă „Iisuse, ai milă de noi” şi le-a fost redată vederea; leproşii au spus-o şi s-au vindecat de lepra lor (Luca 4, 27) etc. Rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul” are două puncte de sprijin: cel dogmatic – recunoaşterea Dumnezeirii lui Hristos, şi cel de cerere – rugăciunea pentru mântuirea noastră. Cu alte cuvinte mărturisirea credinței în Hristos este legată de mărturisirea neputinței noastre de a fi mântuiți doar prin puterea noastră. Aceasta spune totul, şi întreaga luptă a creştinului îşi are temelia pe aceste două lucruri: credința în Hristos şi cunoştința păcătoşeniei noastre. Astfel, rugăciunea lui Iisus arată în câteva cuvinte toată strădania credinciosului şi sintetizează întreaga învățătură dogmatică a Bisericii noastre Ortodoxe.

Noi atingem această îndoită cunoaştere prin rugăciunea lui Iisus. Sfântul Maxim arată că patima mândriei stă în a nu lua în seamă două lucruri: a nu lua în seamă puterea dumnezeiască şi slăbiciunea omenească. Şi această dublă nesocotință dă naştere unei „minți dezordonate”. Prin urmare, cel mândru este omul nesocotinței, în timp ce dimpotrivă, cel smerit este omul îndoitei cunoaşteri. Ultimul îşi cunoaşte propria slăbiciune şi puterea lui Hristos. Aşadar, prin rugăciunea lui Iisus, noi cunoaştem şi mărturisim puterea lui Hristos (Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu) ca şi propria noastră slăbiciune (miluieşte-mă pe mine, păcătosul). Atingem în acest fel starea binecuvântată a smereniei. Unde este smerenia este şi harul lui Hristos, şi acest har este Împărăția Cerurilor. Vezi atunci valoarea rugăciunii lui Iisus? Vezi că putem câştiga Împărăția Cerurilor prin puterea ei?

— Ştiu, Gheron, că o condiție de căpătâi a învățăturii ortodoxe este aceea de a nu despărți niciodată pe Hristos de celelalte persoane ale Sfintei Treimi. Din acest motiv adeseori chemăm şi preaslăvim Sfânta Treime în toate rugăciunile rostite în taină de preot ca şi în ecfonisurile acestora din timpul Sfintei Liturghii: „Că ție se cuvine slavă, cinste şi închinăciune, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh acum şi pururea…”, „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți” etc. Mă întreb dacă nu cumva rugăciunea lui Iisus, care se referă doar la a doua Persoană a Sfintei Treimi, cade de la această învățătură dreaptă.

— În nici un caz, şi îți voi explica mai departe de ce. Rugăciunea se numeşte „rugăciunea lui Iisus” dar se întemeiază pe o bază trinitară. Mai mult decât atât Hristos, „fiind unul din Sfânta Treime” nu există niciodată fără Tatăl şi Sfântul Duh şi alcătuieşte, împreună cu celelalte Persoane, „Treimea cea de o ființă şi nedespărțită”.

Hristologia este strâns legată de Triadologie. Dar să mă întorc la problema rugăciunii lui Iisus. Tatăl ceresc i-a poruncit prin înger lui Iosif să-L numească pe Hristos, Iisus „…şi vei chema numele Lui: Iisus…"(Matei 1, 21).

Iosif, ascultând Tatălui, L-a numit pe Fiul Preasfintei Fecioare, Iisus. Mergând mai departe, potrivit Sfântului Duh care l-a luminat pe Sfântul Apostol Pavel, „nimeni nu poate să zică «Domn este Iisus» decât în Sfântul Duh" (Corinteni 12, 3). Rostind deci, rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul" îl recunoaştem pe Tatăl şi îi suntem supuşi Lui. Ba, mai mult, simţim lucrarea şi împărtăşirea Sfântului Duh. Părinţii, luminaţi de Sfântul Duh ne-au spus că „Tatăl prin Fiul în Sfântul Duh, săvârşeşte toate". Întreaga Sfântă Treime a creat lumea şi a făcut omul, şi iarăşi întreagă Sfânta Treime a re-creat omul şi lumea. „Tatăl a binevoit, Cuvântul S-a întrupat". Şi S-a „întrupat de la Duhul Sfânt". Altfel spus, întruparea lui Hristos s-a făcut „din voinţa Tatălui şi prin lucrarea Sfântului Duh". Din acest motiv spunem că mântuirea omului şi dobândirea darurilor dumnezeieşti sunt fapte comune Sfintei Treimi. Ascultă ce spun Sfinţii Părinţi despre aceasta.

Sfântul Simeon Noul Teolog scrie că Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu este uşa mântuirii potrivit cuvintelor Sale: „Eu sunt uşa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui, şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla" (Ioan 10, 9). Dacă Hristos este Uşa, Tatăl este casa. „În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt" (Ioan 14, 2). Aşa că intrăm la Tatăl prin Hristos. Şi pentru a deschide uşa (care este Hristos) avem nevoie de cheie, care este Sfântul Duh, căci cunoaştem Adevărul, care este Hristos, prin lucrarea Sfântului Duh. Tatăl a trimis pe Fiul în lume, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu îl descoperă pe Tatăl şi Sfântul Duh, care purcede din Tatăl şi este trimis prin Fiul, zămisleşte pe Hristos „în inimile noastre"! Îl cunoaştem deci, pe Tatăl „prin Fiul în Sfântul Duh".

Sfântul Maxim vorbeşte adeseori în operele sale despre întrupările mistice ale Cuvântului. El scrie că, precum cuvintele Legii şi ale profeţilor au fost înaintemergătorii venirii în trup a Cuvântului, în acelaşi fel Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, întrupat fiind a devenit înaintemergătorul „prezenţei lui în Duh", „învăţând sufletele prin cuvintele Sale, astfel ca ele să fie în stare să primească prezenţa Lui dumnezeiască". Cu alte cuvinte Hristos trebuie să se întrupeze înlăuntrul nostru, noi neputând altfel vedea slava Sa în Ceruri. Întruparea lui Hristos în noi este plinită prin bunăvoinţa Tatălui şi prin lucrarea Sfântului Duh. Vezi cum este exprimată împreună lucrarea Sfintei Treimi, cum primim şi mărturisim marea taină că Domnul ni s-a descoperit prin întruparea Sa? Acela care după toate acestea neagă şi nu primeşte rugăciunea lui Iisus face o mare greşeală. El neagă Sfânta Treime. Nu se supune Tatălui şi nu primeşte luminarea Sfântului Duh, aşadar nu are adevărata împărtăşire cu Hristos. Deci trebuie să se întrebe dacă este cu adevărat creştin sau nu.

— Aş dori să-mi explici mai în amănunt ceea ce spuneai mai devreme, diferenţele între rugăciunea lui Iisus şi yoga, şi să-mi arăţi în ce constă superioritatea ei asupra religiilor orientale.
— Subiectul este foarte larg, fiule, şi s-ar putea spune multe lucruri pe această temă. Din ce am spus mai înainte, se disting următoarele:

În primul rând, în rugăciunea lui Iisus se regăseşte credinţa în Dumnezeu, Care a creat lumea şi Care o conduce şi o iubeşte. Este un Părinte iubitor care are grijă să mântuiască zidirea Lui. Mântuirea se obţine „în Dumnezeu". Din acest motiv, atunci când ne rugăm Îl implorăm zicând: „miluieşte-mă!" Auto-răscumpărarea şi auto-îndumnezeirea sunt departe de lucrătorul rugăciunii minţii, pentru că acesta este păcatul lui Adam, păcatul Căderii. El a vrut să devină dumnezeu înafara a ceea ce Dumnezeu a hotărât pentru el. Mântuirea nu este obţinută „prin noi înşine" şi nu „vine din noi înşine", aşa cum pretind sistemele filosofice omeneşti, ci este atinsă „în Dumnezeu".

În al doilea rând noi nu luptăm să întâlnim un Dumnezeu impersonal prin „rugăciunea lui Iisus". Nu ne căutăm înălţarea spre „nimicul absolut". Rugăciunea noastră se îndreaptă spre Dumnezeul personal, Dumnezeul-Om Iisus, de aceea spunem „Doamne Iisuse, Fiul lui Dumnezeu". Firea dumnezeiască şi cea omenească se întâlnesc în Hristos, cu alte cuvinte „întru El locuieşte, trupeşte, toată plinătatea Dumnezeirii" (Coloseni 2, 9). Aşadar, în monahismul ortodox antropologia şi soteriologia, adică învăţătura despre om şi cea despre mântuirea lui, sunt strâns legate de hristologie. Noi îl iubim pe Hristos şi îi păzim poruncile. Acordăm mare importanţă acestui aspect. Stăruim în păzirea poruncilor lui Hristos. El însuşi a spus: „Dacă

mă iubiți, păziți poruncile mele” (Ioan 14, 15). Iubindu-L pe Hristos şi păzindu-I poruncile suntem uniți cu întreaga Sfântă Treime.

În al treilea rând, prin rugăciunea neîncetată nu atingem o stare de mândrie. Sistemele filosofice pe care le-ai amintit mai înainte sunt stăpânite de mândrie. Prin rugăciunea lui Iisus, noi ajungem la binecuvântata stare de smerenie. Spunem „miluieşte-mă” şi ne considerăm cei mai răi dintre toți. Nu disprețuim pe nici unul dintre frații noştri. Cel ce lucrează rugăciunea lui Iisus este străin de orice mândrie, iar oricine e mândru este nebun.

În al patrulea rând mântuirea, după cum am spus, nu este o noțiune abstractă ci unire cu Dumnezeu, cu Sfânta Treime în persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Dar această unire nu şterge latura omenească. Nu suntem „integrați”, din moment ce şi noi înşine suntem persoane.

În al cincilea rând, pe măsură ce sporeşte rugăciunea ajungem la putința de a deosebi înşelătoria. Putem vedea şi distinge mişcările diavolului, dar în acelaşi timp şi lucrarea lui Hristos. Recunoaştem duhul înşelăciunii, care de multe ori se schimbă chiar şi într-un înger de lumină. Distingem, deci binele de rău, necreatul de creat.

În al şaselea rând, lupta pentru „rugăciunea lui Iisus” este legată de curățirea sufletului şi trupului de înrâurările stricăcioase ale patimilor. Nu țintim a atinge apatia stoicilor, ci ne străduim să ajungem starea de nepătimire lucrătoare, adică nu dorim mortificarea patimilor ci transformarea lor. Fără nepătimire nimeni nu poate iubi pe Dumnezeu şi nu poate fi mântuit. Dar, din cauză că această dragoste a fost pervertită şi deformată, noi ne străduim pentru transformarea ei. Luptăm să schimbăm stările pervertite create înlăuntrul nostru de către diavol. Nu putem fi mântuiți fără acest război personal care este realizat cu ajutorul harului lui Hristos. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, „priceperea duhovnicească fără curățirea inimii este teologia diavolilor”.

În al şaptelea rând, prin „rugăciunea lui Iisus” noi nu încercăm să călăuzim mintea spre nimicul absolut ci să o întoarcem spre inimă şi să coborâm harul Lui Dumnezeu în suflet, de unde se va răspândi în tot trupul. „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru” (Luca 17, 21). După cum învață Biserica, nu trupul în sine este rău, ci felul nostru de a gândi după trup. Nu trebuie să scăpăm de „haina sufletului” cum pretind sistemele filosofice, ci trebuie să o mântuim. În plus, mântuirea înseamnă răscumpărarea întregului om, a sufletului şi a trupului. Nu avem prin urmare, ca scop distrugerea trupului ci luptăm împotriva idolatrizării lui. Nu dorim nici distrugerea vieții. Nu râvnim să ajungem în starea de a nu dori viața pentru a înceta suferința. Noi practicăm rugăciunea lui Iisus pentru că însetăm după viață şi vrem să trăim veşnic cu Dumnezeu.

În al optulea rând nu suntem indiferenți la lumea din jurul nostru. Feluritele sisteme pe care le-ai amintit înainte evită să înfrunte problemele oamenilor, pentru a putea menține pacea şi indiferența. Noi avem în minte contrariul: ne rugăm neîncetat pentru toți. Suntem mijlocitori pentru lumea întreagă. Mai mult, mântuirea este unire cu Hristos în timp ce suntem în comuniune cu alte persoane omeneşti. Nu ne putem mântui prin noi înşine. O bucurie care e numai a noastră, fără să fie bucurie şi pentru ceilalți, nu este bucurie adevărată.
În al nouălea rând nu dăm prea mare importanță tehnicilor psihosomatice şi nici diferitelor poziții ale corpului. Considerăm doar că unele dintre ele ajută la adunarea minții în inimă, ceea ce este posibil în cele din urmă şi fără acestea. Repet, noi nu luptăm pentru nepăsare, care este o stare negativă, ci pentru dobândirea harului lui Dumnezeu.

— Îți mulțumesc mult, Gheron, pentru aceste învățături. Ele au o mare importanță pentru că vin de la tine, care le cunoşti din experiență. Aş vrea să te mai întreb ceva. Este dobândită curățirea şi mântuirea, adică îndumnezeirea, doar prin rugăciunea lui Iisus? Celelalte rugăciuni nu sunt potrivite? Ele nu ajută?

— Fiecare rugăciune are o putere uriaşă. Este un strigăt al sufletului. Ajutorul dumnezeiesc vine potrivit credinței şi strădaniei celui ce-l cere. Există mai multe feluri de rugăciune: rugăciunea liturgică, rugăciunea individuală, etc. Dar rugăciunea lui Iisus are o valoare neprețuită căci, după cum spune Sfântul Isaac Sirul,

ea este acea cheiță cu ajutorul căreia putem pătrunde taine pe care „ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit, nici inima omului nu le-a închipuit”. Adică rugăciunea lui Iisus poate stăpâni mintea şi o poate face să se roage fără încetare; atunci mintea devine „fără culoare”, „fără formă”, „fără contur” şi dobândeşte într-un răstimp scurt har peste har. Rugăciunea lui Iisus aduce mult har, mai mult chiar decât psalmodierea, pentru că este strâns legată de smerenie şi de conştiința păcătoşeniei noastre. Aşa ne învață Părinții.

Aşa de pildă, Sfântul Grigorie Sinaitul ne spune că psalmodierea este pentru cei ce luptă pentru curățirea inimii şi pentru începători, în timp ce rugăciunea lui Iisus este pentru cei ce au gustat harul dumnezeiesc, pentru isihaşti. „Tu nu cânta nici mult, căci aceasta aduce tulburare, … Cântarea multă este a celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea, pentru necunoştință şi pentru osteneală, nu a celor ce se liniştesc, cărora le ajunge să se roage numai lui Dumnezeu, în inimă, şi să se abțină de la gânduri. … Iar cel ce a gustat din har trebuie să cânte cu măsură, după cum spun părinții, îndeletnicindu-se cel mai mult cu rugăciunea; şi când se lenevește, să cânte, sau să citească scrierile despre făptuire ale părinților”.

De obicei, fiul meu, a continuat el, odată cu psalmodierea vine dezordinea, pătrunzând în inimă egoismul şi mândria pentru măiestria cântării, pentru părerile pe care le au ceilalți, pe când nu există nimic dinafară care să stârnească mândria celui ce rosteşte „Doamne, miluieşte-mă” în chilia lui. Pentru acest motiv isihaştii practică mai mult acest fel de rugăciune lăsat de Părinții noştri şi fac utreniile şi vecerniile cu mătăniile, repetând rugăciunea lui Iisus.

— Rugăciunea lui Iisus e destul de scurtă. Cum se poate fixa mintea asupra ei?

— Mintea se concentrează mai bine pe fraze scurte. Dar rugăciunea lui Iisus are o profunzime imensă care nu poate fi văzută dinafară. Mintea dobândeşte însuşirile lucrurilor în care rămâne şi către acelea îşi îndreaptă dorința şi dragostea. Aceasta o spune Sfântul Maxim: „mintea rămâne statornică în lucrurile care o sporesc; de aceea asupra acelor ce o sporesc îşi îndreaptă şi dorința şi dragostea, fie că sunt dumnezeieşti şi proprii şi înțelegătoare, fie că sunt lucruri trupeşti şi pătimaşe”. Mai mult, acelaşi lucru se întâmplă cu cunoaşterea. Ceva ce la prima vedere poate părea simplu, poate deveni un subiect de meditație şi de studiu îndelungat. Cu atât mai mult dulcele nume al lui Iisus! Poți medita toată viața asupra lui.

— Deoarece rugăciunea lui Iisus are o astfel de putere, lămureşte-mă Gheron, cum este alcătuită. Cum se poate cineva bucura de ea? Ştiu că te pot supăra fiind neştiutor în aceste probleme, dar mă poți ajuta foarte mult spunându-mi acestea.

— Rugăciunea lui Iisus este cea mai mare ştiință, fiul meu. Nu poate fi descrisă exact nici nu poate fi definită de teama de a nu fi prost sau nedeplin înțeleasă de cei ce nu au avut nici cea mai mică experiență. Este într-adevăr un lucru măreț. Aş spune chiar că este cea mai înaltă formă prin care dobândim Theologia sau vederea lui Dumnezeu, care este izvodirea şi sfârşitul rugăciunii curate, fructul ei binecuvântat. Locul în care se câştigă rugăciunea curată este liniştea dulcei pustii cu tot ceea ce înseamnă aceasta.

— Am citit, Gheron, câteva cărți şi articole referitoare la această lucrare plină de har, lucrarea rugăciunii minții, chemarea neîncetată a numelui lui Iisus. Însă, deoarece mi-ai arătat mai amănunțit semnificația ei, aş vrea să-mi împărtăşeşti câteva gânduri ivite din căutările tale şi din învățătura Sfinților Părinți. Nu vreau să învăț doar din curiozitate ci din zelul meu de a trăi, atât cât pot, această stare binecuvântată. Te rog, nu-mi refuza dorința!

II. Treptele rugăciunii lui Iisus

În parte am vorbit despre ea, puțin mai înainte. Rugăciunea inimii cere în primul rând renunțarea la lume, ascultarea de un duhovnic, hotărârea de a se înstrăina şi de a păzi poruncile lui Hristos. La început atenția noastră se concentrează pe împlinirea poruncilor lui Hristos şi este ocupată cu deprinderea înfrânării şi ascultării. Ştim din învățătura Sfinților Părinți că virtuțile nu unesc desăvârşit pe om cu Dumnezeu ci ele sunt mijlocul cel mai bun pentru dobândirea rugăciunii care uneşte pe om cu Dumnezeu-Sfânta Treime. Virtuțile sunt condiția esențială pentru a primi mai mult har, dar ele aduc prin ele însele har. Când duhovnicul, care are experiența rugăciunii lui Iisus, realizează că voința ucenicului său a fost tăiată şi că a

fost curățit de patimile cele mai grozave, numai atunci hotărăşte să-i dezvăluie tainele rugăciunii lui Iisus. Dar chiar şi atunci, nu îi spune totul ci doar atât cât poate el duce şi lucra. Îl călăuzeşte puțin câte puțin pentru a evita o cădere prea mare, în caz că ar putea fi dezamăgit sau înşelat.

— Ce sunt aceste trepte? Care sunt paşii care ne duc la unirea cu Hristos şi la înfruptarea din harul îndumnezeitor?

— Scopul fundamental al rugăciunii lui Iisus este reunificarea omului „care s-a împărțit".

— Iartă-mă te rog că te întrerup. Ce înseamnă reunificarea omului?

— Omul, potrivit Scripturii, a fost creat „după chipul lui Dumnezeu" (Coloseni 3, 10). Dumnezeu este Treime, adică, ființă în trei ipostasuri (Tată, Fiu şi Duh Sfânt). Astfel, sufletul fiind creat după chipul lui Dumnezeu, este unic dar multiplu. El are trei puteri: mintea (rațiunea), dorința (pofta) şi voința (mânia). Toate trei trebuie să fie unite şi îndreptate spre Dumnezeu. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, prefacerea lor după fire înseamnă pentru minte să cunoască pe Dumnezeu, pentru dorință să dorească şi să iubească numai pe Dumnezeu, iar pentru voință să împlinească voia lui Dumnezeu. În acest fel e împlinită porunca „să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta" (Marcu 12, 30). Când mintea rămâne în Dumnezeu, ridică dorința să Îl iubească şi voința să lupte împotriva duhului rău şi să caute curățirea. Astfel, existând un imbold spre Dumnezeu, există unirea. Păcatul rupe uniunea celor trei însuşiri ale sufletului. Mintea tinde să-L nesocotească pe Dumnezeu, pofta este îndreptată înspre creaturi nu spre Creator, iar voința este supusă tiraniei patimilor. În acest fel, păcatul înrobeşte cu totul sufletul. Priveşte cum descrie Sfântul Grigorie Palama această stare. Mai întâi mintea se mişcă departe de Dumnezeu şi se întoarce spre celelalte creaturi: „de câte ori deschidem o uşă patimilor, mintea se împrăştie imediat, preocupată tot timpul de lucrurile trupeşti şi lumeşti, asupra mulțimii plăcerilor şi gândurilor împătimite care vin cu ele". Apoi mintea, căzând de la Dumnezeu, abate dorința de la El şi de la poruncile Lui: „când mintea rătăceşte, dorința se risipeşte în desfrânare şi nebunie, împrăştiindu-se asupra nenumărator lucruri rele … iar mintea moleşindu-se, puterile sufletului se împuținează iubind mai mult făpturile şi dorindu-le pe acelea. Tânjind după diversitate, pofta se dezbină în plăceri, risipindu-se în ele, de aceea ajungând să dorească necurățiile nu cele trebuincioase, adică cele trupeşti nu cele cuviincioase, sau cu alte cuvinte dorind nu lucrurile cele ce-i sunt de trebuință, ci pe cele deşarte şi lipsite de slavă". În cele din urmă voința este supusă patimilor, este chinuită şi „omul, care a fost sortit să devină fiu al lui Dumnezeu, se face ucigaş şi nu doar asemeni celor mai sălbatice fiare, ci şi târâtoarelor şi animalelor otrăvitoare, asemănându-se unui scorpion, unui şarpe, unui pui de viperă".

Deci, cele trei puteri ale sufletului se abat de la Dumnezeu şi în acelaşi timp se pierde unitatea dintre ele. Dorința ar vrea să se întoarcă la Dumnezeu dar voința nu-i permite; pofta ar vrea să se întoarcă la Dumnezeu dar mintea, neavând credință în El, nu vrea să-L iubească. Noi luptăm pentru această unitate şi o atingem, în final, prin rugăciunea lui Iisus. Întoarcerea la Dumnezeu începe cu adunarea minții. Scopul nostru este să despărțim mintea de atracțiile care o înconjoară şi să o aducem înlăuntrul ei astfel încât şi pofta să fie adusă înapoi.

— Mi-ai făcut o prezentare strălucită, mulțumită căreia am înțeles foarte bine.

— Nu eu fiule, ci Părinții sunt cei care ți-au spus acestea.

— Ai putea să-mi explici mai amănunțit care sunt treptele rugăciunii? De unde se începe şi cum se înaintează?

— Sunt cinci stadii importante. Prima treaptă constă în rostirea cu voce tare a rugăciunii lui Iisus. Rostim rugăciunea cu buzele, în acelaşi timp încercând să ne îndreptăm atenția asupra cuvintelor rugăciunii. În al doilea stadiu spunem rugăciunea lui Iisus în minte. Întreaga noastră atenție este îndreptată din nou asupra cuvintelor, dar este adunată în minte. Când mintea oboseşte o lăsăm să se odihnească şi începem din nou să rostim rugăciunea cu buzele. Această metodă ca şi folosirea mătăniilor este încă nivelul cel mai de jos al rugăciunii lui Iisus. Însă de la acesta trebuie să pornească oricine şi de îndată ce ajunge la desăvârşire dispar

cele ale nedesăvârşirii. După ce mintea s-a odihnit, reîncepem rugăciunea, concentrându-ne din nou toată atenţia înăuntrul ei. Sfântul Nil ne sfătuieşte: „Aminteşte-ţi întotdeauna de Dumnezeu şi mintea îţi va deveni rai”. Apoi în al treilea stadiu rugăciunea lui Iisus coboară în inimă. Mintea şi inima sunt acum unite. Atenţia este adunată toată în inimă şi este cufundată din nou în cuvintele rugăciunii lui Iisus, dar mai înainte de toate înlăuntrul numelui lui Iisus, care are o adâncime nepercepută. În al patrulea stadiu rugăciunea se rosteşte de la sine, în timp ce ascetul lucrează, mănâncă, vorbeşte, când el este la biserică sau chiar atunci când doarme. „Eu dorm dar inima-mi veghează” se spune în Sfânta Scriptură (Cântarea cântărilor 5, 2). Apoi, la al cincilea stadiu înlăuntrul sufletului se simte o flacără dumnezeiască, arzând blând şi înveselindu-l. Harul lui Hristos sălăşluieşte în inimă, Sfânta Treime Şi-a făcut locaş. „Şi suntem lăcaş al lui Dumnezeu, atunci când El trăieşte înlăuntrul nostru, aşezat în amintire. Devenim biserică al lui Dumnezeu atunci când amintirea Lui nu este umbrită de griji pământeşti, şi mintea nu este tulburată de gânduri nestăpânite; de care fugind, prietenul lui Dumnezeu se retrage înlăuntrul Lui, alungând patimile care cheamă gândurile nestăvilite, şi vieţuind într-un mod care-l duce la virtuţi” (Sf. Vasile cel Mare). Astfel, el simte înlăuntrul său prezenţa dumnezeiescă, harul acesteia împărtăşindu-se şi trupului său care devine mort pentru lume şi răstignit patimilor. Şi acesta este stadiul cel mai înalt, care este uneori legat de vederea Luminii necreate. Acesta este, practic, cursul dezvoltării rugăciunii lui Iisus. Fiecărui stadiu îi corespunde un anume dar.

— Gheron, îngăduie-mi câteva întrebări care s-au ivit în timp ce vorbeai de treptele rugăciunii lui Iisus. Ce înţelegi prin cuvântul inimă?

— Inima este, potrivit învăţăturilor Sfinţilor Părinţi centrul lumii spirituale. Dintre multele păreri ale Părinţilor cu privire la acest subiect voi menţiona una deosebită, a Sfântului Epifanie, episcopul Constanţiei Ciprului: „Din acest motiv, n-avem nevoie în vreun fel să căutăm sau să descoperim ce parte a omului corespunde chipului lui Dumnezeu, ci să mărturisim că acest chip există în om. Astfel nu vom dispreţui harul lui Dumnezeu şi vom crede în El. Pentru că orice spune Dumnezeu e adevărat, măcar că în oarecare măsură cuvântul Său a scăpat puterii noastre de înţelegere”. Aşa cum o rază când cade pe o prismă este împrăştiată în toate părţile, în acelaşi chip sufletul se exprimă prin întreaga fiinţă umană. Totuşi când rostim rugăciunea lui Iisus, ne fixăm atenţia pe organul fiziologic, adică pe inimă, fiind astfel întorşi înlăuntrul nostru, în „adâncul inimii”, despărţiţi de lumea exterioară. Prin întoarcerea în sine a minţii, aceasta – fiind una dintre puterile sufletului – se reîntoarce în locuinţa sa şi este unită cu celelalte puteri sufleteşti.

— Îngăduie-mi o altă întrebare. Toţi cei ce se bucură de Dumnezeu urmează drumul pe care tocmai mi l-ai descris?

— Majoritatea, da. Sunt însă unii care, chiar de la început caută să unească mintea cu inima făcând exerciţii de respiraţie. Inspiră pe cuvintele „Doamne Iisuse Hristoase” şi expiră pe cuvintele „miluieşte-mă”, urmărind în minte aerul pe tot drumul lui, de cum intră în nas până la inimă unde rămân câtva timp.

Acest lucru, bineînţeles, se face pentru a permite minţii să se fixeze pe rugăciune. Sfinţii Părinţi ne-au lăsat şi o altă metodă. Inspirăm rostind cuvintele rugăciunii lui Iisus şi lăsăm aerul să iasă repetându-le. Însă această metodă cere maturitate duhovnicească, deoarece folosind acest mod de respiraţie pot apărea multe greutăţi, multe probleme şi de aceea ar trebui evitată dacă nu avem un duhovnic încercat care să ne îndrume. Poate fi folosită, însă doar pentru a fixa mintea asupra cuvintelor rugăciunii, astfel încât să nu se împrăştie. Repet, pentru aceasta trebuie să cerem binecuvântare de la duhovnic.

— Ai spus mai înainte, Gheron, că scopul rugăciunii lui Iisus este de a aduce mintea înapoi în inimă, adică energia în esenţă. Trăim aceasta mai ales la a treia treaptă a acestei sfinte căi. Însă, când ai vorbit de cel de-al cincilea stadiu, ai amintit un citat din Sfântul Vasile cel Mare: „de care fugind, prietenul lui Dumnezeu se retrage înlăuntrul Lui”. Cum vine mintea în inimă şi în acelaşi timp pleacă spre Dumnezeu? Nu este aceasta oare o contradicţie?

— Nu, nu este, a răspuns sfântul pustnic. După cum învaţă Sfinţii şi de Dumnezeu purtătorii Părinţi, cei ce se roagă sunt pe trepte diferite. Există începători şi avansaţi sau, după cum sunt mai bine numiţi în învăţăturile Părinţilor, cei practici şi cei teoretici. Pentru cei practici, rugăciunea este născută de frica de Dumnezeu şi de o nădejde neclintită în El, în timp ce pentru cei teoretici, rugăciunea este zămislită din dorul fierbinte pentru

Dumnezeu şi din curăţia desăvârşită. Caracteristica primei stări – a celor practici – este concentrarea minţii înlăuntrul inimii, când mintea se roagă lui Dumnezeu fără tulburare. Caracteristica celei de-a doua stări a rugăciunii – aceea a celor teoretici – este încântarea minţii prin Lumina necreată, încât nu mai este conştientă nici de lume nici de sine însăşi. Aceasta este răpirea (extazul) minţii şi spunem că la acest stadiu mintea „pleacă" la Dumnezeu.

De Dumnezeu purtătorii Părinţi care au trăit aceste stări binecuvântate ne descriu această răpire: „este încântarea minţii de lumina dumnezeiască şi nesfârşită, astfel că nici de sine nici de vreun alt lucru creat nu mai ştie, ci doar de Cel Care prin dragoste, a aprins în ea o astfel de strălucire" (Sf. Maxim Mărturisitorul).

— Mai permite-mi o întrebare. N-am putut înţelege citatul pe care l-ai amintit mai înainte „Eu dorm, dar inima-mi veghează" (Cântarea cântărilor 5, 3). Fă, te rog, dragoste pentru mine şi explică-l. Cum este posibil ca inima să continue rugăciunea în timp ce omul doarme?

— Acest pasaj este scris în cartea Vechiului Testament numită „Cântarea Cântărilor". Nu este greu de explicat. Proorocul David spune că inima omului e adâncă. Toate întâmplările, toate sentimentele şi preocupările minţii de peste zi intră în adâncurile minţii, în ceea ce numim uneori subconştientul. Aşa, cu aceleaşi lucruri cu care se ocupă omul în timpul zilei, inima se va ocupa noaptea, când mintea şi forţele omului se odihnesc – şi acest lucru se vede clar în visele noastre.

Sfântul Vasile cel Mare spune „în mare măsură nălucirile nopţii (visele) sunt o reflectare a gândurilor noastre de peste zi". Preocupările şi gândurile rele din zi dau naştere viselor rele. La fel se întâmplă cu faptele bune. Ascetul şi omul lui Dumnezeu se gândeşte întreaga zi la El prin rugăciunea lui Iisus. Amintirea lui Dumnezeu prin repetarea rugăciunii lui Iisus, este bucuria lui. El face totul, fie că mănâncă sau bea, pentru slava lui Dumnezeu potrivit cuvântului Apostolului.

Este normal, deci, că inima lui se gândeşte la Dumnezeu şi se roagă chiar şi în timpul celor câteva ore de odihnă din noapte. În acest fel inima lui e întotdeauna trează.

III. Căile rugăciunii lui Iisus

Îţi mulţumesc foarte mult, Gheron, pentru aceste explicaţii. Până aici am reuşit să te urmăresc. Ştiu acum care sunt treptele rugăciunii, adică felul în care sporeşti în această deprindere dumnezeiască. Dar, aş vrea să te întreb dacă această lucrare se face fără nici un fel de muncă. Nu e necesară lupta şi nevoinţa? Împărăţia lui Dumnezeu „se ia prin străduinţă, şi cei ce se silesc pun mâna pe ea" (Matei 11, 12) – nu este nevoie de violenţă şi în această lucrare a rugăciunii lui Iisus, dacă Împărăţia lui Dumnezeu este gustată prin ea? Pentru că, după cum am citit în Sfântul Grigorie Palama, vederea Luminii necreate este Împărăţia Cerurilor. Atunci în ce constă lupta?

— Bineînţeles că lupta este trebuincioasă, a răspuns înţeleptul Atonit, ba mai mult, atletul trebuie să verse mult sânge. În acest caz, se împlinesc spusele Sfinţilor Părinţi: „Dai sânge şi iei duh". Chiar şi Adam, care a fost în starea vederii lui Dumnezeu, a pierdut Paradisul pentru că nu s-a luptat. Cu atât mai mult ne este nouă trebuincioasă lupta pentru a ne însuşi harul dumnezeiesc. Cei ce pretind că nu e necesară lupta se înşeală. „Priceperea duhovnicească fără curăţirea inimii este teologia diavolilor", după Sfântul Maxim Mărturisitorul. Înainte de Cădere rugăciunea s-a făcut fără efort, ca de exemplu în neîncetata doxologie a îngerilor. Însă după cădere sunt absolut necesare lupta şi efortul. Numai în Împărăţia lui Dumnezeu drepţii se vor întoarce la acea stare iniţială.

— Aş dori mult să-mi descrii această luptă.

— Prima şi cea mai mare luptă a omului este să-şi adune mintea: să o despartă de lucrurile din jurul lui, de obiecte, întâmplări, gânduri rele şi chiar şi de cele bune. Pentru că mintea când pleacă de la Dumnezeu îşi pierde sursa de viaţă, devine moartă, ca peştele scos din apă. Aşa spune Sfântul Isaac Sirul: „Ceea ce i se întâmplă peştelui ce a ieşit din apă, i se întâmplă şi minţii când iese din amintirea lui Dumnezeu şi este atrasă în amintirea lumii". După cădere, mintea este asemeni câinelui care tot timpul vrea să fugă şi care este foarte

dibace în a scăpa. Este asemenea fiului risipitor din parabolă, care voind să plece de la casa părintească, îşi ia partea de avere cu el (dorința şi voința), pe care o risipeşte şi o iroseşte „în desfrâu". Aceasta o spun Părinții, mai ales Sfântul Grigorie Palama care, cum am spus mai înainte, a trăit această viață lăuntrică.

— Dar cum poate fi mintea adunată?

— Este ceea ce s-a întâmplat şi cu fiul risipitor. Ce citim în acest capitol? „Dar, venindu-şi în sine, a zis: Câți argați ai tatălui meu, sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame! Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: Tată, am greşit la cer şi înaintea ta; Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi. Şi sculându-se, a venit la tatăl său… Şi a zis tatăl către slugile sale … aduceți vițelul cel îngrăşat şi-l înjunghiați şi mâncând, să ne veselim; Căci acest fiu al meu mort era şi a înviat; pierdut era şi s-a aflat.

Şi au început să se veselească." (Luca 15, 17-24).

Mintea risipitoare are şi ea nevoie să „se întoarcă în sine" de la distragerea ei, să simtă dulceața şi fericirea căminului părintesc şi să se întoarcă în acesta, unde va fi sărbătoarea cea mare şi unde va simți multă bucurie. Va auzi glasul rostind „fiul meu mort era şi a înviat; pierdut era şi s-a aflat" (Luca 15, 24) şi mintea „moartă" va fi înviată. Numai când mintea coboară în inimă ia naştere bucuria, ca atunci când cineva care locuieşte în străinătate se întoarce la casa sa, aşa cum scrie Nichifor Monahul. „Asemeni unui om care a trăit în străinătate, când se întoarce acasă nu ştie ce să facă de bucurie pentru întâlnirea cu soția şi copiii săi, în acelaşi fel mintea, când este unită cu sufletul, se umple de bucurie şi plăcere negrăită". Pentru a-ți aduna mintea trebuie mai întâi să-ți încălzeşti inima. Pururea pomenitul meu Stareț obişnuia să şadă puțin când apunea soarele, gândindu-se la starea sa lăuntrică. După aceasta inima fiindu-i pregătită (încălzită), începea să rostească rugăciunea lui Iisus până în zori, când începea Sfânta Liturghie. Apoi…

— Gheron, iartă-mă că te întrerup. N-am reuşit să te urmăresc foarte bine. Ce înseamnă „îşi încălzea inima"? Cum se încălzeşte inima şi de ce este necesară această lucrare pentru rugăciunea lui Iisus?

— Te va ajuta exemplul fiului risipitor. „Dar venindu-şi în sine, a zis: Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame! Sculându-mă mă voi duce la tatăl meu" (Luca 15, 17-18). Adică s-a gândit în acelaşi timp la belşugul căminului părintesc precum şi la starea sa mizeră şi a fost îndemnat imediat să se reîntoarcă la tatăl său. A făcut un efort uriaş pentru a-şi obliga dorința şi pofta să vrea să se întoarcă. Şi noi facem la fel cu rugăciunea lui Iisus. Încercăm să devenim conştienți de păcătoşenia noastră, de starea noastră mizeră. Să ne vedem nelegiuirile lucrate în fiecare zi. Să ne cercetăm diferitele întâmplări şi păcate, dar numai „la suprafață", adică din afară şi ne simțim de parcă am fi în fața unui tribunal unde suntem judecați. Dumnezeu este Judecătorul şi noi stăm în banca acuzaților. Cu astfel de simțăminte să strigăm după milă şi să plângem, căci rugăciunea netulburată vine prin lacrimi. Părinții spun că de va voi cineva să ajungă la rugăciune neîncetată şi la o viață monahală desăvârşită, trebuie să învețe să plângă, să se învinuiască şi să se certe pe sine cu toată puterea sa. Să se vadă mai rău decât toți celalți. Să se vadă asemeni un animal murdar ce trăieşte în întunericul păcatului şi al necunoştinței. Ar trebui să se facă remarcat pentru talentul de „a se pârî", după cum spune Sfântul Vasile cel Mare, „ar trebui să se învinuiască pentru păcatele sale, pârându-se şi certându-se şi nu să aştepte dojana celorlalți"… Cu alte cuvinte, ar trebui să fie el primul care să se osândească, după cum se spune în Pildele lui Solomon, şi în acest chip să se pregătească pentru rugăciune. Sfântul Isaac Sirul scrie că înainte de a începe să ne rugăm, să cădem în genunchi, cu mâinile la spate şi să ne socotim osândiți. Aşa, va veni gândul vinovăției. De fiecare dată ar putea fi altfel. Trebuie să stăruim şi să chibzuim asupra acestui gând ferindu-ne în acelaşi timp de orice imagine. Atunci mintea coboară în inimă cu pocăință, începem să plângem şi rugăciunea este rostită fără tulburare. Dar să folosesc un exemplu din viața lumească. Când un om din lume îşi aminteşte supărarea pe care i-a făcut-o cineva şi stăruie asupra acestui gând, simte o muşcătură în inimă şi începe să plângă imediat. Acelaşi lucru se întâmplă cu cel ce practică rugăciunea lui Iisus eliberat de gândurile lumeşti şi egoiste. Se gândeşte: „L-am supărat pe Hristos, m-am îndepărtat de darul lui Dumnezeu". Inima poate fi rănită adânc de un astfel de sentiment. Şi când inima e străpunsă de pocăință (iar nu de o forță exterioară) doare mai mult decât orice rană făcută pe trup. Această rană păstrează necontenit mintea în Dumnezeu şi cel ce este rănit nu poate nici măcar să doarmă noaptea, simțindu-se de parcă ar şedea pe cărbuni aprinşi. Este, de aceea, cu

putință ca el să rostească rugăciunea lui Iisus, cu inima străpunsă, pentru un sfert de oră iar apoi sufletul său răscolit își va aminti de Iisus zi și noapte. Aceasta este rugăciunea neîncetată. Repet, el poate realiza aceasta după câteva minute de rugăciune intensă, cu lacrimi, și poate simți lucrarea rugăciunii lui Iisus înlăuntrul său multe zile. Trebuie accentuat faptul că este absolut necesar să recunoaștem nevrednicia noastră pentru ca rugăciunea lui Iisus să lucreze înlăuntrul nostru. Sporirea rugăciunii depinde de sporirea conștiinței păcătoșeniei noastre. Fără această conștiință, rugăciunea adevărată nu există. Deci, rugăciunea ar trebui împletită cu tânguirea. Într-adevăr, Părinții învață că urcarea spre rai este legată de coborârea înlăuntrul nostru. Cu cât ne coborâm atenția mai adânc în suflet, cu atât descoperim tainițele inimii noastre. Prin pocăință Împărăția Cerurilor coboară înlăuntrul inimii și o transformă în rai. Îndemnul „pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor” (Matei 3, 2) este întotdeauna în putere. Doar prin pocăință suntem noi călăuziți spre vederea Împărăției.

— Este posibil ca omul devenind conștient de păcătoșenia sa să deznădăjduiască și să abandoneze lupta?

— Bineînțeles că este posibil. Dacă se întâmplă așa, înseamnă că diavolul i-a strecurat ideea de păcătoșenie în minte spre a-l arunca în disperare. Când devenind conștienți de păcătoșenia noastră, ne întoarcem spre Dumnezeu și îi cerem harul prin rugăciune, aceasta este un dar de la Dumnezeu, o lucrare a harului lui Hristos. Separat de conștiința păcatului, a continuat Gheron, sunt și alte căi de încălzire a inimii. Spre exemplu, amintirea morții. „Acestea-mi sunt ultimele ceasuri”, se gândește el, „și diavolii vor veni în scurt timp să-mi ia sufletul”. Acest gând, atunci când nu este însoțit de imaginație, aduce în suflet teama și îndeamnă la rugăciune. Avva Teofil arhiepiscopul ne sfătuiește să chibzuim „ce fel de frică și cutremur și nevoie avem să vedem, când sufletul se despărțește de trup! Că vine la noi oaste și putere de la stăpânirile cele potrivnice, stăpânii întunericului, stăpânitorii vicleșugului și începătoriile și stăpâniile, duhurile răutății și ca într-un chip de judecată îl țin pe suflet, aducând asupră-i toate păcatele lui cele întru știință și cele întru neștiință, de la tinerețe până la vârsta în care a răposat. Deci, stau pârându-l de toate cele făcute de dânsul. Ce fel, dar, de cutremur socotești că are sufletul în ceasul acela, până ce va ieși hotărârea și i se va face slobozenia lui? Acesta este ceasul nevoii lui, până ce va vedea ce sfârșit va lua el. Și iarăși dumnezeieștile puteri stau în preajma feței celor potrivnici și ele aducând cele bune ale lui. Ia seama dar, că sufletul stând în mijloc, cu multă frică și cutremur stă, până ce judecata lui va lua hotărâre de la Dreptul Judecător. Și de va fi vrednic, aceia iau certare, iar el se răpește de la dânșii și de aceea fără de grijă este, sau mai bine să zic, locuiește după cum este scris: „precum al celor ce se veselesc tuturor le este locașul la Tine” (Psalm 85, 7). Atunci se împlinesc cele scrise: „au fugit durerea, întristarea și suspinarea” (Isaia 35, 10). Atunci scăpând, se duce la acea bucurie și slavă negrăită, în care se va și așeza. Iar de va fi trăit cu lenevire, aude glasul cel prea înfricoșat: „să fie ridicat cel necredincios, ca să nu vadă slava Domnului” (Isaia 37, 10). Atunci îl apucă pe el zi de urgie, zi de necaz și de nevoie, zi de întuneric și de beznă, dându-se la întunericul cel mai din afară și în focul cel veșnic osândindu-se, în veci, fără de sfârșit se va munci. Atunci unde e fala lumii? Unde slava cea deșartă? Unde desfătarea? Unde răsfățarea? Unde nălucirea? Unde odihna? Unde lauda? Unde banii? Unde neamul cel mare? Unde tatăl? Unde mama? Unde fratele? Cine dintre aceștia va putea să scoată pe cel ce se arde în foc și este ținut de muncile cele amare?”

Alte gânduri pot fi cele legate de sentimentul dulceții raiului și al slavei sfinților, ca și de marea iubire a lui Dumnezeu, mai ales în ziua împărtășirii cu Sfintele Taine.

— Gheron, când oamenii aud despre astfel de gânduri, ei își exprimă îndoiala și necredința. Există și mulți teologi și chiar duhovnici care nu sunt de acord cu aceste idei. Ei pretind că aceste lucruri nu sunt pentru cei ce trăiesc în lume punându-se chiar împotriva Sfinților Părinți. Îi împart pe Sfinții Părinți în „neptici și sociali”, punându-i deasupra pe cei „sociali” pentru că învățătura lor este mai „pe pământ”, în timp ce învățătura Părinților neptici este – spun ei – pentru mănăstiri. Eu nu știu în ce măsură acele opinii sunt adevărate.

— Atingi un subiect însemnat, ce ridică multe probleme și care de aceea, necesită mult timp. Nu pot să te ajut în alt fel decât oferindu-ți niște răspunsuri generale. Înainte de toate, nu este cu putință să împarți Sfinții Părinți în neptici (sau mistici) și sociali, ca și cum ar fi două categorii complet separate, așa cum nu este posibil să împarți teologia în mistică și non-mistică sau viața duhovnicească în monastică și seculară spunând de pildă, că unele învățături se aplică laicilor iar altele monahilor. Nu este posibil pentru că întreaga

Teologie a Bisericii Ortodoxe este mistică şi toată viaţa duhovnicească este ascetică. Toţi Sfinţii Părinţi au acelaşi mod de a gândi, de a trăi şi de a învăţa. Toţi au ajuns la starea binecuvântată de purtători-de-Dumnezeu, avându-L pe Hristos înlăuntrul lor, devenind, în acest chip, ei înşişi Hristos, totodată având şi Sfântul Duh lucrător prin ei. Aşa, Părinţii neptici sunt întotdeauna şi sociali, iar cei aşa-numiţi sociali sunt neapărat neptici (mistici). Faptul că Părinţii sunt sociali se datorează faptului că sunt neptici. Aceia dintre ei care sunt angajaţi în probleme sociale sunt nu doar sociologi, sau psihologi, sau filosofi, sau pedagogi, ci teologi în toată puterea cuvântului. Întâi Îl trăiesc ei înşişi pe Dumnezeu şi apoi încearcă să-i ajute pe ceilalţi oameni să-L trăiască. Sociabilitatea lor, aşadar, este o dimensiune a teologiei, adică a vieţii în Hristos, care este viaţa în „Sfântul Duh" şi „în Biserică". Într-adevăr Biserica este locul teologiei dreptslăvitoare, iar teologia este glasul Bisericii. Toţi Părinţii au ceva în comun: teologia Ortodoxă, gândirea ecleziastică, şi au trăit ori ca preoţi ori ca monahi. Este o mare greşeală, astfel, să-i împarţi în neptici şi sociali, deoarece această împărţire are multe consecinţe asupra vieţii duhovniceşti şi în cele din urmă poate deveni păcat împotriva Sfântului Duh.

— Nu crezi că sunt unii dintre Părinţi, ca Sfântul Vasile cel Mare sau Sfântul Ioan Hrisostom care au vorbit mult despre problemele sociale şi astfel s-au apropiat mai mult de oameni?

— Cu siguranţă. Numai că, aşa cum am spus mai înainte, trebuiesc date câteva explicaţii. Întâi, faptul că au vorbit despre problemele sociale nu înseamnă că n-au trăit în rugăciune, în virtutea trezviei şi în lacrimi. Învăţătura lor despre problemele sociale n-ar trebui despărţită de viaţa lor lăuntrică. N-ar trebui să ciopârţim opera unui Sfânt Părinte, pentru că a fost interpretat separat ca sociolog sau filosof. Deoarece este mare diferenţa între un sociolog şi un teolog. Punctul de pornire, metodele şi felul lor de a vorbi despre oameni sunt total diferite. În al doilea rând, dacă unii Părinţi au vorbit mai mult despre probleme sociale, au făcut-o pentru că au fost învăţaţi de Dumnezeu să vorbească în acest chip unui anume om dintr-un anume loc. Să nu uităm că cuvântul profetului, al apostolului şi al sfântului este rostit potrivit maturităţii şi a măsurii duhovniceşti a oamenilor cărora le este adresat. Iar dacă cuvântul pare că nu şi-a atins scopul, aceasta nu este din pricina Părintelui ci se datorează neputinţei oamenilor de a cuprinde ceva atât de înalt. Nu Părintele este cel ce nu ştie, ci turma este cea incapabilă să înţeleagă. Ca să nu mai spunem că în multe scrieri cu conţinut social ale Sfinţilor Părinţi, regăsim limpede spiritul isihast.

Să iau cazul Sfântului Ioan Hrisostom, după cum ai spus mai înainte, pentru a fi mai clar. Sfântul Hrisostom este considerat un Părinte social şi opera sa potrivită spre a fi citită de oamenii din lume, în învăţătura lui găsind răspunsuri la o mulţime de probleme morale şi sociale. Totuşi ei uită că acelaşi Părinte a trăit o viaţă în isihie şi în nevoinţă, cu trezvie, cu lacrimi şi cu jelire, o viaţă în rugăciune neîncetată şi având pururea în minte amintirea morţii. Dar trebuie să ai acest fel de viaţă pentru a putea citi aceste lucruri printre rânduri. Îţi citesc un fragment din sfânta sa învăţătură, pentru a ne lămuri mai bine. El vorbeşte despre rugăciune (în general) şi valoarea sa. Spune că, pentru a fi roditoare ar trebui să se facă cu mintea adunată şi inima străpunsă de sentimentul pocăinţei. „Rugăciunea este o armă tare, o comoară neînchipuită, avere necheltuită, liman liniştit, izvor al liniştii, rădăcina, pricina şi mama nenumăratelor lucruri bune, mai puternică decât orice împărăţie pământească. Şi prin rugăciune nu înţeleg pe cea uşuratică, plină de delăsare, ci pe cea făcută cu râvnă, cu sufletul frământat, cu mintea încordată. Căci aceasta este rugăciunea ce urcă spre ceruri. Să ne însufleţim aşadar conştiinţa, să ne muncim sufletul cu amintirea păcatelor sale, nu pentru a-l scârbi, ci pentru a-l umple de râvnă şi pentru a-l îndemna la priveghere. Nimic nu îndepărtează mai mult delăsarea şi nepăsarea precum chinul şi suferinţa, care adună mintea împrăştiată în cele din jur şi o face să se întoarcă în ea însăşi. Cel ce se roagă astfel face să locuiască bucurie mare în sufletul său". Şi Sfântul Ioan Hrisostom continuă spunând că omul doar atunci obţine îndrăzneală în rugăciune, când este convins că e mai rău decât toată suflarea.

Cel mai mare isihast ar fi vorbit la fel, fiul meu, a continuat Stareţul. Sunt câteva lucruri în această scriere demne de luat în seamă. Întâi, sfântul leagă strâns rugăciunea de chinul sufletului şi de adunarea minţii. Mintea trebuie să se reîntoarcă în „ea însăşi" din tulburarea ei astfel încât să se poată naşte rugăciunea din prea-plinul inimii. În al doilea rând este necesar să înceapă prin a-şi încălzi inima, cum am spus mai înainte, pentru ca rugăciunea să lucreze cu adevărat. Rugăciunea ne este dăruită atunci când inima se aprinde de râvnă şi mintea se adună în ea însăşi. În al treilea rând, ne încălzim inima cu amintirea păcatelor, cu învinuirea de sine, cu simţământul că suntem mai răi decât toţi, „mai jos decât toată suflarea". Numai când

dobândim o astfel de rugăciune, putem primi bucuria duhovnicească, harul lui Hristos. Înţelegi acum de ce este Sfântul Ioan Hrisostom un Părinte isihast?

— Sunt cuprins de mirare în faţa acestei păreri a Sfântului Ioan.

— Îmi dai voie să te corectez?

— Bineînţeles!

— Aceasta nu este o părere personală a Sfântului Ioan Hrisostom ci învăţătura Bisericii transmisă prin el. Nu putem vorbi de părerile Părinţilor ca şi cum ei ar fi fost filosofi, sociologi sau moralişti, ci despre învăţătura Părinţilor – ca mădulare ale slăvitului Trup al lui Hristos – care primesc darul Sfântului Duh. Trăind în Biserică noi ne învingem individualitatea devenind persoane – locuinţe ale Sfintei Treimi. Mintea noastră este luminată şi devine templu al Sfântului Duh. Fiecare mare lucrare a Bisericii începe cu smerenia. Sfinţii Părinţi au urmat lui Dumnezeu, schimbându-se în mai bine şi au devenit instrumente ale Lui învăţându-i apoi şi pe alţii, pentru a-i ajuta.

— Îţi mulţumesc pentru această lămurire. Fii bun şi mai explică-mi un lucru. Ai spus mai înainte că atunci când un călugăr isihast îl citeşte pe Sfântul Hrisostom, îl înţelege pe acesta ca Părinte neptic. De ce atunci noi îi vedem doar ca Părinţi sociali, străini de acest fel de viaţă lăuntrică?

— Aceasta se întâmplă pentru că Sfântul Duh nu lucrează din belşug înlăuntrul nostru. Sfintele Scripturi şi operele Sfinţilor Părinţi au fost scrise sub inspiraţia Sfântului Duh. Şi de aceea ei sunt interpretaţi şi înţeleşi numai prin lucrarea Sa. Cel ce gândeşte asemeni Sfinţilor Părinţi, cel ce are Sfântul Duh, citindu-i pe oricare din ei şi orice scriere a lor, simte isihastul, simte pe cel ce L-a cunoscut pe Domnul în Sfântul Duh. Sfinţii sunt recunoscuţi doar de Sfinţi, pentru că ei au acelaşi fel de viaţă, aceleaşi trăiri şi aceleaşi feluri de a se exprima. Ei înţeleg harul ce lucrează într-un Sfânt Părinte doar prin felul în care se exprimă. Un om, care a ajuns la vederea lui Dumnezeu, spre exemplu, citind rugăciunile Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, înţelege imediat că acesta, deşi nu o spune deschis, a văzut Lumina necreată. Când, într-un fel sau altul, sociologii sau filosofii, fără a fi călăuziţi de Sfântul Duh, studiază scrierile Sfinţilor Părinţi, le împart şi le despart. Şi părerea mea este că această practică, de a folosi izolat şi înafara duhului ascetic citatele din Sfinţii Părinţi, pentru a susţine gândirea noastră decăzută şi egoistă este cea mai mare erezie. Scoţându-i pe Sfinţii Părinţi înafara duhului ascetic, îi dividem. Şi fiecare diviziune este o schimbare în rău. Toţi ereticii au făcut acest lucru. Au folosit citate fără să le înţeleagă, fără să fie în stare a le interpreta corect. Ar trebui, de aceea să încercăm să împlinim ceea ce dorim cu toţii în zilele noastre – „întoarcerea la Sfinţii Părinţi” – nu numai prin studierea scrierilor ci şi prin strădania de urma viaţa lor. Aceasta înseamnă a trăi în Sfânta Biserică, cu Sfintele Taine şi cu sfintele virtuţi, a alunga egoismul şi a începe să trăim ca persoane, ca adevărate mădulare ale lui Hristos.

În acel moment, un ucenic ne-a întrerupt întrebând ce-ar putea să-mi ofere. Gheron a fost absorbit complet de discuţie uitând să respecte ospitalitatea specifică monahilor. Aceştia îţi oferă ceva în semn de bun venit, astfel încât să binecuvântezi acel dar, şi să primeşti în acelaşi timp binecuvântarea chiliei lor. Discuţia noastră, însă, a fost atât de captivantă, încât el a uitat complet de acest lucru.

— Da, adu ceva pentru oaspetele nostru…

— Ce să aduc, Gheron? Rahat, dulceaţă sau altceva?

După ce a dat poruncile cuvenite, Gheron a început să-şi laude ucenicul.

— Nu merit să am asemenea ucenici. Dar Domnul a avut milă de mine, pentru păcatele mele şi mi-a trimis îngeri. Eu nu am ucenici, ci îngeri să mă slujească. Cum aş putea să-I mulţumesc lui Dumnezeu? Mai ales acest ucenic care tocmai a venit! Are gândirea unui prunc, şi acest lucru este de neapărată trebuinţă pentru lucrarea rugăciunii minţii, despre care vorbim. Sfinţii Părinţi învaţă că dacă cineva vrea să se mântuiască, trebuie să devină ori nebun („suntem nebuni pentru Hristos” – 1 Corinteni 4, 10) ori prunc („De nu vă veţi

întoarce şi nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor" – Matei 18, 3). Toți, chiar dacă am căzut în cele mai mari păcate, putem atinge, prin harul Sfântului Duh, pruncia duhovnicească şi sufletul copilului de dinainte de păcat. Legea vieții duhovniceşti este opusă legii trupului. Trăind viața trupească omul devine bătrân puțin câte puțin, în timp ce în viața duhovnicească, omul deşi bătrân din cauza păcatelor, ajunge din nou tânăr, copil chiar.

Ucenicul aduse pe o tavă rahat şi puțină apă. Am luat paharul în mâini, am cerut binecuvântare de la Gheron şi am spus:

— Roagă-te pentru mine ca să devin un prunc sau un nebun.

Există momente în viață când nu eşti în stare să-ți pui o dorință, pentru că vorbele ți se opresc. Atunci simți nevoia să te exprimi doar prin rugăciuni şi binecuvântări. Trăieşti aceasta numai în Sfântul Munte şi de aceea nu te rogi ci ceri să se roage pentru tine.

— Binecuvântați!

— Domnul! răspund ei.

Nu spun nici bună dimineața nici bună ziua nici noapte bună. Singurele urări sunt, în fapt: bună răbdare, bună veghere, bun rai, bună vrere, bună părtăşie cu Dumnezeu…

Când am spus „binecuvântează" şi am mâncat rahatul dulce mi-am spus în sine: Să trăieşti mulți ani, Gheron. Să trăieşti pentru ca şi noi, păcătoşii, să trăim.

S-a lăsat o tăcere adâncă. Am înțeles că Gheron rostea rugăciunea lui Iisus. Avea o astfel de atitudine încât era evident că fusese răpit de Dumnezeu. Mi-era greu să vorbesc, dar trebuia.

— Gheron, dă-mi voie să te întrerup continuând discuția. Ştiu că într-un fel, prezența mea este ciudată în liniştea aceasta. Sunt un parazit care vă face viața grea şi…

— Nu, nu, nu spune asta, pentru că te primim ca pe fratele nostru care trăieşte în lume, ce duce lupta cea bună, având har de la Dumnezeu.

— Cum se poate compara harul pe care-l avem noi cu harul vostru?

— Chiar şi aşa, ai mai mult har decât noi, pentru că „unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit şi harul" (Romani 5, 20). Dumnezeu trimite mai multă milă pentru a te ține în dragostea Lui, te iubeşte mai mult.

— Primesc aceasta ca pe o expresie a smereniei tale – am răspuns, fiind copleşit de atâta dragoste şi smerenie. Aş vrea să continui, totuşi, pentru că doresc să obțin cât mai multe roade din orice clipă. Vorbeai de încălzirea inimii, spunând că acest lucru îl obții gândindu-te la iad, la rai şi la păcătoşeniei noastră. Nu creează, totuşi probleme? Ai spus mai devreme că rugăciunea noastră ar trebui eliberată de imaginație, iar mintea noastră ar trebui să fie fără formă. Dar aceste imagini nu tulbură rugăciunea curată…

— În primul rând aş vrea să îți dai seama că aceste gânduri nu sunt…simple gânduri. Nu este vorba de imaginație, ci de lucrarea minții. Noi nu gândim doar, noi trăim. De exemplu, gândindu-mă odată la iad pentru câteva minute – acesta este locul potrivit mie, datorită nenumăratelor mele păcate – m-am găsit în acel întuneric înfricoşător! Am trăit durerea insuportabilă şi chinul inexprimabil. După ce mi-am revenit din acea stare, toată chilia mirosea îngrozitor. Nu poți înțelege mirosul iadului şi suferința condamnatului…

Am înțeles atunci mai mult ca niciodată că eram în prezența unui stareț sfânt care-şi ține mintea în iad. L-am lăsat să continue fără cel mai mic comentariu.

— Încălzirea inimii prin aceste gânduri este făcută înainte de rugăciune. Căci îndată ce inima începe să se roage după ce a fost încălzită, orice gând, oricât de îndepărtat cu privire la aceste lucruri este interzis, încercând să ne fixăm mintea şi inima doar pe cuvintele rugăciunii lui Iisus. In acest fel ajungem la starea minții eliberată de imaginație, despre care Sfinții Părinți au vorbit atât, adică, mintea să fie „liberă de orice formă şi de orice imaginări”.

Rugăciunea este o luptă. Întăreşte războiul credinciosului împotriva diavolului, dar este ea însăşi o luptă dureroasă şi sângeroasă. Tot efortul nostru trebuie să fie de a ne concentra mintea pe cuvintele rugăciunii lui Iisus. Aceasta trebuie să devină surdă şi mută la orice gând, bun sau rău, pe care vicleanul ni-l aduce. Nu avem voie să ascultăm gândurile ce vin dinafară sau să le răspundem. Trebuie să le ignorăm complet şi să nu conversăm cu ele. Astfel ar trebui să căutăm în orice fel muțenia completă a minții noastre, pentru că numai cu această lucrare ne putem păstra sufletul în pace, astfel ca rugăciunea lui Iisus să poată efectiv lucra. Se ştie că gândurile noastre înaintează din minte în inimă tulburându-o. Mintea tulburată tulbură şi inima. Precum vântul ridică valurile pe mare, la fel vântul gândurilor ridică valuri în suflet. De aceea este necesară atenția pentru rugăciune. De aceea Părinții învață în acelaşi timp despre rugăciune şi despre trezvie. Trezvia păstrează mintea într-o stare continuă de veghe şi pregătire, rugăciunea aducând peste ea har dumnezeisc.

Pentru acest scop folosim diferite căi.

Înainte să începem lucrarea sfântă a rugăciunii lui Iisus, să ne amintim că în timp ce noi ne rugăm se cere de la noi dorință fierbinte, perseverență în nădejde, mult zel şi răbdare imensă, dimpreună cu credința în dragostea lui Dumnezeu. Începem cu „Binecuvântat este Dumnezeul nostru”. Rostim „Împărate ceresc…”, Trisaghionul, apoi Psalmul 50, psalmul de umilință cu pocăință şi părere de rău, urmat imediat de „Crez”. După aceea ne străduim să ne concentrăm mintea cu ajutorul tăcerii şi liniştii. Ne încălzim inima cu diferite gânduri lipsite de imaginație, după cum am spus mai înainte, şi după ce s-a încălzit – poate după ce s-au vărsat şi lacrimi, începem rugăciunea lui Iisus. Rostim cuvintele încet şi încercăm să ne împiedicăm mintea să fugă. Cuvintele trebuie să vină unul după altul, fără intervenția altor gânduri şi întâmplări. După „miluieşte-mă” trebuie să spunem imediat „Doamne Iisuse Hristoase” astfel încât să formăm un zid care să împiedice pătrunderea diavolului. Trebuie să ştii că diavolul va încerca să spargă unitatea cuvintelor cu orice preț şi să pătrundă în minte şi în inimă. Va încerca să facă doar o mică deschizătură pentru a putea arunca un gând care să facă zadarnică toată această sfântă străduință. Nu trebuie să-l lăsăm să intre. Putem spune rugăciunea lui Iisus cu voce tare, astfel încât să o audă şi urechile, pentru că aceasta ajută mintea să se concentreze mai mult. O altă cale este să rostim rugăciunea în minte şi în inimă foarte încet, să stăm puțin după „miluieşte-mă”, până când atenția noastră începe să slăbească şi să o luăm din nou de la început. Dacă în timp ce ne încălzim inima, ne gândim la păcătoşenia noastră, părinții recomandă să adăugăm cuvântul „păcătos”: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul”. Cuvântul ar trebui apăsat, pentru a-l simți mai bine. Totuşi pentru că mintea poate obosi dacă recită rugăciunea lui Iisus în întregime, putem să o scurtăm: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă”, sau „Doamne miluieşte-mă”, sau „Doamne Iisuse”. Pe măsură ce creştinul progresează în lucrarea rugăciunii lui Iisus, poate împuțina cuvintele. Poate chiar insista, uneori, pe cuvântul „Iisus” pe care-l rosteşte repetat (Iisuse, Iisuse, Iisuse, Iisuse al meu) – valuri de linişte şi bucurie putând răsări din el. Ar trebui să păstreze această dulceață şi să nu oprească rugăciunea, chiar dacă regula lui obişnuită de rugăciune s-a terminat. Trebuie să mărească şi să păstreze această căldură a inimii sale şi să se folosească de acest dar al lui Dumnezeu! Pentru că este un mare dar pe care Dumnezeu i-l trimite de sus. Căldura inimii ajută mintea să fie propriu-zis fixată pe cuvintele rugăciunii lui Iisus, să coboare în inimă şi să rămână acolo. Dacă cineva vrea să petreacă toată ziua în rugăciune, trebuie să urmeze sfaturile Sfinților Părinți. O oră să se roage, o oră să citească şi apoi să petreacă altă oră în rugăciune. De asemenea, ar trebui să încerce să rostească rugăciunea lui Iisus şi atunci când lucrează cu mâinile.

… Mai mult, poziția potrivită a corpului ajută şi ea pe atletul rugăciunii lui Iisus. Părinții recomandă ca atunci când se roagă timp îndelungat, să şadă pe un scăunel, să închidă ochii sau să-i fixeze pe un anume punct, de preferință pe pieptul său, unde este inima. Sfântul Grigorie Palama dă exemplul Profetului Ilie, care după cum spune Scriptura, „s-a suit în vârful Carmelului şi s-a aplecat la pământ până a atins genunchii cu fața sa”, şi în acest fel, a venit sfârşitul secetei. Şi în scurt timp „cerul s-a întunecat de nori şi s-a pornit

vijelie şi ploaie mare” (3 Regi 18, 42-45). Într-adevăr, fiul meu, Profetul „a deschis cerurile”, rugându-se în această poziție. În acelaşi fel deschidem şi noi cerurile şi izvoarele harului dumnezeiesc coboară în inimile noastre uscate.
Am citit mai târziu acest pasaj din Sfântul Grigorie Palama, pe care l-a menționat Gheron. Filosoful Varlaam obişnuia să numească isihaştii, ironic, „omphalopsychoi” (cei ce au suflet în buric) iar Sfântul şi de Dumnezeu-purtătorul Grigorie, explicându-le poziția şi lucrarea, i-a răspuns: „până şi Ilie însuşi care a fost desăvârşit în vederea lui Dumnezeu, proptindu-şi capul pe genunchi şi adunându-şi mintea în sine însuşi şi în Dumnezeu, cu mare efort a făcut să înceteze seceta ce dura de ani de zile”. Sfântul, care L-a văzut pe Dumnezeu, recomandă ca metodă ajutătoare, aceea a fixării privirii: „Nu-ți lăsa privirea să hoinărească ci fixeaz-o pe piept, şi în această poziție a corpului, adună-ți în inimă puterea minții, ce este împrăştiată privind în altă parte.”

Şi locul, a continuat Gheron, joacă un rol important. Trebuie să fie liniştit şi să nu aducă tulburări dinafară. De asemenea trebuie să se țină seama de timpul potrivit. După munca de fiecare zi, mintea este de obicei încărcată cu multe lucruri, de aceea Părinții spun că rugăciunea minții ar trebui să se facă o oră sau două mai ales dimineața, înainte de răsărit, când mintea se odihneşte şi este netulburată şi trupul s-a odihnit şi el. În acest fel putem culege multe roade.

— Gheron, când mintea este tulburată, şi acest lucru se întâmplă de multe ori – ce metodă putem folosi ca să o îndrumăm?

— Sunt, din multe motive, zile şi ore sterpe, care fac lucrarea rugăciunii minții dificilă. Lucrarea rugăciunii lui Iisus devine atunci cu adevărat obositoare şi grea. Dar dacă stăruim, harul lui Dumnezeu ne ajută să regăsim rugăciunea şi să mergem mai departe, fără şovăială, spre îndumnezeirea noastră în har. O să-ți spun câteva căi care ne ajută să învingem aceste ceasuri şi aceste zile obositoare.

Întâi, nu trebuie să ne pierdem cu nici un chip curajul. Apoi, în aceste ceasuri trebuie să ne rugăm mai ales cu buzele. Este poate un privilegiu al oamenilor perseverenți, al celor plini de har, să fie în stare să-şi țină mintea cu uşurință pe cuvintele rugăciunii şi să se roage netulburat. Noi, cei slabi şi păcătoşi, fiind plini de patimi trebuie să facem mari eforturi şi chiar să vărsăm sânge. Când ne dăm seama că mintea noastră este tulburată şi împrăştiată necontenit, trebuie să cerem ajutor de la Dumnezeu. Când vârtejul gândurilor şi oboselii ne cuprinde, ar trebui şi noi să facem precum apostolul Petru care atunci când a văzut vântul puternic şi a început să se scufunde, a strigat „Doamne, scapă-mă!” (Matei 14, 30). Şi ce i s-a întâmplat lui ni se va întâmpla şi nouă: „Iar Iisus, întinzând îndată mâna l-a apucat” (Matei 14, 31). Adică, după o rugăciune arzătoare, cu ajutorul lui Dumnezeu, toate aceste imagini care vin să tulbure mintea vor fi îndepărtate, nevăzut mistuite în flăcări prin numele lui Hristos. Repet în aceste cazuri nu trebuie să ne pierdem firea, ci trebuie să mergem mai departe opunând rezistență. Şi rezistența noastră trebuie să fie la fel de puternică precum atacul celui rău.

În plus, în timpul rugăciunii, nu trebuie să primim nici gândurile bune pentru că în acel timp, chiar şi gândurile bune stârnesc mintea, şi aceasta fiind stârnită, le acceptă şi pe cele pătimaşe. Gândurile bune din timpul rugăciunii, deschid calea diavolului să intre triumfător şi să întrerupă lucrarea sfântă a rugăciunii. Atunci cădem în adulter duhovnicesc, Sfinții Părinți spunând că atunci când mintea se îndepărtează de amintirea lui Dumnezeu şi hoinăreşte fără țintă în timpul rugăciunii lui Iisus, cade în adulter. Îl înşeală şi se leapădă de Dumnezeu. Există vreun păcat mai mare decât înşelarea şi lepădarea de preadulcele Iisus, mai ales când este făcută de dragul vicleanului duşman care urăşte binele?

Dacă noi nu putem ține mintea să nu se împrăştie, lupta noastră va deveni tot mai dificilă. Corabia, fiule, poate naviga pe mare ori cu pânze, atunci când bate vântul, ori cu vâsle, când nu este vânt. La fel se întâmplă şi cu rugăciunea, merge bine când căldura harului lui Hristos este înlăuntrul nostru. Iar în absența lui avem nevoie de vâsle, adică este nevoie de o străduință mai mare.

Trebuie, apoi, să ne refugiem în studiul Sfinților Părinți. Se cuvine să citim scrieri ale lor care vor aduna mintea. Dacă, în timp ce citim simțim remuşcări, putem să ne oprim din studiu şi să începem rugăciunea lui Iisus. În acest fel ajungem să înțelegem ce s-a spus: că trebuie să citim cărțile cu inima şi nu

cu rațiunea seacă. Trebuie să citim cărți ce au fost scrise cu inima şi pot fi citite, cu bucurie, de inimă. Cititul şi rugăciunea lui Iisus trebuie să meargă împreună. Putem să rostim sau să psalmodiem Psalmii Proorocului David. Este bine şi să avem alese dinainte unele tropare care aduc căință, şi care vorbesc despre dragostea lui Dumnezeu, despre păcătoşenia noastră, despre a doua venire a Domnului, tropare prin care Îi cerem ajutorul. Acestea ar trebui citite, nu cântate. Sau ar trebui să rostim diferite rugăciuni care dau naştere părerilor de rău, scrise de Sfinții Părinți, ca cea a Sfântului Isaac Sirul. După cum am spus înainte, în aceste cazuri trebuie să rostim rugăciunea lui Iisus cu buzele. Putem să o spunem folosind şi mătăniile (komboschini). Desigur, în acest chip obținem mai puține roade, însă nu trebuie să stăm niciodată fără cel puțin această mică bucurie. Repet, în aceste cazuri este mare nevoie de multă răbdare şi de rezistență. Gândurile care vin se pot dovedi câştig pentru noi dacă le folosim pentru curățirea noastră.

— Dar cum ajută la curățirea noastră?

— Când diavolul vede că ne rugăm şi că încercăm să ne fixăm mintea pe rugăciunea lui Iisus, foloseşte orice mijloc ca să ne tulbure. Se serveşte de tot, în principal de gânduri despre lucrurile care ne deranjează mai mult. Loveşte punctul cel mai sensibil, locul care ne doare cel mai tare. Omului iubitor de plăceri, îi strecoară gânduri de voluptate, celui iubitori de argint, îi aduce gânduri de zgârcenie, ambițiosului, gânduri de mărire. De aceea, din gândurile care ne vin de obicei în timpul rugăciunii ne putem da seama care ne sunt punctele slabe, putem vedea necurățiile dinlăuntrul nostru, existența patimilor, şi astfel ne îndreptăm atenția şi străduința într-acolo.

— Gheron, iartă-mă că intervin. Mărturisesc că nu am destulă experiență în problema rugăciunii lui Iisus. Totuşi, când încerc să o rostesc, simt o puternică durere de cap şi de multe ori durere în inimă. Ce înseamnă aceasta? Şi ce ar trebui făcut în aceste cazuri?

— Când credinciosul este la începutul rugăciunii lui Iisus, simte această durere puternică de cap şi de inimă, ca parte a noii sale lupte duhovniceşti. Uneori are senzația că i se vor zdrobi şi capul şi inima, iar uneori i se pare chiar că va muri. Durerea aceasta este ceva normal şi apare datorită faptului că mintea nu este obişnuită cu această lucrare, precum şi datorită poziției corpului. De multe ori diavolul se foloseşte de această stare pentru a-l face să se oprească din rugăciune. Însă când simte această durere în cap trebuie să stăruie. Doar când simte durere în inimă trebuie să cumpănească dacă nu cumva a înaintat, prematur, în lucrarea sa, folosind metode care îi depăşesc puterile. Se poate însă ca durerea din inimă să-l ajute, arătându-i locul unde să-şi concentreze mintea, ajungând astfel la rugăciunea netulburată.

— Ai arătat foarte pe scurt această idee şi de aceea aş vrea să stărui puțin asupra ei. De ce este necesar să stărui când mintea suferă?

— Pentru că imediat după aceea, începe curățirea. Lacrimile ne dezvăluie acest lucru, pornind să se reverse asemeni unui fluviu. Mintea începe să se curețe şi să coboare în inimă, încetând atunci durerea şi suferința. Lacrimile nu pot fi stăvilite sau justificate, nici nu sunt vărsate pentru a grăbi acest moment. S-a oprit. Am putut vedea o lacrimă mare strălucind şi luminându-i fața. Involuntar, ochii mi s-au umplut de lacrimi. Glasul său blând, gândurile sale aducătoare de lumină mi-au înmuiat inima împietrită. Mi-am amintit atunci de Sfântul Arsenie despre care este scris în Pateric „Se spunea că în toată vremea vieții sale când şedea la lucrul mâinilor lui, avea o cârpă în sân pentru a-şi şterge lacrimile care picau din ochii săi şi auzind Avva Pimen că a adormit, lăcrămând, a zis: fericit eşti, Avvo Arsenie, că te-ai plâns pe tine în lumea aceasta. Că acela ce nu se plânge pe sine aici, acolo se va plânge veşnic. Deci, ori aici de voie, ori acolo de munci, este cu neputință a nu plânge".

Mă întrerupse.

— N-ar trebui să ne oprim din rugăciune pentru că avem vreo durere, a spus el ca după un potop de lacrimi nesfârşite. Pentru că diavolul, care este peste măsură de viclean, mincinos şi ticălos, ne aduce toate aceste gânduri în minte ca să ne distrugă, să ne ucidă. Atletul rugăciunii cunoaşte metodele şi gândurile diavolului şi ştie că vrăjmaşul este cel ce îi şopteşte: „opreşte-te din rugăciune, altfel vei înnebuni sau te vei îmbolnăvi de inimă". O să-ți citesc un exemplu din Pateric: „Era un frate care, de câte ori se ridica la rugăciune, era

cuprins de friguri şi de fierbinţeală şi de dureri de cap. Şi aşa aflându-se, îşi spunea: «iată că sunt bolnav pe patul morţii; aşa că mă voi scula şi voi face rugăciune înainte de a muri». Deci aşa gândind fratele, s-a ridicat şi a făcut rugăciune. Şi îndată ce a sfârşit rugăciunea, s-a îndepărtat şi fierbinţeala. Şi iarăşi aşa gândind fratele s-a nevoit şi a făcut rugăciune şi l-a biruit pe cel rău". De aceea atletul rugăciunii trebuie să nesocotească orice fel de durere.

— Gheron, aş vrea să-mi spui mai mult despre durerea inimii. Ştiu că Sfinţii Părinţi dau mare importanţă acestei dureri, considerând-o a fi cea mai bună cale prin care rugăciunea lui Iisus devine lucrătoare. Împărtăşeşte-mi te rog, dacă găseşti de cuviinţă, câteva gânduri cu privire la această durere.

— Este adevărat ceea ce ai spus. Sfinţii Părinţi, pentru că aveau ştiinţa rugăciunii lui Iisus, sau mai degrabă pentru că trăiau rugăciunea lui Iisus, au trecut prin acest stadiu şi de aceea îi dau mare importanţă. Această durere apare la cei ce practică rugăciunea lui Iisus, mai ales la cei ce se roagă neîncetat. Părinţii îi dau o aşa mare importanţă, pentru că prin această durere, care dovedeşte că mintea coboară în inimă şi se uneşte cu ea prin lucrarea Sfântului Duh, prin această durere deci, pacea este revărsată în suflet şi în trup, puterea de înţelegere a sufletului se limpezeşte, dobândind astfel deosebirea gândurilor. Numai atunci putem noi discerne bine gândurile şi putem înţelege mersul şi sfârşitul lor. Deci un isihast, fără să fi căzut, aparent, în nici un păcat, cunoaşte perfect starea păcătosului. Aceasta este cu putinţă, căci prin nevoinţă ajunge să cunoască substratul gândurilor cuiva – începutul şi sfârşitul lor. În acest fel se face că isihastul, în timp ce se roagă pentru cineva, poate şti aproape imediat în ce stare este acea persoană, pentru că inima lui a devenit sensibilă prin lucrarea rugăciunii, el însuşi devenind văzător cu duhul.

Hai să pun totuşi lucrurile în ordinea lor.

Am spus mai înainte că rugăciunea lui Iisus are ca scop unificarea omului, adică a celor trei facultăţi ale sufletului. Atenţia trebuie concentrată pe inimă. Inima ar trebui să fie prima care simte lucrarea rugăciunii lui Iisus. Deoarece, potrivit Sfinţilor Părinţi inima simte mai întâi prezenţa lui Dumnezeu, prezenţa harului, şi apoi stârneşte şi mintea. Părinţii au ajuns mai întâi la vederea lui Dumnezeu şi apoi au vorbit de El, în aşa fel încât să ocrotească această cunoaştere vie care înseamnă viaţă. De aceea inima este cea care simte întâi căldura şi dulceaţa prezenţei Sfântului Duh. Din contră, absenţa harului este manifestată prin răceala şi indiferenţa inimii. Repet Dumnezeu este iubit întâi cu inima şi apoi cu mintea. Porunca lui Dumnezeu este clară: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi din tot sufletul tău şi din toată puterea ta şi din tot cugetul tău…" (Luca 10, 27). După cum ştii, raţiunea nu este nesocotită de către Biserică, dar după Cădere a devenit incapabilă să-l perceapă pe Dumnezeu. Însă atunci când se dezvoltă sensibilitatea duhovnicească lăuntrică, raţiunea este îndemnată să-L înţeleagă pe Dumnezeu. Atunci inima hotărăşte dacă respectă sau nu poruncile lui Dumnezeu. Dar unirea inimii şi a minţii poate fi făcută numai prin lucrarea Sfântului Duh. Primim har prin pocăinţă şi prin păstrarea poruncilor lui Hristos. Sub înrâurirea lui, mintea găseşte inima şi se unesc amândouă. Acesta este un pas important pentru dobândirea rugăciunii interioare şi a îndumnezeirii. Din acest motiv inima omului trebuie să fie „frântă". „Inima înfrântă şi smerită, Dumnezeu nu o va urgisi" (Psalm 50, 17). Mulţi folosesc diferite metode pentru a-şi coborî mintea în inimă, dar noi trebuie să accentuăm faptul că pocăinţa este calea cea mai sigură. Deci, când plângem pentru păcatele noastre este bine că simţim o durere sau uneori o căldură în inimă, şi în general că îi înţelegem mişcarea şi simţirea. Totuşi acest lucru trebuie să aibă loc treptat. Pentru că este posibil ca fiind bruscă, această activitate să dea naştere în inimile slabe şi neobişnuite unei ispite foarte subţiri, care nu are consecinţe serioase dar care poate opri rugăciunea. În cazul unei asemenea dureri Părinţii învaţă să rostim rugăciunea lui Iisus cu voce tare. În cazul în care nevoitorul are inima puternică, trebuie ca atenţia sa să fie susţinută înlăuntrul ei, chiar dacă doare. Aceste lucruri însă, trebuiesc limpezite cu ajutorul unui părinte duhovnicesc. Durerea despre care vorbim este sănătoasă, naturală şi mântuitoare, deşi mulţi din cei care se nevoiesc cu rugăciunea lui Iisus cred că s-au îmbolnăvit de inimă şi merg să consulte un doctor. Dar acesta nu găseşte nimic anormal deoarece durerea aceasta este durerea harului, care arată că rugăciunea a pătruns în inimă şi lucrează acolo. Acesta este un pas semnificativ.

— Am auzit că mulţi Sfinţi au simţit rugăciunea ca devenind lucrătoare în inima lor într-un anume moment şi câteodată chiar ca un dar de la Dumnezeu prin mijlocirea Preacuratei Sale Maici. Este adevărat?

— Bineînțeles. Mulți sfinți isihaști știu foarte bine din ce moment au simțit rugăciunea lui Iisus în inima lor. De atunci încolo, ei o rostesc necontenit. Orice altceva ar lucra, rugăciunea nu încetează niciodată. Cu adevărat, ei o simt ca un dar de la Preasfânta Maică a lui Dumnezeu. Sfântul Grigorie Palama, rugându-se la Născătoarea de Dumnezeu rostind „luminează-mi întunericul", a primit darul Teologiei. Trebuie spus că iubirea pentru Născătoarea de Dumnezeu este strâns legată de iubirea pentru Hristos. O iubim pe Născătoarea de Dumnezeu pentru că Îl iubim pe Hristos, sau o iubim în așa fel încât să obținem dragostea lui Hristos. Părinții sunt foarte hotărâți asupra acestui punct. Sfântul Gherman, patriarh al Constantinopolului, spune: „dacă n-ai fi stat tu înainte, Născătoare de Dumnezeu, nimeni nu ar fi putut deveni om duhovnicesc… nimeni nu s-ar fi mântuit decât prin tine, Născătoare de Dumnezeu". Iar Sfântul Grigorie Palama spune: „Ea este hotarul dintre creat și necreat; și nimeni n-ar fi putut veni la Dumnezeu decât prin ea și prin Mijlocitorul născut din ea; și fără ea, nici unul din darurile lui Dumnezeu nu ar fi fost date nici îngerilor nici oamenilor". Oamenii primesc multe daruri prin mijlocirea Născătoarei de Dumnezeu. Dacă ne-a dat cel mai mare dar, pe Hristos, nu ne va da și restul? Deci, când ne rugăm, ar trebui să spunem „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi" și nu doar „mijlocește pentru noi".

— Am să mă întorc la o întrebare ce mi-a venit în gând în timp ce vorbeai despre unirea minții cu inima. Când mintea coboară în inimă, rămâne tot timpul acolo? Și dacă e așa, cum poate un om să lucreze, cum își poate împlini ascultarea în mănăstire?

— În primul rând, mintea nu este suprimată, ci este completată și se întoarce la condiția sa naturală. Este împotriva naturii sale atunci când rămâne afară de esența ei, inima. Prin rugăciune alungă toate lucrurile străine naturii sale. Ulterior, când mintea coboară în inimă, rațiunea poate fi ocupată cu alte lucruri fără să fie îndepărtată de inimă. De exemplu, în timpul Sfintei Liturghii un preot lucrător al rugăciunii inimii poate fi atent la o parte a ritualului sau poate spune unui diacon sau unui alt preot ceva important pentru săvârșirea Tainei, fără ca mintea lui să-i fie separată de inimă. Totuși, când rațiunea hoinărește spre gânduri păcătoase, mintea poate fi ruptă complet de esența ei. Din acest motiv un nevoitor, pentru a nu fi vătămat de gânduri în timp ce spune rugăciunea lui Iisus, le ține ocupate numărând mătăniile. Poate acum ai înțeles cu câtă sălbăticie luptă diavolul împotriva noastră.

IV. Războiul diavolului și cum să-i facem față

Abia acum mi-ai dezvăluit că diavolul luptă împotriva noastră cu înverșunare. De ce ne războiește, prin ce metode? Cum putem deosebi părerile oamenilor despre rugăciunea lui Iisus? Mulți oameni susțin diferite lucruri și nu știm în ce măsură acestea sunt gânduri care vin de la vrăjmașul diavol. Sunt nerăbdător să-ți ascult părerea.

Fără să vorbească, sfântul și înțeleptul pustnic a luat din nou în mâini „Patericul", l-a deschis cu mișcări încete și a început să citească: „L-au întrebat pe el iarăși frații, zicând: care faptă bună, părinte, întru petreceri, are mai multă osteneală? Zis-a lor: iertați-mă, eu socotesc că nu este altă osteneală, ca rugăciunea către Dumnezeu. Căci totdeauna când voiește omul să se roage, voiește vrăjmașul să-l taie pe el căci el știe că nu se împiedică de altceva, fără numai de rugăciunea cea către Dumnezeu. Și toată petrecerea pe care o va face omul, răbdând întru dânsa, dobândește odihna. Iar rugăciunea până la suflarea cea de pe urmă, are trebuință de nevoință."

A închis cartea și a continuat.

— Sfinții Părinți învață că omul se găsește, dacă nu întotdeauna sub stăpânirea diavolilor, atunci, în orice caz, sub înrâurirea și necurmata lor vrăjmășie. Diavolii se învârtesc mereu în jurul sufletului și încearcă, prin orice mijloace, să-l facă pe cel credincios să păcătuiască, fie prin simțuri (când obiectul păcatului este aproape), fie prin imaginație (când acesta este departe) sau prin răzvrătirea cărnii. Deoarece omul este alcătuit din suflet și trup, primește influența diavolului și se lasă prins de el. Tacticile dușmănoase ale celui rău sunt cel mai evidente în timpul rugăciunii. Acei ce se angajează în acest război duhovnicesc văd diavolul luptând împotriva lor cu furie la fiecare pas. Îl văd folosindu-se de toate mijloacele ca să le întoarcă mintea de la Dumnezeu. Văd toate planurile viclene ale răului demon, care urăște binele și ucide omul. Potrivit Sfântului Marcu Ascetul „când diavolul vede că mintea se roagă în inimă, atunci stârnește ispite mari și

răutăcioase". Urăşte de moarte oamenii, şi ura lui creşte atunci când vede că ei tind să devină îngeri prin rugăciune, şi să ocupe locul pe care el l-a avut înainte de cădere. Ascultă cum descrie Sfântul Grigorie de Nyssa această invidie răutăcioasă a diavolului, cauzată de îndumnezeirea omului: „Demonii sunt mistuiți de invidie şi gelozie când oamenii sunt gata să atingă înrudirea cu Dumnezeu, în timp ce ei (demonii) au căzut din legătura lor cu binele". Astfel fiecare pustnic are multe de spus despre acest război al diavolului. De multe ori, văzând acest comportament, pustnicilor le e milă de el.

— Milă? Iartă-mă, dar nu pot înțelege cum şi de ce.

— Ei simt milă pentru el, pentru căderea lui şi starea lui nenorocită. Deşi a fost creat să slujească şi să slăvească pe Dumnezeu, a ajuns să lupte împotriva lucrării Sale dumnezeieşti şi împotriva omului, pe care Dumnezeu îl iubeşte atât de mult. Diavolul caută să distrugă unitatea. El întruchipează spiritul distrugerii permanente şi este începătorul ereziei. Dumnezeu vrea să unească, el vrea să despartă. Dumnezeu vrea să salveze, el vrea să distrugă. Îl face pe om să se răzvrătească împotriva lui Dumnezeu şi împotriva Bisericii.

— Şi unde găsesc pustnicii toată această putere de a-l iubi?

— În îmbelşugatul dar al harului pe care-l au. Au atât de mult har înlăuntrul lor încât ei vor să iubească totul şi aceasta pentru totdeauna. Inima lor a devenit încăpătoare ca rezultat al izgonirii patimilor, şi de aceea au o mare dorință de a cuprinde pe toți oamenii înlăuntrul ei. Aşa, pustnicii curățiți iubesc Sfânta Treime, Preasfânta Maică a lui Dumnezeu, Sfinții, păcătoşii, natura şi animalele… Şi pentru că încă „a mai rămas loc" iubesc şi pe diavol… Îl simt ca pe un duh mort care s-a îndepărtat de dumnezeire, de harul dătător de viață şi care acum transmite moartea celor ce se apropie de el sau caută să o transmită celor ce luptă pentru mântuire. Sfinții nevoitori, plini de dragoste pentru Dumnezeu, se gândesc: Iadul a fost pregătit pentru diavol şi îngerii săi. Cum ar putea să nu simtă milă?

— Noi ignorăm gândurile diavolului, am spus, fiind în întunericul patimilor cărnii, orbi din cauza felului nostru lumesc de a gândi, prinşi de el. Nu am primit din belşug harul lui Hristos, ca prin lumina lui să putem urmări toate lucrările viclene şi ucigaşe ale diavolului. Poți să ne spui – pentru că tu vezi şi lupta şi zbuciumul lui – cum încearcă să distragă omul de la rugăciunea care îl duce pe om la unirea cu Dumnezeu?

— Dragul meu părinte, orice ți-aş spune ar fi greu pentru tine să înțelegi. Ceea ce spun poate părea ciudat şi exagerat. Chiar şi călugării ce trăiesc în lume nu pot înțelege lupta călugărilor de la Sfântul Munte şi războiul sălbatic al diavolului. Îl vedem la orice pas. Îți voi spune totuşi câteva lucruri, ca să te ajut.

Am înțepenit, nemişcat, cu ochii larg deschişi şi cu urechile pregătite să asculte cu atenție înțelepciunea staretului şi să învețe planurile viclene şi complicate ale diavolului. Fără să dea impresia că orice spune era din experiența personală, Gheron a început să-mi vorbească despre tacticile diavolului împotriva acelora care sunt atraşi de rugăciunea lui Iisus.

— Când ne pregătim pentru rugăciune, diavolul, în acelaşi timp, se pregăteşte de luptă şi atacă. Atletul rugăciunii trebuie să fie conştient de aceasta astfel încât el nu va fi surprins când suferă primul atac brusc al diavolului şi mai târziu incursiunile lui îndrăznețe – când va arunca spre cel ce se roagă toate munițiile ce le are la dispoziție. (În timp ce pustnicul vorbea am avut senzația că mă aflu în fața unui general experimentat în războiul duhovnicesc, care a repurtat multe victorii glorioase şi care a fost încoronat cu mulți lauri). El îl determină să se angajeze şi în alte activități sociale. Apoi aduce întâmplări, diferite persoane, situații…

— Aş vrea să ascult unele metode pe care noi, trăind în lume, nu le cunoaştem. Dă-mi voie să-ți mărturisesc ceva. M-ai făcut, acum, să urăsc diavolul sau mai degrabă lucrarea lui şi în acelaşi timp să-mi fie milă de el.

— Da, părinte, şi noi trăim aceasta zilnic. Simțim ură pentru ceea ce face, dar dragoste pentru el, care este exprimată ca durere pentru înşelător! Dar, ca să răspund întrebării tale, voi spune următoarele: scopul rugăciunii lui Iisus este să-L aducă pe Hristos Împăratul în inimile noastre, să facă prezentă înlăuntrul nostru Împărăția lui Dumnezeu, să lumineze scânteia harului ce este acum acoperită de cenuşa păcatului. Este împlinirea strigătului „vie împărăția Ta". Totuşi, cum am spus şi mai înainte, acum inima este întunecată de

norul păcatului şi lucrarea diavolilor în ea. Pe suprafaţa inimii (nu înlăuntrul ei, pentru că numai energia necreată a Sfântului Duh, fiind necreată, poate fi unită cu sufletul) diavolul şi-a proclamat autoritatea şi stăpâneşte totul. Crede-mă, părinte, uneori îmi simt inima ca o grădină zoologică. Toate patimile lăuntrice sunt ca animale ce urlă. De Dumnezeu purtătorul Grigorie Palama o descrie foarte bine: „omul, care a fost sortit să devină fiu al lui Dumnezeu, devine un ucigaş asemeni nu doar celor mai sălbatice fiare ci şi târâtoarelor şi animalelor otrăvitoare, asemănându-se unui scorpion, unui şarpe, unui pui de viperă”. Prin rugăciunea lui Iisus, atunci, după ce mintea a asimilat preadulcele Lui nume – ne străduim ca El (Hristos) să coboare în inimă în toată slava şi mărirea Lui şi să alunge diavolul, care, după ce a acoperit harul ce-l găseşte acolo întunecă din nou sufletul cu diferitele patimi. Astfel, sufletul este luminat de prezenţa lui Hristos, primind „har peste har”. Aşadar, cu cât Domnul coboară mai mult în inimă, cu atât diavolul dispare cu urlete şi dureri pentru lupta ce a dus-o şi ecourile acestor strigăte sunt ispitele ce ni le aduce.

— Auzind acestea mi-am amintit de cei posedaţi de diavol care, imediat ce L-au văzut pe Hristos au început să strige: „Ce ai cu noi, Fiul lui Dumnezeu” (Matei 8, 29). Mi-am amintit şi de întâmplarea cu tânărul îndrăcit, când Domnul a spus: „Duh surd şi mut, Eu îţi poruncesc: Ieşi din el şi să nu mai intri în el. Şi răcnind şi zguduindu-l cu putere, duhul a ieşit” (Marcu 9, 25-26). Cred că acest lucru este legat de ceea ce ai spus mai înainte, sau mă înşel?

— Da, ai dreptate. Dar mai sunt şi alte întâmplări care îl dau în vileag. Când Domnul a coborât în Iad, a eliberat drepţii ce au crezut în El. În slujbele Bisericii, suferinţa Iadului este viu reprezentată: „Astăzi iadul geme şi strigă tare: ar fi fost mai bine pentru mine să nu fi primit pe Fiul Mariei, pentru că El a venit la mine şi mi-a zdrobit puterea; El mi-a zdrobit porţile de aramă… Sunt lipsit de acei ce mi-au fost supuşi odată; în tăria mea i-am înghiţit, dar acum îi arunc afară. Cel ce a fost răstignit a golit mormintele” (Triod). În fond, n-a spus Hristos însuşi: „Cum poate cineva să intre în casa celui tare şi să-i jefuiască lucrurile, dacă nu va lega întâi pe cel tare şi pe urmă să-i prade casa?” (Matei 12, 29). Adică, coborârea lui Hristos în inimă, unde lucrează acum diavolul, este legată de fuga şi de înlănţuirea lui (a diavolului). Este apoi normal pentru el să urle, să strige şi să răcnească. Domnul a venit „să strice lucrurile diavolului” (1 Ioan 3, 8). În Psalmul 103 se spun următoarele despre fiarele pădurii: „Răsărit-a soarele şi s-au adunat şi în culcuşurile lor se vor culca”; Părinţii neptici învaţă că, precum la răsăritul soarelui, fiarele se ascund în peşteri şi între stânci, în culcuşurile lor, în acelaşi fel diavolii fug şi se ascund când Soarele harului răsare în inima noastră.

— Dacă diavolul este stăpânit, este normal ca el să rămână tăcut.

— De fapt, se întâmplă exact invers. El urăşte omul chiar mai mult şi continuă să-l atace dinafara inimii spre a obţine victoria asupra credinciosului prin toate mijloacele, pentru ca apoi să se reîntoarcă în inimă atunci când harul lui Dumnezeu este ascuns. „Atunci se duce şi ia cu sine alte şapte duhuri mai rele decât el” să lupte (Matei 12, 45). Întregul sens al ispitelor este evident tocmai în acest punct. Imaginaţia este cea mai vicleană armă a diavolului: să imagineze trecutul şi viitorul, să imagineze lucrările bune, să le imagineze pe cele rele. Mulţime de gânduri vin şi preocupă mintea, încât aceasta încetează să mediteze la numele lui Iisus. Diavolul încearcă să-l facă pe om să nu mai arate interes pentru Dumnezeu şi să nu-şi mai exprime dragostea. În primul rând îl înduplecă să cheme în minte tot felul de greşeli ce le-a comis în viaţa lui, în trecutul îndepărtat şi în cel apropiat. Sfinţii Părinţi spun că războiul este de obicei la fel de sălbatic cum au fost patimile înainte. Pentru fiecare plăcere el trebuie să plătească la fel de multă durere. Există o legătură strânsă între plăcere şi durere în viaţa ascetică a Părinţilor. Plăcerea a adus şi căderea şi durerea; şi tocmai această durere este cea care restaurează omul până la starea lui originară şi îl vindecă. Astfel, omul suferă mult. El plăteşte pentru fiecare gând rău şi plăcere măsura proporţională de suferinţă, astfel încât să se creeze un echilibru. Întâmplări petrecute cu mulţi ani în urmă şi pentru care a simţit plăcere, fiind uitate între timp, apar acum cu toată tăria şi mărimea lor. El poate ajunge chiar la dezgust şi deznădejde. Peste atletul rugăciunii vin gânduri de hulă, a continuat mult încercatul stareţ. Necredinţa în marile chestiuni de credinţă, precum dumnezeirea lui Hristos şi curăţia Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi a sfinţilor, etc. De multe ori aceste gânduri sunt exprimate în timpul rugăciunii fără ca luptătorul să vrea sau să ştie acest lucru.

Alte ori vine duhul trândăviei; sau gândul stăruitor să lase locul acela şi să plece de la Bătrânul său cu gândul că altcineva este mai bun decât el. De multe ori creşte înlăuntrul lui o ură sălbatică împotriva Bătrânului său. Există cazuri când ucenicul vine la Bătrânul său şi îi spune, în lacrimi şi cu suspine: „Nu pot

să explic aceasta dar îți voi spune cum simt: Te urăsc. Nu vreau să te văd. Cu cât te văd mai mult cu atât mă cuprinde o răzvrătire groaznică”. De multe ori vine şi somnul să întrerupă rugăciunea. Sunt încă multe ispite dar am să stărui doar asupra acestora.

— O, cum îndură nevoitorii atâta suferință! Cum pot ei suporta un aşa atac sălbatic? am întrebat. Spune-mi, Gheron.

Părintele era afundat într-o tăcere adâncă. Cine ştie câte lupte chinuitoare a îndurat? Cine ştie ce ispite?

— Gheron, nu te opri. Spune-mi în ce fel le putem face față.

— În acest caz este nevoie de multă răbdare, îndurare şi curaj. Mai ales curaj. Atletul rugăciunii trebuie să nu se lase clătinat. Trebuie să opună imaginației chemarea numelui lui Iisus şi să fie concentrat în cuvintele rugăciunii lui Iisus. Nu trebuie să se gândească la nimic în timpul rugăciunii, nici la lucruri bune nici la rele. Când simte durere trebuie să aibă siguranța, cum am spus mai sus, că a început tratamentul. „Femeia, când e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce a născut copilul nu-şi mai aduce aminte de durere, pentru bucuria că s-a născut om în lume” (Ioan 16, 21). La fel se întâmplă aici. Prin durere este creat un om nou, se naşte o viață nouă: viața în Hristos. Precum spun Părinții de Dumnezeu purtători, trebuie să dispreţuim gândurile de hulă. Doar în acest fel dispar. Gândurile hulitoare sunt aduse de diavol – ele nu sunt ale noastre. Aici putem spune că este arătat cuvântul Domnului: „Nu poți sluji lui Dumnezeu şi lui Mamona” (Matei 6, 24), adică mintea nu poate face două lucruri deodată. Nu poate fi îndulcită de nectarul preadulce al rugăciunii lui Iisus pe de o parte şi pe de altă parte, în timp ce se roagă să se îndoiască de puterea rugăciunii sau de adevărurile dogmatice. Cele din urmă vin din atacul diavolului. Atunci trebuie a-i arăta dispreț, iar dacă hulele ne vin în minte necontenit, este neapărat trebuitoare mărturisirea la duhovnic. Atunci hulele dispar imediat. Mai mult, la fel se întâmplă şi cu gândurile stăruitoare. Un gând ce persistă mai ales în timpul rugăciunii, trebuie mărturisit. Astfel, diavolul ce se ascunde sub el dispare imediat ca şarpele când ridicăm piatra. O străduință deosebită este necesară în cazul somnului. Aici, pe Muntele Athos există mulți părinți ce şi-au făcut un scaun cu un picior, iar când adorm cad la pământ şi aşa se trezesc. De fapt ei luptă împotriva diavolului şi nu împotriva trupului lor. Am cunoscut şi un călugăr ce avea un vas plin cu apă în chilia lui pe care îl purta dintr-o parte într-alta a camerei atunci când era somnoros, luptând în acest fel împotriva duhului celui rău al somnului.

Atletul rugăciunii trebuie să-şi vadă Bătrânul „în chipul lui Hristos”, ca un alt Moise. Şi prin puterea Bătrânului şi prin rugăciunile sale este scos din robia Egiptului şi este mântuit de tirania lui Faraon, care sunt patimile. Ucenicul trebuie să treacă cu vederea slăbiciunea Bătrânului său, pe care diavolul o exagerează, punând înaintea ochilor săi doar dragostea pentru Dumnezeu şi trăsăturile bune pe care povățuitorul lui le are. Şi dacă din întâmplare îşi dă seama că Bătrânul său are multe păcate şi patimi, chiar şi atunci trebuie să se ferească să-l judece, văzându-le ca propriile lui păcate şi vărsând lacrimi îmbelşugate pentru ele. Sfântul Simeon Noul Teolog descrie această atitudine. „Dacă viețuieşti într-o mănăstire, nu trebuie să vrei niciodată să fi împotriva părintelui tău duhovnic, care te-a tuns, chiar dacă îl vezi pe el făcând adulter sau îmbătându-se şi crezi că treburile mănăstirii sunt prost conduse; chiar dacă eşti bătut şi dispreţuit de el şi înduri multe alte chinuri. Nu şedea cu cei ce îl vorbesc de rău, nici să umbli cu cei ce cugetă răutăți împotriva lui. Suferă-l până la sfârşit fără să cercetezi vreuna din greşelile lui. Ci aşează-ți în inimă lucrurile bune pe care vezi că le face şi străduieşte-te să ți le aminteşti doar pe acelea; dă vina pe tine însuți pentru toate lucrurile nepotrivite sau greşite pe care vezi că le face sau le spune, şi vezi-le ca pe propriile tale păcate, şi pocăieşte-te pentru ele cu lacrimi, luându-l pe el drept sfânt şi cerându-i binecuvântare”. Astfel trebuie să facă atletul rugăciunii, pentru a se păzi să-şi judece Bătrânul. Căci altfel pierde ascultarea şi smerenia, o dată cu ele pierzându-şi însăşi mântuirea. Atletul rugăciunii trebuie să opună fugii şi trândăviei, refuzul persistent şi multa răbdare; răbdarea este trebuincioasă şi atunci când înfrunți atacurile personale.

— Atacuri personale! Ce vrei să spui?

— Aici, dă-mi voie să nu merg mai departe, pentru că nu mă poți înțelege. Ar putea sa ți se pară ciudat, pentru că nu cunoşti viața ascetică.

— Gheron, vreau să învăț. Te implor, în numele lui Iisus Hristos, învață-mă. Acum, că te-am găsit, nu vreau să pierd şansa de a învăța. Spune-mi.

I-am înțeles dealtfel greutatea. Ce putea el să ne spună nouă, care suntem acoperiți cu veşmântul pielii – al raționării?

— Nu-ți voi spune multe lucruri, doar câteva. Voci, hohote de râs, un zgomot mare înafara chiliei, ca şi cum ar fi adunată o mulțime de oameni. Şi aceasta se întâmplă pentru ca el (diavolul) să-ți poată distrage atenția de la rugăciunea lui Iisus. De multe ori diavolul însuşi, se apropie de tine. În astfel de cazuri simți o frică teribilă. Sufletul şi trupul îți sunt cuprinse de o durere mare. Nu se compară nici pe departe cu frica ce o simțim în prezența criminalilor. Pentru că însuşi iadul se apropie. Ca să-l intimideze pe nevoitor, diavolul ia forma diferitor animale. În viața sfântului Sava se spune că diavolul s-a prefăcut în şerpi, în scorpioni, în leu, etc. „Odată, odihnindu-se după osteneală, la miezul nopții, s-a închipuit diavolul în mulțime de şerpi şi scorpii, venind asupra lui spre a-l înfricoşa… După câteva zile iarăşi s-a închipuit diavolul în chipul unui leu înfricoşat şi s-a repezit la sfânt, vrând să-l sfâşie şi, apropiindu-se se da înapoi; apoi iarăşi se repezea şi iarăşi se da înapoi.” Uneori diavolii apar ținând foc în mâini şi amenință să-l ardă pe atletul rugăciunii lui Iisus, după cum spune Sfântul Simeon:

„Iar ei neîndrăznind să mă atingă, sau să se apropie de mine, stăteau departe şi păreau să se teamă de mine. Şi ca ținând foc în mâini, mă amenințau să mă ardă şi strigau cu putere şi făceau zgomot”.

Alteori totuşi, în timp ce atletul repetă rugăciunea lui Iisus şezând pe scăunel, simte două mâini gata să-l sugrume. Au o strânsoare puternică şi nu-l lasă să continue rugăciunea. Deşi începe rugăciunea lui Iisus, nu poate continua după cuvântul „Doamne”. Îi este foarte greu să înceapă cuvântul mântuitor „Iisuse”. Se bâlbâie I, I, I, Iis, Iis, Iisu… Dar imediat ce a pronunțat cu mare efort întregul cuvânt, diavolul dispare. Alți călugări, venind dintr-o mulțime de mănăstiri, îmi mărturisesc că diavolul purcede chiar la atacuri „în masă”, pentru ca să-i intimideze şi să-i sperie, mai ales în timp ce se pregătesc pentru o priveghere.

— Ce înseamnă atac „în masă”?

— Înseamnă că el atacă doi, cinci, zece călugări în acelaşi timp, încercând să-i sugrume, sau să le facă alt rău. Un monah s-a speriat într-un aşa hal, încât şi-a părăsit chilia şi a aşteptat lângă uşa Bătrânului său, speriat şi îngrozit, până ce s-a trezit. Din acest motiv oamenii din lume nu sunt în stare să înțeleagă importanța privegherii. Privegherea arde vicleanul diavol, distrugându-l. Diavolul face atunci tot posibilul ca privegherea să nu mai poată fi plinită, căci ştie că urmează să fie înfrânt prin rugăciunile din timpul nopții. Şi stârneşte gânduri în oameni pentru a împiedica purtarea de grijă față de priveghere. De aceea îți cer să nu treci cu vederea această lucrare acolo unde locuieşti. Priveghează, deoarece în acest chip diavolul este ruşinat.

— Noi suntem atât de păcătoşi, Gheron, încât nu simțim acest atac trupesc al diavolului. Dacă ne stăpâneşte, de ce ne-ar ataca? Suntem atât de păcătoşi.

— Îmi dai voie să fac o mică observație?

— Bineînțeles, am spus. Nu ai doar permisiunea ci şi rugămintea mea de a o face.

— N-ar trebui să gândeşti în acest fel – că eşti păcătos şi că diavolul nu se luptă cu tine în persoană – pentru că este un gând înşelător. Diavolul l-ar putea folosi împotriva ta.

— Cum aşa?

— Când spui că eşti nevrednic să fi luptat personal de diavol din cauza păcatelor tale, diavolul aude acest lucru şi, când din întâmplare faci ceva bun – de exemplu când lucrezi o virtute – atunci îți poate apărea, dându-ți impresia (pentru că l-ai văzut) că eşti cineva important, ducându-te la mândrie şi slavă deşartă.

M-am aplecat repede, i-am luat mâna şi înainte să-şi dea seama, i-am sărutat-o cu dragoste şi respect; cu respect pentru înțelepciunea duhovnicească pe care o avea şi pe care a dobândit-o după mulți ani de război duhovnicesc.

— De multe ori, a continuat, diavolul apare şi vorbeşte cu atletul rugăciunii. Îl provoacă şi încearcă să deschidă un dialog cu el. Uneori îl învinovăţeşte, alteori îl laudă, uneori îl ia peste picior, alteori interpretează anumite fapte greşit. Cel lipsit de experiență în această luptă duhovnicească începe să vorbească cu diavolul şi răspunde la întrebările şi la momelile lui. Dar aceasta este o greşeală, mai ales la începători, pentru că cei fără experiență în aceste situații sunt învinşi chiar dacă pare că diavolul este pus pe fugă de replicile lor. Rămân însă confuzia şi teama. Mai târziu când îşi amintesc această întâlnire şi tot ceea ce s-a spus, vor fi cutremurați şi tulburați. Părinții învață că cei ce nu au experiența şi puterea necesară, să nu răspundă. Ei trebuie să fie indiferenți la vrăjmaşul diavol şi să-l disprețuiască. La fel trebuie să facă şi în războiul împotriva gândurilor. Astfel disprețul împotriva diavolului şi stăruința în rugăciunea lui Iisus, sunt cele mai importante arme.

Apoi, după o pauză, a continuat.

— Avem nevoie să stăruim în rugăciunea lui Iisus în timpul acestor ispite şi în general avem nevoie să rămânem într-o stare de rugăciune. Când spun „stare de rugăciune" mă gândesc şi la postul cu chibzuială, priveghere, strâmtorarea trupului, tăcere – toate acestea ducând la smerenie. Însă toate acestea trebuiesc făcute cu binecuvântarea duhovnicului.

— De ce este nevoința trupului (postirea, priveghere, tăcerea, metaniile) aşa de strâns legată de rugăciune şi considerată o stare de rugăciune?

— Trupul participă la lucrarea rugăciunii. Pentru că şi trupul va primi har, trebuie să lupte. Ba mai mult, ajungem la starea necesară pentru a primi har prin nevoință şi suferință. Ca să sprijine acest punct de vedere, Sfântul Grigorie Palama se referă la taina preoției. În taina preoției, harul dumnezeiesc este împărtăşit viitorului diacon, sau preot, sau episcop „nu doar prin rugăciune, adică noetic, ci şi prin colaborarea trupului, adică prin punerea mâinilor". Arhiereul nu se roagă doar ca să vină harul dumnezeiesc şi dătător de viață, ci îşi pune şi mâna pe capul aceluia ce este rânduit a fi hirotonit. Acelaşi lucru se întâmplă cu rugăciunea lui Iisus. Nu este îndeajuns să o rosteşti noetic (cu mintea) ca să primeşti har, ci trebuie să colaboreze şi trupul, căci întregul omului constă nu doar din suflet ci şi din trup, care trebuie şi el mântuit. Aşa încrezându-ne în Sfinții Părinți, putem pretinde cu siguranță, că cel ce refuză mijloacele rugăciunii, frica, lacrimile, durerea, suspinarea, tăcerea, refuză esența rugăciunii însăşi. Repet, toate acestea trebuie făcute cu binecuvântarea părintelui nostru duhovnic, pentru ca diavolul să nu se poată folosi de ele împotriva noastră.

— Este o luptă grea, am mărturisit. Lucrarea rugăciunii, după cum mi-ai zugrăvit-o, este peste măsură de dificilă. Duşmanul porneşte un asemenea război împotriva noastră, zdrobindu-ne cu valurile înspumate ale vicleniei sale şi ale întregii sale împărății a întunericului. Cum îl poate cineva suporta?

V. Venirea şi plecarea harului

Mă simt dator să te luminez puțin mai mult în această privință. Pustnicii cunosc viclenia diavolului, dar îi cunosc şi slăbiciunea şi lipsa. Ei cunosc din experiență ura lui satan, dar şi iubirea dulce a lui Hristos pentru făptura omenească. Dragostea lui Dumnezeu pentru om este mai puternică în acest război. Domnul vine blând în suflet şi potrivit măsurii în care El se apropie, dăruieşte har şi bucurie. După fiecare bătălie, vine har nespus şi de neînțeles, vine bucurie, pace şi linişte. „Adevăratul început al rugăciunii este căldura în inimă care mistuie patimile şi aduce fericire şi bucurie sufletului", potrivit Sfântului Grigorie Sinaitul. Noi o simțim aceasta cu putere fiindcă trăim o stare pe care n-am cunoscut-o înainte. Totul înlăuntrul nostru devine calm şi liniştit! Rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă" devine o doxologie: „Slavă Ție, Doamne!" Apoi, înainte de toate, trebuie să ne oprim la cuvântul „Iisus", căci Acesta este prezent. Amintirea lui Iisus cu mintea concentrată în inimă, este atinsă acum fără trudă şi fără multă nevoință. De fiecare dată când pronunțăm numele lui Iisus, cât se îndulceşte inima! Nu vrem, cu nici un preț să pierdem acest ceas dumnezeiesc, după care tânjim atât de mult. Pururea pomenitul meu stareț spunea rugăciunea inimii timp de

şase ore şi i se părea că a trecut doar un sfert de oră. Bucuria vine în valuri. Apoi bătăile inimii… Mulţi Părinţi vorbesc despre acestea.

— Gheron, îmi amintesc că Sfântul Nicodim interpretează rugăciunea Maicii Domnului „Şi s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu” (Luca 1, 4) cam în acelaşi fel.

În acel moment, într-adevăr, mi-am amintit învăţătura Sfântului Nicodim: „El încântă peste măsură pe cel a cărui inimă vibrează şi tresaltă din cauza acestei bucurii necontenite; şi el este, într-un fel, plin de entuziasm, şi această încântare este numită de Părinţii neptici «tresărirea» şi «săltarea» inimii, adusă de harul dumnezeiesc”. Şi continuă: „inima ta va tresări de câte ori harul te cercetează şi de câte ori Sfântul Duh lucrează tainic în sufletul tău prin lucrarea sfintei rugăciuni a inimii”. Mulţi Părinţi ai Bisericii au vorbit despre această tresăltare a inimii. De exemplu, Sfântul Grigorie Palama spune: „inima saltă cu entuziasm pentru dragostea de bine”, iar Sfântul Vasile, ca şi Sfântul Atanasie cel Mare, iau aceasta drept un semn al harului.

— Da, a spus sfântul şi mult încercatul nevoitor. Aşa este. După o luptă eroică şi dureroasă, harul lui Hristos cercetează inima noastră şi o linişteşte. Dar nu vine la fiecare dintre noi la fel. Depinde de progresul duhovnicesc al omului şi de lucrarea Sfântului Duh, care lucrează „potrivit voii Sale”, pentru binele nostru. „La început harul apare în felurite chipuri în timpul rugăciunii, şi omul este părtaş în duh în multe feluri diferite. Harul este cunoscut şi trăit potrivit propriei sale voinţe.” Avem exemplul profetului Ilie. El a simţit o „vijelie năprasnică ce va despica munţii”. Apoi a simţit un cutremur, un foc, iar în cele din urmă o adiere de vânt lin, şi acolo era Domnul. Sfântul Grigorie Sinaitul explică că Sfântul Duh vine la unii oameni, mai ales la începători, ca un duh de frică ce distruge munţii patimilor şi zdrobeşte inimile greu împietrite, dându-le pocăinţă şi lacrimi pentru viaţa lor păcătoasă de dinainte. La cei din starea de mijloc, vine ca un cutremur, adică o încântare (aceasta este tresărirea inimii de care am vorbit mai înainte), o râvnire a inimii, iar la cei desăvârşiţi, vine ca o adiere de vânt lin, ca o lumină blândă. Începătorii primesc lucrarea harului „în parte”, pe când cei desăvârşiţi primesc harul în întregime. Deci, cum probabil ai înţeles, de fiecare dată când harul ne vizitează, vine într-o măsură desăvârşită, potrivită bineînţeles nevoinţei şi smereniei noastre.

— Aşadar, harul vine şi pleacă iar?

— Da, a răspuns sfântul pustnic. Vine şi pleacă spre a se reîntoarce şi a dispare din nou. Dumnezeu îşi trimite harul său şi îl retrage. La începutul acestei lupte duhovniceşti, intervalele între retragerea lui şi revenirea din nou sunt mai lungi. Dar ele se scurtează după multă nevoinţă. Atletul rugăciunii este obişnuit cu aceste vizite dar şi cu retragerea harului.

— Dar de ce se întâmplă aceasta? Care este scopul venirii şi plecării harului?

— Vine să mângâie şi să îndulcească inima şi pleacă spre a da posibilitatea dobândirii pe mai departe, a căutării şi a smereniei. Se retrage pentru ca atletul să înţeleagă că a fost un dar de la Dumnezeu, şi de aceea el este cu totul nevrednic să-l primească. Mulţi călugări cunosc din experienţa lor acest „joc al harului”, care poate dura mulţi ani. Vine şi pleacă! În primul caz, harul sprijină pe călugăr prin venirea sa şi îl umple de mângâiere dumnezeiască. E ca şi cum i-ar spune: „Sunt aici”. În al doilea caz, pleacă pentru ca harul ce i-a fost dat să fie asimilat, ceea ce este foarte greu. Trebuie să se lucreze foarte mult şi să se facă multă rugăciune pentru a se asimila harul primit. Pentru că sunt cazuri când călugării au primit harul dumnezeiesc, dar mai târziu l-au lepădat. Nu s-a întâmplat la fel cu apostolul Petru? A primit mult har pe muntele Tabor dar, nefiind în stare să-l asimileze, a ajuns să-l tăgăduiască pe Hristos. Stadiul asimilării harului este legat de o căutare chinuitoare a lui. Atletul ştie acum (după venirea lui) că există şi aceasta îl face să-l caute în lacrimi. Plânge precum copilul ce-şi caută mama, în timp ce ea se ascunde: „Unde eşti, Lumina mea? Unde eşti, Bucuria mea? De ce m-ai părăsit şi m-ai lăsat inima în suferinţă? De ce ţi-ai ascuns faţa Ta de mine şi sufletul meu se îndurerează? Când mi-ai venit în suflet mi-ai ars păcatele. Vino din nou acum şi arde-mi din nou păcatele ce te-au ascuns de mine, precum norii ascund soarele. Vino şi bucură-mă cu venirea ta. O, Doamne, de ce întârzii? Vezi că sufletul meu este chinuit, şi că Te caut în lacrimi. Unde Te-ai ascuns? De ce sufletul meu nu Te vede pe Tine, Cel ce eşti pretutindeni, şi Te caut îndurerat? Asemeni, Preasfânta Fecioară

cu Iosif Te-au căutat îndureraţi, când erai copil. Ce a gândit ea în durerea ei negăsindu-şi Fiul?" (Sfântul Siluan Athonitul).

Sfântul Serafim de Sarov a pierdut harul lui Dumnezeu, pentru că s-a mâniat împotriva unui frate. Nu a fost nenorocire mai mare pentru el. Abia atunci a putut înţelege suferinţa lui Adam care a fost alungat din rai după pierderea comuniunii cu Dumnezeu. Astfel, Sfântul Serafim a rămas o mie de zile şi nopţi cerând harul lui Dumnezeu pe o stâncă, de unde a coborât abia după ce l-a primit.

De aceea, a continuat Gheron, harul se retrage deoarece astfel inima înseteazǎ după Dumnezeu şi Îl iubeşte mai mult. Acum are experienţa dulceţii harului şi a goliciunii pe care absenţa lui o creează, împreună cu amărăciunea păcatului. Şi atunci îl caută, dar fără deznădejde sau necredinţă. Trebuie să adaug şi că după ce a învăluit mintea şi a adus-o le extaz, harul o părăseşte apoi foarte repede (mai ales când mintea este încă la începutul lucrării sale noetice) astfel încât „să nu moară", cum se întâmplă în cazul unui prunc ce vomită după ce a mâncat prea mult. Sfântul Simeon Noul Teolog spune:

„Atunci înconjurând deodată puţin, ca o rază subţire şi foarte mică mintea o răpeşte într-un extaz părăsind-o repede, ca să nu moară. De aceea prin această mare repeziciune, cel ce a văzut această frumuseţe îşi aminteşte şi recunoaşte că n-a înţeles-o. Ca nu cumva, mâncând, ca prunc, mâncarea bărbaţilor desăvârşiţi, îndată să se spargă sau să i se facă rău şi să moară. Dar de atunci ea ne conduce, ne întăreşte, ne învaţă, arătându-se şi fugind, când avem nevoie de acestea, nu când voim – căci aceasta le este propriu celor desăvârşiţi. Dar când suntem în greutăţi sau slăbiţi cu totul, ne vine în ajutor, ne răsare de departe şi mă face să o simt în inima mea".

Venirea şi plecarea harului mai are o trăsătură salvatoare. Vine pentru o vreme, îl curăţă pe om de o patimă şi pleacă. Vine din nou să îl curețe de altă patimă şi tot aşa, până când omul devine capabil să-şi curețe voinţa cu ajutorul harului dumnezeiesc şi dătător de viaţă. După multă luptă şi multe sacrificii, vine un timp când harul este statornic, mai mult sau mai puţin, înlăuntrul inimii şi atunci domneşte netulburată pacea! Doar linişte şi dulceaţă! Atunci sufletul devine un Tabor, raiul coboară pe pământ! Împărăţia lui Dumnezeu coboară în inimă, unde Sfânta Treime îşi face sălaş. Omul ajunge astfel după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu!

M-am gândit cât de mare este iubirea lui Dumnezeu! Am citit de curând ceva ce se potriveşte perfect cu ceea ce a spus Gheron: „Dacă nu eşti încercat în lucrările, cursele şi atacurile diavolului nu vei înţelege şi nu vei putea preţui darurile pe care ţi le face Sfântul Duh. Dacă nu recunoşti duhul care ucide, nu vei ajunge la cunoaşterea Duhului ce dă viaţă. Nu vei cunoaşte cu adevărat pe Dătătorul de viaţă – Hristos". Ce mare este iubirea lui Hristos! El ştie cum să întoarcă înspre bine meşteşugirile diavolului, cum să scoată dulceaţă din amar, cum să transforme ura diavolului în dragoste pentru El. Atunci înţelegem că, orice ar face diavolul, în final el se sinucide. Se distruge pe sine însuşi. Luptă, bineînţeles, împotriva oamenilor şi Dumnezeu îi permite să facă aceasta, pentru că şi el este o persoană, şi de aceea are libertatea pe care Făcătorul o respectă; dar Dumnezeu îi îngrădeşte lucrarea distrugătoare prin dragostea şi mângâierea Sa. Am auzit odată un nevoitor spunând că Dumnezeu, prin dragostea Sa preschimbă mândria meschină în smerenie, care atrage harul Său. Adică imediat ce creştinul se mândreşte cade. După cădere, el se pocăieşte, primind harul dumnezeiesc şi ajunge chiar mai smerit. În acest fel el se curăţă puţin câte puţin chiar şi de necuratul şi diavolescul păcat al mândriei. Aşa, putem pe bună dreptate repeta, că diavolul se autodistruge – el este învins!

Gheron s-a ridicat:

— Este vremea vecerniei. Să împlinim această slujbă cu mătăniile. Intră în chilia aceea şi roagă-te, rostind rugăciunea lui Iisus până te voi chema să reluăm discuţia noastră. Nu trebuie să uităm niciodată „dulcea" rugăciune a lui Iisus!

Am intrat în chilia pe care mi-a arătat-o. M-a înălţat prea sus şi a fost bine că s-a oprit, pentru ca să mă pot odihni o clipă. Chilia era foarte mică, ca şi toate chiliile la Sfântul Munte. Înăuntru era un pat mic, greu – câteva scânduri sprijinite de două picioare de lemn, cu o pătură pusă peste ele. Nimic care să-ţi

amintească de confortul din lume. Mai era o măsuţă cu un opaiţ vechi, înnegrit, şi un scăunel pentru îndelungile ore de rugăciune de noapte. Era şi o icoană a lui Hristos pe perete şi puţin mai departe o icoană a Maicii Domnului, pe care călugării atoniţi o iubesc în mod deosebit, pentru că ea este cercetătoarea, ocrotitoarea şi Stăpâna Muntelui Athos. O completare necesară a chiliei erau câteva pânze de păianjen, mai ales în colţuri. Cine să găsească acolo timp pentru o curăţenie serioasă? Imediat ce am intrat, după o privire rapidă prin chilie, am căzut cu greutate la pământ. Mi-am pus palmele pe podea, una peste cealaltă, cu capul sprijinit pe ele şi am început să rostesc rugăciunea lui Iisus, uneori şoptit, alteori cu voce tare. O repetam toată, apăsând mai mult fie pe cuvântul „Doamne", fie pe cuvântul „Iisuse", uneori pe cuvântul „Hristoase" şi uneori pe expresia „miluieşte-mă", încât am putut reţine rugăciunea mai bine în mintea mea. N-aş putea spune cât am stat întins pe podeaua chiliei. Chiar şi timpul încetează în acele momente. Mă gândeam la păcatele mele şi la prezenţa mea printre sfinţii şi de Dumnezeu purtătorii părinţi, şi plângeam. Spuneam din adâncul inimii mele ceea ce spune Sfântul Hrisostom – despre care unii spun, greşit, că nu voia ca monahii să trăiască în mănăstire. „Binecuvântaţi fie luminătorii lumii". Sunt binecuvântaţi deoarece „chilia lor e ferită de orice zgomot, sufletul de orice patimă şi boală, şi este blând şi luminos şi mai curat decât aerul cel mai curat. Lucrarea lor este cea pe care o avea Adam la început, înainte de cădere, când era îmbrăcat în slavă şi vorbea cu Dumnezeu cu îndrăzneală, şi locuia în acel loc plin de binecuvântare".

După o vreme am auzit glasul ucenicului anunţându-mă că Gheron mă aştepta să continuăm discuţia. Am mers din nou lângă pustnic, cu vădite semne de bucurie, dar în acelaşi timp şi cu părere de rău pentru întreruperea rugăciunii.

— Cum ţi s-a părut această pauză, m-a întrebat?

— N-aş putea spune, nu sunt în stare să mă pronunţ, am spus. (Cine ştie, poate în timp ce eu eram în chilie el s-a rugat numai pentru mine şi de aceea am simţit o astfel de remuşcare.)

După puţin, am spus.

— Am simţit pacea copleşindu-mi sufletul. M-am simţit plin de păreri de rău pentru păcate şi de bucurie pentru dragostea lui Iisus al meu. Da. Mă iubeşte mult mai mult decât pot eu să gândesc. Presupun că tu întotdeauna te simţi aşa. Este poate urmarea cercetării harului lui Hristos, care vine arătat după repetarea neîncetată a rugăciunii lui Iisus, şi care te umple de viaţă.

— Adevărat. Singurul lucru este că fructele rugăciunii lui Iisus sunt atât de numeroase că nu le poţi arăta pe toate. Rugăciunea lui Iisus este ca un copac cu fructe multe şi foarte dulci, una mai bună ca cealaltă.
— Dă-mi şi mie din aceste fructe ale „preabinecuvântatei pustii", pentru că sunt lipsit de harul dumnezeiesc. Culege şi pentru mine câteva din aceste roade duhovniceşti, ca cel puţin să le învăţ şi eu.

VI. Roadele rugăciunii lui Iisus

Îţi voi pomeni unele dintre roadele rugăciunii lui Iisus, pentru că te văd doritor să înveţi. La început rugăciunea lui Iisus este pâinea ce sprijină nevoitorul, apoi devine untdelemnul ce îndulceşte inima pentru ca, în final, să se facă vinul ce îmbată pe om, adică îl duce la extaz şi unire cu Dumnezeu. Să fiu mai clar. Primul dar pe care Hristos îl face omului rugăciunii este conştientizarea stării lui de păcat. El încetează să creadă că este „bun" şi se consideră „urâciunea pustiirii… stând în locul cel sfânt" (Matei 24, 15). Precum bisturiul unui chirurg tăind până la os, cuvântul ascuţit al Duhului pătrunde până în adâncimile sufletului. Este atâta necurăţie înlăuntrul nostru încât sufletul nostru duhneşte. Uneori vin oameni în chilia mea şi, din cauza mizeriei lor lăuntrice, lasă un miros rău… Deci, orice a fost necunoscut înainte pentru nevoitor, acum îi este descoperit prin rugăciunea lui Iisus. Drept rezultat, el se consideră mai prejos decât toţi oamenii şi crede că Iadul este locuinţa sa veşnică, şi începe să plângă. Plânge pentru moartea lui duhovnicească. Este posibil să plângă cineva pentru mortul vecinului său şi să nu plângă pentru mortul din casa sa? În acest fel şi atletul rugăciunii lui Iisus nu vede păcatele celorlalţi, ci numai moartea sa. Ochii lui devin fântâni de lacrimi ce se revarsă din căinţa inimii. Plânge ca un condamnat, şi în acelaşi timp strigă:"Miluieşte-mă!" „Miluieşte-mă!" „Miluieşte-mă!" Cu aceste lacrimi începe, cum am spus mai sus, curăţirea minţii şi a sufletului. Precum apa curăţă murdăriile, precum ploaia limpezeşte cerul de nori şi pământul de mizerie, la fel lacrimile

limpezesc şi albesc sufletul. Lacrimile sunt apa celui de-al doilea botez. Astfel, rugăciunea lui Iisus aduce preadulcele rod al curăției.

— Omul este curățit cu totul atunci când harul lui Dumnezeu îl vizitează?

— El nu este curățit cu desăvârşire, dar îşi caută întotdeauna curăția inimii, deoarece curățirea este un efort nesfârşit. Sfântul Ioan Scărarul redă aceste vorbe pe care le-a auzit de la un călugăr, ce a atins nepătimirea (apatheia). „Desăvârşita dar totuşi nedesăvârşită desăvârşire a celui desăvârşit". Cu cât plângem mai mult, cu atât ne curățim mai mult; cu cât mai mult se văd laturile adânci ale păcatului cu atât se simte mai mult nevoia de plâns. Sfântul Simeon Noul Teolog lămureşte acest lucru:

„Aceştia prin rugăciuni dese şi prin glasuri negrăite şi prin curgeri de lacrimi lor îşi curățesc sufletul, iar curățit fiind, aceasta şi văzând, ei se aprind de focul iubirii şi de focul dorului de a-şi vedea sufletul deplin curățit.

Dar fiindcă nu pot afla desăvârşirea luminii, curățirea lor rămâne nedesăvârşită. Deci pe cât mă curățesc, mă şi luminez, eu nevrednicul. Dar oricât de mult mi se va arăta Duhul care mă cunoaşte, mi se pare totdeauna că sunt la începutul curățirii şi vederii. Căci în adâncul fără hotar, în înălțimea de nemăsurat, Cine va putea afla mijlocul sau sfârşitul?"

După cum înțelegi, părinte, omul este îndreptat şi curățit necontenit. Întâi este curățită partea irascibilă a sufletului şi apoi puterea lui rațională. Credincioşii sunt mai întâi eliberați de patimile trupului, apoi prin rugăciune mai încordată şi o încleştare mai puternică, de patimile mâniei, urii şi invidiei. Când omul ajunge să fie eliberat de mânie şi invidie este clar că partea pătimaşă a sufletului său este aproape curățită. Apoi întregul război este purtat în partea rațională, şi nevoitorul se războieşte împotriva mândriei, slavei deşarte şi împotriva tuturor gândurilor de slavă. Această luptă îl va urmări până la sfârşitul vieții. Dar tot acest curs al curățirii are loc cu ajutorul şi lucrarea harului, încât credinciosul devine un vas care primeşte din belşug har dumnezeiesc. Din nou Sfântul Simeon scrie:

„Fiindcă nu poate omul să biruiască patimile dacă nu vine ea în ajutorul lui. Dar nu le scoate printr-o singură arătare. Căci omul sufletesc nu poate încăpea deodată întreg Duhul Sfânt şi deveni nepătimitor. Ci când va fi realizat toate cele ce-i stau în putere: dezgolirea, nepătimirea, despărțirea de ale sale, tăierea voii şi renunțarea la lume, răbdarea încercărilor, rugăciunea, şi plânsul, sărăcia, smerenia, pe cât îi stă în putere."

— Şi cum înțelege cineva că sufletul său începe să se curețe?

— Aceasta este uşor, a răspuns înțeleptul pustnic. Se vede foarte curând. Isihie cel Bătrân foloseşte o imagine foarte frumoasă. Precum mâncarea otrăvitoare ce intră în stomac şi îl deranjează şi produce durere iese când luăm o doctorie, şi stomacul este eliberat şi simte uşurare, la fel se întâmplă cu viața duhovnicească. Când omul acceptă gândurile rele şi mai târziu, le trăieşte amărăciunea şi greutatea, „varsă cu uşurință şi aruncă afară gândurile rele" prin rugăciunea lui Iisus, dându-şi seama de curățirea ce are loc. Mai mult decât atât, omul rugăciunii devine conştient de curățire, pentru că rănile dinlăuntrul său, cauzate de patimi, încetează să mai sângereze. În Evanghelia după Luca citim despre femeia ce avea o scurgere de sânge că „apropiindu-se pe la spate, s-a atins de poala hainei lui şi îndată s-a oprit curgerea sângelui ei" (Luca 8, 44). Când cineva se apropie de Iisus Hristos, el este vindecat imediat – „îndată s-a oprit curgerea sângelui": sângele patimilor încetează să mai curgă. Vreau să spun că imagini, întâmplări sau persoane ce obişnuiau să ne tulbure, acum încetează de a ne mai supăra. Cu alte cuvinte, atunci când ne tulbură diferite persoane sau lucruri, este clar că suntem răniți de atacurile diavolului. Înlăuntrul nostru zace răutatea. Însă nevoitorul, fiind curățit cu ajutorul rugăciunii lui Iisus vede toți oamenii şi toate lucrurile ca şi făpturi ale lui Dumnezeu. El vede mai ales persoanele omeneşti, ca imagini ale unui Dumnezeu plin de dragoste. Fiind îmbrăcat în harul lui Hristos îi vede şi pe ceilalți îmbrăcați în acelaşi har, chiar dacă aceştia sunt goi. Pe când cel lipsit de harul dumnezeiesc, îi vede chiar şi pe cei îmbrăcați ca şi cum ar fi goi. Aş vrea să-ți citesc aici din imnele Sfântului Simeon Noul Teolog.

— Cu adevărat este Teolog. Am citit câteva din scrierile sale şi am fost foarte mişcat.

— Te îndemn să-i citeşti toate lucrările pentru că vei fi în stare, în acest fel, să prinzi gustul teologiei mistice, calea apofatică a experienţei ascetice. Deci, Părintele văzător de Dumnezeu zice:

„Aşa s-a întâmplat şi acum, în timpurile din urmă cu Sfântul Simeon Evlaviosul, Studitul. Acesta nu s-a ruşinat de mădularele nici unui om. Nu s-a ruşinat nici să le vadă pe ale cuiva goale, nici să fie văzut gol. Căci avea pe Hristos întreg şi era El însuşi Hristos întreg şi toate mădularele sale şi mădularele oricărui altul, pe toate la un loc şi pe fiecare în parte, el le privea pururea ca pe Hristos. El rămânea neclintit, netulburat şi nepătimitor, ca fiind întreg Hristos însuşi şi văzând ca Hristos în toţi cei ce s-au botezat şi au îmbrăcat pe Hristos întreg. Dar dacă tu eşti gol şi trupul tău atinge alt trup, acesta îţi răscoleşte pofta de femeie, ca un asin sau cal, pentru că îndrăzneşti să bănuieşti pe sfânt şi huleşti pe Hristos, care s-a unit cu noi şi a dăruit nepătimirea slujitorilor săi sfinţi?"

După cum vezi, a continuat el, omul nepătimitor, cel curăţit prin rugăciunea lui Iisus nu cade în ispită, orice ar vedea, învingând în acelaşi timp pe diavol. Acesta este unul din roadele rugăciunii lui Iisus. Lucrătorul rugăciunii lui Iisus recunoaşte vrăjmaşul şi capcanele lui şi îl alungă cu uşurinţă din suflet. El înţelege şi pregătirea diavolului pentru război şi acţionează la timp. Vede cum săgeţile diavolului îi ţintesc sufletul şi cum, înainte ca ele să-l atingă, sunt distruse. Sfântul Diadoh spune că atunci când săgeţile ajung la suprafaţa inimii, ele sunt distruse, deoarece înlăuntru este harul lui Hristos. Ba mai mult, aşa cum am spus şi mai înainte, este împlinită întregirea persoanei. Mintea, dorinţa şi voinţa sunt unite şi împreunate în Dumnezeu.

— Curăţirea şi nepătimirea sunt daruri mari! am exclamat.

— Da, într-adevăr, nepătimirea este un dar al harului. Nepătimirea presupune curăţire şi dragoste şi chiar mai mult, acoperă dragostea. Şi aici ne ajută Sfântul Simeon. El foloseşte o imagine luată din natură. Într-o noapte senină vedem luna strălucind pe cer în cea mai curată lumină şi având un cerc strălucitor în jurul ei. Sfântul Simeon foloseşte această imagine pentru a ne arăta omul curăţit şi nepătimitor. Trupurile sfinţilor sunt cerul. Inima lor purtătoare de Dumnezeu, asemeni lunii. Dragostea sfântă este „lumina atotputernică şi atotsăvârşitoare" ce umple inima în fiecare zi, potrivit curăţiei fiecăruia, venind apoi un timp când inima este plină de această lumină strălucitoare şi ajunge asemeni lunii pline. Dar această lumină nu scade, cum o face lumina lunii. „Rămâne întotdeauna strălucitoare prin strădania şi prin faptele bune ale sfinţilor". Nepătimirea este cercul ce înconjoară inima atotstrălucitoare, o acoperă şi o păstrează nebiruită faţă de atacurile furioase ale diavolului. „O apără din toate părţile şi o păzeşte şi o ţine nevătămată de orice gând rău şi o renaşte neatinsă de vreun rău şi eliberată de toţi vrăjmaşii; dar nu numai atât, ci o face de neatins de către vrăjmaşi".

Deşi nepătimirea este absolut necesară, ea nu este darul cel mei presus al rugăciunii lui Iisus şi nici dobândirea tuturor darurilor. De aici încolo începe urcuşul spre Dumnezeu. Sfinţii Părinţi descriu acest urcuş duhovnicesc spre îndumnezeire în trei cuvinte: curăţire, luminare, desăvârşire. Îţi voi da două exemple din Sfânta Scriptură ca să înţelegi mai bine: urcuşul lui Moise pe Muntele Sinai pentru a primi Legea şi drumul poporului lui Israel spre Ţara Făgăduinţei. Primul este descris de Sfântul Grigorie de Nyssa iar al doilea de Sfântul Maxim Mărturisitorul.

— Părinţii mă inspiră întotdeauna. Tălmăcesc cuvântul lui Dumnezeu fără putinţă de tăgadă, de aceea întotdeauna vreau să aud tălmăcirea lor.

— Evreii şi-au spălat întâi hainele şi apoi s-au curăţit potrivit poruncii Domnului: „Pogoară-te de grăieşte poporului să se ţină curat astăzi şi mâine şi să-şi spele hainele, ca să fie gata pentru poimâine". Apoi, a treia zi, tot poporul a auzit glasuri şi „sunet de trâmbiţe foarte puternic" şi au văzut tunete, fulgere şi un nor gros pe munte. „Iar muntele Sinai fumega tot". Poporul a mers la poalele Muntelui, unde a primit tablele legii (Ieşire 19, 10-18). Sfântul Grigorie de Nyssa arată că singura cale spre cunoaşterea dumnezeiască este curăţirea trupului şi a sufletului. Cel ce va urca trebuie să fie, pe cât este cu putinţă, curat şi fără pată, şi în suflet şi în trup. Potrivit poruncii dumnezeieşti, trebuie să-şi spele şi hainele – nu atât cele materiale pentru că ele nu sunt un obstacol pentru cei ce vor să fie îndumnezeiţi – ci mai degrabă „înfăţişarea purtărilor acestei vieţi" adică de lucrările noastre ce ne învelesc precum o haină. De asemenea trebuie să se îndepărteze şi de fiarele necugetătoare, cu alte cuvinte trebuie să învingă orice cunoaştere ce vine prin simţuri. Trebuie să

fie curățit de orice lucrare aducătoare de plăcere şi nerațională, să-şi curățească mintea şi să fie despărțit chiar şi de tovarăşa lui obişnuită – simțirea – şi în acest fel fiind pregătit, lasă-l să îndrăznească să se apropie de muntele cu nor des deasupra lui. Însă, doarece muntele nu poate fi atins de popor, numai Moise – adică cel ce a fost chemat de Dumnezeu să urce – să înceapă. De aceea, părinte, după cum se vede aici, mai întâi este curățirea şi apoi urmează urcuşul spre vederea dumnezeiască. Aşadar cele mai mari daruri sunt primite după curățire, care este condiția de căpătâi pentru câştigarea lor.

Dă-mi voie să-ți amintesc, a continuat pustnicul văzător-de-Dumnezeu, de cel de-al doilea exemplu. Sfântul Maxim Mărturisitorul scrie că sunt trei trepte ale urcuşului mistic spre Dumnezeu: filosofia practică, care este şi negativă (curățirea de patimi) şi pozitivă (câştigarea virtuților); theoria – vederea firească, când mintea curățită contemplă întreaga zidire (adică esența lucrurilor create), înțelege sensul duhovnicesc al Scripturilor, îl vede pe Dumnezeu şi se roagă Lui. Apoi urmează al treilea şi ultimul stadiu: teologia mistică ce-L uneşte pe Dumnezeu cu cel ce luptă, cu cel credincios. Aceste trei trepte pot fi văzute în drumul poporului lui Israel. Ei au fost întâi eliberați de sclavia Egiptului şi au trecut Marea Roşie, unde puterea egipteană a fost învinsă. Apoi au venit în pustie unde au primit darurile dragostei dumnezeieşti, arătate în felurite chipuri: (mana, apa, norul strălucitor, legea, biruința împotriva vrăjmaşilor) şi au intrat în țara făgăduită după mulți ani de luptă. În acelaşi fel, atletul rugăciunii lui Iisus „este mai întâi scos din robia patimilor" (filosofia practică), intră în pustia nepătimirii (theoria – vederea naturală, firească) unde primeşte darurile iubirii lui Dumnezeu. În cel din urmă, după o luptă eroică el se face vrednic de pământul făgăduit (teologia mistică), adică se face vrednic de unirea desăvârşită cu Dumnezeu şi de bucuria veşnică, ce este trăită în vederea Luminii necreate. Aceste trei stadii nu sunt despărțite clar, aşa ne învață de-Dumnezeu-purtătorii Părinți. Când atingem theoria – vederea naturală şi teologia mistică, nu înseamnă că renunțăm la nevoință şi la străpungerea inimii, adică la filosofia practică. Cu cât o persoană creşte mai mult duhovniceşte, cu atât luptă să nu piardă mila care a primit-o. Părinții ne sfătuiesc ca atunci când suntem vrednici de vederile dumnezeieşti, să fim mai silitori în a ne arăta dragostea şi nevoința noastră, „astfel că păstrând netulburată partea pătimaşă, vei trăi lumina nestinsă a sufletului". Este necesar ca omul să pornească cu frică pe cărarea sa duhovnicească. La început, ar trebui să-i fie frică de iad, de pedeapsă (frica începătorilor) şi apoi frică să nu cumva să piardă harul şi să cadă (frica desăvârşită), „cu frică şi cutremur lucrați mântuirea voastră" (Filipeni 2, 12), spune Sfântul Apostol Pavel.

— Spune-mi, Gheron, care sunt darurile pe care atletul rugăciunii lui Iisus le primeşte după curățire şi înainte să se bucure de unirea desăvârşită cu Dumnezeu? Descrie-mi te rog, în continuare celelalte fructe ale rugăciunii lui Iisus.

— Călugărul ce se nevoieşte simte mângâierea dumnezeiască. Simte prezența lui Hristos, ce împrăştie „dulceața liniştirii", pace netulburată, smerenie adâncă şi dragoste nesăturată pentru toți. Mângâierea prezenței dumnezeieşti nu poate fi comparată cu nimic omenesc. Am cunoscut un nevoitor ce s-a îmbolnăvit şi s-a dus la spital să se vindece. La căpătâiul lui au venit cei mai buni doctori, pentru că îl respectau şi voiau să-l aline. S-a refăcut, bineînțeles, mulțumită doctorilor şi s-a întors la chilia lui. Însă după scurt timp a urmat o revenire a bolii, despre care frații nu şi-au dat seama, acela trăind retras. A pătimit mult, dar a simțit o asemenea mângâiere de la Dumnezeu, incomparabilă cu grija sinceră şi iubitoare a doctorilor sau cu acțiunea folositoare a medicamentelor. Odihna ce o simțea nu avea nici un termen de comparație pământesc. De aceea unii pustnici evită cu insistență mângâierea oamenilor (lucru de neînțeles pentru cei din lume), pentru a putea simți dulceața covârşitoare şi bucuria nesățioasă a mângâierii dumnezeieşti.

— Acesta este un rod minunat al rugăciunii minții, am spus. Continuă părinte.

— Omul primeşte har şi în suferințele pe care i le aduc ceilalți oameni. Se înalță spre cerul azuriu şi plin de slavă al vieții duhovniceşti, unde răutățile oamenilor lumeşti nu-l pot atinge. Nu doar că nu este afectat, dar nici nu observă. Aşa cum nu poți doborî sau lovi cu pietre un avion, tot aşa se întâmplă şi cu un astfel de om. Nu este durere cauzată de defăimare, nedreptățire, dispreț, învinuire, ci doar durere provocată de căderea unui frate. Dar chiar dacă îl supără ceva, el ştie cum să îndrepte această supărare. Un astfel de exemplu e povestit în Pateric: „A venit unul din bătrâni la Avva Ahila şi l-a văzut pe el scuipând sânge din gura lui şi l-a întrebat: ce este aceasta părinte? Răspuns-a bătrânul: este cuvântul fratelui care m-a mâhnit şi m-a silit să

nu-l vestesc lui şi m-am rugat lui Dumnezeu ca să-l ridice de la mine. Şi s-a făcut cuvântul lui ca sângele în gura mea şi l-am scuipat jos şi m-am liniştit şi mâhniciunea am uitat-o".

— Aceasta înseamnă, într-adevăr, iubire desăvârşită pentru fratele, iubire care iartă totul. Nici măcar nu vrea să-şi amintească. Atinge deja desăvârşirea.

— Bineînțeles. Şi aceasta este dobândită prin rugăciunea lui Iisus. Această iubire este rezultatul trăirii unirii întregii firi omeneşti. Şi acesta este un rod minunat al rugăciunii lui Iisus. Nu numai omul însuşi este împlinit ci este simțită şi unitatea întregii firi omeneşti.

Ştii, părinte, a continuat pustnicul, că unitatea naturii umane a fost ruptă imediat după căderea lui Adam. După crearea lui Adam, Dumnezeu a făcut-o pe Eva din coasta sa. facerea Evei a adus bucurie lui Adam şi a simțit-o ca a lui (din trupul său) şi astfel a spus: „Iată aceasta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea…" (Facerea 2, 23). După căderea lui, când l-a întrebat Dumnezeu – Adam a spus: „Femeia care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom şi am mâncat" (Facerea 3, 12). Înainte de cădere, Eva era „os" din oasele lui pentru ca după cădere ea să devină „femeia" pe care i-a dat-o Dumnezeu! Este vădită aici ruptura naturii umane după păcat, aşa cum se poate vedea mai târziu şi la copiii lui Adam, în toată istoria lui Israel şi în toată istoria omenirii. Acest lucru este normal, deoarece omul înstrăinându-se de Dumnezeu, s-a înstrăinat de el însuşi şi s-a despărțit de ceilalți oameni. Aceasta a constituit înstrăinarea şi înrobirea desăvârşită. Restaurarea naturii umane a fost împlinită „în Hristos". El „şi-a întins palmele şi a unit ceea ce era mai înainte despărțit" şi aşa a dat putere fiecăruia dintre noi, după ce ne-am unit cu el, să trăim unitatea firii omeneşti.

Aşa nevoitorul dobândeşte mare iubire pentru Hristos prin rugăciunea lui Iisus şi prin această iubire este unit cu El. Este firesc, de aceea, pentru el să iubească tot ceea ce iubeşte Dumnezeu şi să dorească orice doreşte El. Dumnezeu „voieşte ca toți oamenii să se mântuiască şi la cunoştința adevărului să vină" (1 Timotei 2, 4). Aceasta o doreşte şi atletul rugăciunii. El este zguduit de răul ce există în lume şi suferă peste măsură pentru pierzania şi neştiința fraților săi. Pentru că păcatul are întotdeauna dimensiuni cosmice şi afectează întreaga lume, este firesc ca cel ce se roagă să trăiască întrega tragedie a umanității şi să sufere profund pentru ea. Trăieşte zbuciumul Domnului din Grădina Ghetsimani. Atinge astfel un punct unde încetează să se roage pentru el însuşi şi se roagă necontenit pentru ceilalți, să ajungă la cunoaşterea lui Dumnezeu. Curățirea de patimi, dobândirea harului dumnezeiesc dătător de viață şi a rugăciunii pentru ceilalți – care este rezultatul trăirii unității firii omeneşti în Iisus Hristos – este cea mai mare lucrare. Astfel au înțeles Părinții slujirea aproapelui: ca o luptă pentru reînnoirea ființei umane şi a reîntregirii firii. Fiecare persoană ce este curățită devine o parte valoroasă a societății, căci suntem toți mădulare ale binecuvântatului trup al lui Hristos. Putem vedea acest lucru întruchipat în persoana Maicii Domnului. Fiind „plină de har", a dat mai departe, împodobind întreaga natură umană. Curată şi „plină de har", ea se roagă pentru întreaga lume. Şi astfel putem spune că Maica Domnului împlineşte cea mai mare slujire şi aduce foloase întregii firi omeneşti.

A păstrat o vreme tăcere şi apoi a continuat.

— Totuşi nevoitorul simte unitatea întregii firi.

— Ce vrei să spui?

— El este recunoscut de întreaga natură. Înainte de cădere, Adam era Regele întregii zidiri, şi toate animalele îi recunoşteau această demnitate. Însă după cădere această legătură a fost ruptă şi a fost ştearsă recunoaşterea omului ca rege al făpturii. Ascultă cum tâlcuieşte aceasta Nicolae Cabasila. Omul, spune el, este creat după chipul lui Dumnezeu. În Adam chipul lui Dumnezeu a fost oglinda curată prin care Lumina lui Dumnezeu se răsfrângea asupra lumii. Atâta timp cât oglinda a rămas nespartă, întreaga natură a fost luminată. Dar, după ce ea a fost spartă şi zdrobită, un întuneric adânc s-a lăsat peste toate făpturile. Întreagă firea s-a răzvrătit atunci împotriva omului nemaicunoscându-l, nici mai voind să-i dăruiască roadele sale. Aşa, omul a ajuns să-şi ducă zilele cu chin şi muncă. Animalele se feresc de el, ba uneori îi sunt chiar vrăjmaşe. Dar atunci când omul primeşte harul lui Hristos, toate puterile sufletului se întregesc, făcându-se după chipul şi

asemănarea lui Dumnezeu. Devine astfel oglinda, luminătorul ce revarsă strălucirea harului dumnezeiesc chiar şi peste firea neraţională. Acum animalele îl recunosc, i se supun şi îl cinstesc. Se cunosc multe cazuri în care vreun pustnic trăieşte în tovărăşia animalelor sălbatice, pe care le hrăneşte, iar ele în schimb îl slujesc. Dobândind astfel harul dumnezeiesc prin rugăciunea lui Iisus, el devine din nou rege al firii, ba chiar mai mult, se ridică la o stare mai înaltă decât cea din care a căzut Adam. Potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi, Adam a fost făcut după chipul lui Dumnezeu, iar prin ascultare trebuia să ajungă la asemănarea Lui. Era la stadiul iluminării minţii şi trebuia să ajungă la îndumnezeire (theosis). Pe când nevoitorul ajunge la „asemănarea cu Dumnezeu", adică la îndumnezeire, pe cât îi este cu putinţă, prin harul dumnezeiesc, fără a pătrunde însă Firea Dumnezeiască. Se împărtăşeşte doar de energiile necreate ale lui Dumnezeu. Îţi voi da o pildă a acestei recunoaşteri venite din partea naturii. Când pururea pomenitul meu Gheron spunea rugăciunea lui Iisus, păsările veneau la fereastra chiliei lui ciocănindu-i în geam. S-ar putea crede că aceasta era acţiunea diavolului, pentru a-l distrage de la rugăciune. Dar, de fapt, păsările erau atrase de rugăciunea lui Gheron!

— Gheron, m-ai călăuzit pe cărarea desăvârşirii până la finalul vieţii duhovniceşti. Aşadar omul este capabil să devină rege…

A zâmbit cu sfială.

— Există stadii chiar mai înalte. După o luptă grea, cum am spus mai înainte, este posibil pentru nevoitor să înainteze până la extaz, şi să intre în Noul Ierusalim, noua ţară a făgăduinţei. Mintea este răpită în extaz, şi contemplă Lumina necreată. La vecernia Schimbării la Faţă cântăm: „Când apostolii aleşi au privit la munte potopul covârşitor al Luminii Tale, Hristoase, cel fără de început, şi dumnezeirea Ta de care nici un om nu se poate apropia, au fost răpiţi de vederea dumnezeiască". Extazul şi vederea lui Dumnezeu (theoria) sunt legate. Când spunem extaz, nu înţelegem ceva static, ci ne referim la prezenţa dumnezeiască şi la mişcare spirituală. Nu este nelucrare şi moarte, ci viaţă în Dumnezeu. Părinţii spun că atunci când omul este răpit în Lumina dumnezeiască, în timpul rugăciunii lui Iisus, el încetează să se roage cu buzele. Gura şi limba rămân tăcute, inima este şi ea tăcută. Atunci atletul, se desfată de vederea (theoria) luminii taborice. Primeşte energia necreată a lui Dumnezeu. Este aceeaşi Lumină de pe muntele Tabor, pe care au văzut-o Apostolii, este Împărăţia lui Dumnezeu – veşnicia. După Sfântul Grigorie Palama, Lumina este „frumuseţea veacului viitor", „substanţa binelui ce va să fie", „cea mai desăvârşită vedere a lui Dumnezeu", „mâncarea dumnezeiască". Acei ce se fac vrednici de a vedea Lumina necreată sunt Profeţii Noului Testament. Căci aşa cum Profeţii Vechiului Testament au răzbit timpul şi au putut vedea întruparea lui Hristos, prima venire, la fel cei ce contemplă Lumina întrec timpul şi văd slava lui Hristos în Împărăţia Cerurilor.

A tăcut o vreme, respirând adânc. Apoi a continuat:

— Lumina dumnezeiască îi stăpâneşte întreaga fiinţă. Chiar şi coliba îi străluceşte de prezenţa lui Hristos şi el se bucură de această „beţie trează". Priveşte la Dumnezeul nevăzut. „Dumnezeu este Lumină şi vederea Lui este Lumină" spune Sfântul Simeon Noul Teolog. Monahul vede Lumina dumnezeiască în acel moment şi aceasta este o „vedere plăcută şi sfântă", potrivit „apărătorului teologilor", Sfântul Grigorie Palama. Macarie Hrysokephalos descrie şi el această vedere: „Ce este mai frumos decât să fi în comuniune tainică cu Hristos? Ce este mai scump decât slava Lui dumnezeiască? Nu este nimic mai dulce decât lumina aceasta, prin care fiecare ceată purtătoare de lumină a îngerilor sau a oamenilor este luminată; nimic nu este mai iubitor decât această viaţă în care trăim cu toţii şi în care ne mişcăm şi ne purtăm fiinţa; nimic nu este mai dulce decât frumuseţea veşnic-întrupată; nimic nu este mai desfătător decât bucuria veşnică; nimic nu este mai scump decât veselia nesfârşită, măreţia plină de demnitate şi Fericirea nemăsurată". Cu alte cuvinte, desfătarea şi bucuria sunt nesfârşite. Aceste stări sunt într-adevăr prea înalte pentru a putea fi zugrăvite în cuvinte. Ascultă cum descrie Sfântul Simeon Noul Teolog.

Luă în mână una din cărţi şi începu să citească.

„Sunt aşezat pe pat, fiind în afara lumii şi fiind în mijlocul chiliei mele, văd pe Cel ce e în afara lumii, căruia Îi şi vorbesc, ba îndrăznesc să spun, Îl şi iubesc şi Acela mă iubeşte. Mănânc, dar mă hrănesc bine numai cu această contemplare. Şi unit cu El, depăşesc cerurile. Şi acesta o ştiu ca un fapt adevărat şi sigur. Dar unde e trupul atunci nu ştiu. Ştiu că pogoară Cel ce e nevăzut. Ştiu că Cel ce e despărţit de toată

zidirea mă ia înăuntrul Lui, şi mă ascunde în braţele Lui, şi mă aflu atunci în afară întregii lumi. Iar eu iarăşi, cel muritor şi mic în lume, Privesc în mine întreg pe Făcătorul lumii, şi ştiu că nu voi muri, aflându-mă înăuntrul vieţii. Şi am toată viaţa răsărind înăuntrul meu”.

Gheron citea pasajul cu mult dor. Glasul îi tremura, ochii îi scânteiau, iar faţa îi strălucea de o bucurie inexplicabilă. Vocea lui tremurătoare, încântarea lui duhovnicească mi-au adus lacrimi în ochi.

— Astfel chiar şi faţa îi străluceşte, a continuat el, de prezenţa dumnezeiască. Intră, asemeni lui Moise în întunericul dumnezeiesc al necunoaşterii, în „întunericul strălucitor” şi ajunge la „cunoştinţa trainică” şi la „teologia negrăită”.

S-a oprit din nou pentru o clipă. Eu aşteptam aproape în extaz, pur şi simplu cu răsuflarea tăiată.

— Chiar şi trupul simte dulceaţa acestei Lumini şi în timpul acestor momente se „schimbă”.

— Ce înseamnă aceasta?

— „Că trupul participă în harul ce lucrează în minte, este îndreptat spre el şi primeşte cunoştinţa tainei inefabile al sufletului” (Sf. Grigorie Palama). Apoi trupul „devine în mod ciudat veşnic bine dispus şi entuziast”, adică, simte o căldură neobişnuită ce este rezultatul vederii Luminii. Este asemeni lumânării, care imediat ce este aprinsă, întregul ei corp (ceara) devine dintr-o dată cald şi luminos.

— Permite-mi, te rog, o întrebare. Deşi s-ar putea să fie aproape o hulă, totuşi am să ţi-o pun. Această „schimbare” a trupului este o realitate sau doar imaginaţie? Nu este cumva o căldură imaginată?

— Nu, părinte, nu este. Această „schimbare” este reală. Trupul participă la toate stările sufletului. Trupul în sine nu este rău, ci mai degrabă pornirea cărnii, care se întâmplă atunci când trupul este stăpânit de diavol. Mai mult decât atât, vederea Luminii este o vedere a ochilor fireşti ce au fost schimbaţi şi întăriţi de Duhul Sfânt devenind astfel capabili să vadă Lumina necreată. Există multe exemple în Sfânta Scriptură unde se arată că harul lui Dumnezeu, prin suflet se răspândeşte şi în trup, acesta simţind acţiunea harului dătător de viaţă.

— Ai putea să-mi spui unele dintre ele?

— Există multe versete în psalmii lui David care exprimă acest lucru: „inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu”(Psalm 83, 2), „în El a nădăjduit inima mea şi m-a ajutat. Şi a înflorit trupul meu” (Psalm 27, 9-10). De asemenea în Psalmul 118 „Cât sunt de dulci limbii mele, cuvintele Tale, mai mult decât mierea, în gura mea!”(Psalm 118, 103) Avem şi pilda lui Moise. Când el a coborât de pe Muntele Sinai cu cele zece porunci faţa îi strălucea, căci vorbise cu Dumnezeu. „Iar când se pogora Moise din Muntele Sinai, având în mâini cele două table ale legii, el nu ştia că faţa sa strălucea, pentru că grăise Dumnezeu cu el. Deci Aaron şi toţi fiii lui Israel, văzând pe Moise că are faţa strălucitoare, s-au temut să se apropie de el” (Ieşire 34, 29-30). Acelaşi lucru se vede şi în cazul arhidiaconului Ştefan: „Şi aţintindu-şi ochii asupra lui, toţi cei ce şedeau în sinedriu au văzut faţa lui ca o faţă de înger” (Faptele Apostolior 6, 15). Sfântul Grigorie Palama crede că sudoarea Domului nostru Iisus Hristos, din timpul rugăciunii în grădina Ghetsimani, arată „pătimirea simţită în trupul Său datorită rugăciunii înflăcărate către Dumnezeu”.

— Iartă-mă, părinte, pentru că te-am obosit cu întrebările mele prosteşti şi lumeşti. Noi, oamenii din lume, nu putem înţelege… Dă-mi însă voie să-ţi mai pun încă o întrebare. Există în zilele noastre monahi care văd Lumina necreată şi trăiesc această „schimbare” când se roagă?

A zâmbit şi a spus:

— Doar dacă Duhul Sfânt ar înceta să lucreze în Biserică, numai atunci „văzătorii Luminii necreate” vor înceta să existe. Sfântul Munte adăposteşte comori mari, şi aceia care luptă împotriva lui în orice fel, sunt vrăjmaşi ai lui Dumnezeu. În vremea Sfântului Atanasie cel Mare unii puneau la îndoială dumnezeirea lui

Hristos. În vremea Sfântului Grigorie Palama ei se îndoiau de dumnezeirea energiilor necreate. În timpurile noastre, cădem aproape în acelaşi păcat. Ne îndoim de existenţa oamenilor îndumnezeiţi, care văd Lumina dumnezeiască. Azi, ei sunt monahi sfinţiţi – dumnezei prin har. Continuarea vieţii pe pământ este datorată acestor nevoitori îndumnezeiţi. Ei luminează lumea noastră, întunecată de păcat.

— Permite-mi încă o întrebare, poate indiscretă. Tu ai văzut Lumina, Gheron?

…………………..

Să-mi permită cititorul să nu descriu scena mişcătoare ce a urmat şi nici ceea ce s-a spus. Vreau să o păstrez într-o mantie de tăcere. Nădăjduiesc că voi fi iertat.

După o lungă pauză, învăluită în tăcere, am fost destul de nesimţitor încât să tulbur încă o dată tăcerea pustnicului. Dar a trebuit să o fac. Mai rămăseseră doar puţine ceasuri şi trebuia să aflu cât mai mult. Am vrut să câştig cât mai mult cu putinţă de pe urma vizitei mele la părintele văzător-de-Dumnezeu.

— Părinte, îmi cer din nou iertare. După cum ai spus, chiar şi în zilele noastre, există călugări la Sfântul Munte care contemplă Lumina necreată. Îmi dau seama că un călugăr poate ajunge la vederea ei de multe ori. Dar are ea întotdeauna aceeaşi strălucire?

— Putem să spunem că există lumina duhovnicească şi lumina pe care omul o vede cu ochii săi fireşti, după ce aceştia au fost transformaţi şi întăriţi pentru a o putea vedea. Lumina duhovnicească sunt poruncile, şi o primeşte cel ce le păstrează pe acestea din urmă. „Făclie picioarelor mele este legea Ta şi lumină cărărilor mele” (Psalm 118, 105). Poruncile lui Hristos sunt „cuvintele vieţii veşnice” iar nu percepte morale exterioare. De asemenea virtuţile, care sunt împliniri în lupta noastră de a păzi poruncile lui Hristos, sunt torţe. Credinţa este lumină, la fel este nădejdea şi dragostea. Dumnezeu este lumina adevărată şi „Lumina lumii” (Ioan 8, 12). Dar numele lui Dumnezeu este dragoste. „Dumnezeu este iubire” (1 Ioan 4, 8). De aceea spunem că dragostea este lumina cea mai strălucitoare dintre toate virtuţile. Pocăinţa, şi ea este lumină ce străluceşte în sufletul omului şi îl călăuzeşte spre cel de-al doilea botez, unde ochii sunt curăţiţi de albeaţa duhovnicească. Toţi creştinii care duc lupta cea bună, dar mai ales acei ce urmează calea curăţirii de patimi, se bucură de această lumină, bineînţeles potrivit măsurii luptei lor. Sfântul Grigorie Teologul spune că „unde există curăţie, acolo există luminare, pentru că fără prima, a doua nu este dăruită”. Cu alte cuvinte, spune ceea ce spune şi Sfântul Simeon Noul Teolog: dacă omul nu vede Lumina în această viaţă, nu o va vedea nici în cea viitoare.

Uneori, a continuat el, datorită curăţiei şi luptei lor, şi mulţumită darului lui Dumnezeu, unii oameni ajung vrednici să vadă Lumina cu ochii lor fireşti, ochi ce au fost transformaţi de harul dumnezeiesc asemeni ochilor celor trei ucenici pe muntele Tabor. Dar chiar şi aici poate fi observată o gradaţie. Când văd Lumina pentru prima dată, o contemplă ca o „Lumină măreaţă” care face ca totul înlăuntrul lor să salte de bucurie. Pe când de fapt, este o lumină slabă. Dar ei o văd, cum am spus, ca o „Lumină măreaţă” în comparaţie cu întunericul cu care erau obişnuiţi. Trăiesc acum ceva ce n-au mai trăit înainte. La a doua apariţie însă, lumina devine mai puternică, dar omul s-a obişnuit deja cu vederea… Însă, cu cât mai mult se apropie de Fiinţa Dumnezeiască, cu atât îşi dă seama de neputinţa de a înţelege natura Sa, şi aceasta este ceea ce Părinţii numesc „întunericul strălucitor”.

— Multe lucruri nu le-am înţeles.

— Te voi ajuta să înţelegi explicându-ţi pilda văzătorului-de-Dumnezeu Moise aşa cum o tâlcuieşte Sfântul Grigorie de Nyssa. Moise a văzut Lumina, pentru prima dată, pe muntele Horeb sub forma unui tufiş arzând, atunci când Dumnezeu l-a chemat să călăuzească poporul spre ţara făgăduită. A doua oară, el este chemat de Dumnezeu să pătrundă în întunericul dumnezeiesc şi să-L întâlnească acolo. Întâi a fost Lumina şi apoi întunericul dumnezeiesc. Şi Sfântul Grigorie arată că omul vede la început Lumina pentru deoarece obişnuia să trăiască în întuneric. Pe măsură ce trece timpul, cu cât se apropie mai mult de Fiinţa Divină cu atât el „primeşte nevăzut” întunericul dumnezeiesc, „neputinţa de a vedea Fiinţa lui Dumnezeu”. Îţi voi citi întregul fragment: „Dar ce înseamnă intrarea lui Moise în întuneric şi vederea lui Dumnezeu în acesta? Ceea ce

istoriseşte acum pare oarecum contrar primei arătări a lui Dumnezeu. Căci atunci, Dumnezeu S-a arătat în lumină, iar acum în întuneric. Dar nici acest lucru nu-l socotesc abătându-se din şirul celor tâlcuite de noi după înțelesul lor mai înalt. Căci cuvântul ne învață prin acestea că cunoaşterea dreptei credințe se arată mai întâi lumină celor ce o primesc. Pentru că ceea ce se cugetă contrar dreptei credințe e întuneric; iar alungarea întunericului se face prin împărtăşirea de lumină. Dar mintea înaintând şi printr-o luare-aminte din ce în ce mai mare şi mai desăvârşită, ajungând la înțelegerea adevăratei cunoaşteri, cu cât se apropie mai mult de vedere (contemplare), cu atât vede mai mult că firea dumnezeiască este de nevăzut (de necontemplat, de neînțeles). Părăsind deci tot ce se vede, nu numai câte le cuprinde cu simțurile, ci şi pe cele câte socoteşte mintea că le vede (le înțelege), înaintează mereu spre cele dinăuntru prin multa străduință de a înțelege, la ceea ce este de nevăzut şi de neînțeles, acolo vede pe Dumnezeu. Căci în aceasta constă adevărata cunoaştere a Celui căutat: că a-L cunoaşte stă chiar în faptul de a nu-L cunoaşte. Pentru că Cel căutat este mai presus de orice cunoaştere, înconjurat din toate părțile de necuprinsul Lui, ca de întuneric".

Aceasta se întâmplă de obicei. Omul porneşte de la vederea unei Lumini slabe (mici) la vederea unei Lumini mai strălucitoare (mai mare) până ajunge în „întunericul strălucitor" cum îl descrie Sfântul Grigorie. Dar noi trebuie să cunoaştem învățătura Părinților despre vederea „întunericului dumnezeiesc strălucitor" pentru a înțelege, din punct de vedere ortodox, ceea ce s-a spus mai înainte. Potrivit Sfinților Părinți, Dumnezeu apare întotdeauna ca Lumină şi niciodată ca întuneric. Dar când, mintea nevoitorului văzător-de-Dumnezeu, în timpul „vederii", vrea să ajungă la însăşi Ființa Divină, întâlneşte nepătrunsul, strălucitorul întuneric dumnezeiesc. Întunericul dumnezeiesc, astfel, nu este apariția lui Dumnezeu ca întuneric, ci neputința omului de a vedea Ființa lui Dumnezeu, care este „Lumina cea neapropiată". „Întunericul dumnezeiesc" aşadar este Lumină, dar Lumină nevăzută şi de neapropiat pentru om. Dumnezeu este Lumină. El a spus „Eu sunt Lumina lumii" (Ioan 8, 12), iar nu „întunericul lumii". Potrivit Sfântului Dionisie Areopagitul „întunericul dumnezeiesc este lumina neapropiată în care se spune că locuieşte Dumnezeu. Şi fiindcă este nevăzută, ca una ce întrece putința vederii, şi tot ea e neapropiată pentru revărsarea de lumină covârşitoare mai presus de ființă, în el ajunge tot cel ce s-a învrednicit să cunoască şi să vadă pe Dumnezeu, prin însuşi faptul că nu-l vede, nici nu-l cunoaşte". În acest sens spunem deci că întunericul dumnezeiesc este dincolo de lumină.

Dar de multe ori, Sfinții Părinți vorbesc despre intrarea în întunericul dumnezeiesc şi privirea strălucirii lui, aşa cum face de pildă, Sfântul Grigorie de Nyssa, atunci când vorbeşte despre fratele său, Sfântul Vasile cel Mare, spunând: „noi ştim că de multe ori el era înlăuntrul întunericului dumnezeiesc unde este Dumnezeu". Prin aceasta nu se înțelege pătrunderea în Ființa Divină, ci superioritatea luminii necreate față de „lumina cunoaşterii naturale", pentru că potrivit învățăturii Ortodoxe, oamenii participă la energiile necreate ale lui Dumnezeu, iar nu la Ființa Sa. Sfântul Pavel scrie: „…Împăratul împăraților şi Domnul domnilor, Cel ce singur are nemurire şi locuieşte întru lumină neapropiată; pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă" (1 Timotei 6, 15-16). Şi, pentru a rezuma, îți spun părintele meu, că aşa cum învață Sfinții Părinți, pentru om strălucitorul întuneric dumnezeiesc este Lumina neapropiată a Ființei Dumnezeieşti. Chiar şi când vorbim despre valoarea vederii întunericului dumnezeiesc, ei nu vor să arate superioritatea acestuia asupra vederii Luminii necreate, ci vor să-i arate valoarea în comparație cu valoarea luminii cunoaşterii naturale – cunoaşterea intelectului.

— Gheron, aş vrea să-ți mai pun o întrebare. Când omul priveşte Lumina, continuă să se roage?

— Nu. Această rugăciune o numim vedere dumnezeiască. Cel ce se roagă îl priveşte pe Hristos şi se bucură de prezența Lui dumnezeiască. Atunci rugăciunea purcede fără cuvinte. Sfântul Isaac Sirul spune că, dacă rugăciunea este sămânța, atunci răpirea în extaz este secerişul rugăciunii. Şi precum secerătorii se minunează văzând că o sămânță mică rodeşte o recoltă atât de mare, în acelaşi chip sunt şi nevoitorii văzători de Dumnezeu uimiți la vederea „roadelor" rugăciunii lui Iisus. Această răpire este izvorul rugăciunii în timpul căruia, după Sfântul Isaac „nu se mai roagă cineva cu rugăciunea, ci iese din sine (ajunge în extaz) în lucrurile neînțelese, aflate mai presus de lumea muritorilor; şi în neştiința ei tace despre toate cele de aici. Aceasta este neştiința mai presus de cunoştință, de care s-a vorbit". Aceasta este „tăcerea tainei ascunse", şi „liniştirea duhului". Părinții numesc această stare „rugăciune" pentru că este cel mai mare dar primit în timpul rugăciunii şi este dăruit Sfinților, dar omul nu-i cunoaşte adevăratul nume. Pentru că în acel moment încetează să se roage. El este ridicat mai presus de cuvinte şi idei. De aceea mulți Părinți numesc această

stare „dumnezeiasca Sâmbătă” sau Sabatul minții. Cum li s-a dat evreilor poruncă să se odihnească în ziua Sâmbetei, la fel această stare duhovnicească, „Sâmbăta, este nepătimirea sufletului rațional, care prin făptuire a lepădat cu totul semnele păcatului. Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului rațional, care a lepădat chiar şi lucrarea după fire a simțurilor, prin contemplația naturală în duh. Sâmbetele Sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească al sufletului rațional care-şi retrage mintea chiar şi de la rațiunile mai dumnezeieşti din lucruri şi şi-o leagă cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, şi prin teologia mistică (cunoaşterea tainică a lui Dumnezeu) o face cu desăvârşire neclintită de la Dumnezeu” (Sf. Maxim Mărturisitorul). Singurul lucru pe care-l face omul în acel moment este să plângă. El varsă lacrimi din belşug, nu doar datorită conştientizării păcatului, ca înainte, ci datorită vederii energiei necreate a lui Dumnezeu. Acestea sunt lacrimi de bucurie, de fericire, lacrimi de veselie. Sunt „lacrimi neîndurerate”, „lacrimi recunoscătoare”, „care întăresc şi hrănesc inima”. Da, sunt lacrimi care umplu ochii făcând râuri şi şiroaie pe față. Rugătorul este atunci, în extaz. „Fie în trup, fie afară de trup, nu ştiu” (2 Corinteni 12, 2) Suflet şi trup sunt inundate de o bucurie imposibil de descris în cuvinte. Sfântul Grigorie Palama, citând un fragment din Sfântul Dionisie Areopagitul spune că, atunci când iubitorul unirii cu Dumnezeu îşi eliberează sufletul de toate legăturile şi îşi uneşte mintea cu rugăciunea neîncetată, este ridicat într-un urcuş mistic la ceruri şi cercetează de sus întreaga creație, în liniştire şi tăcere. „El îşi uneşte mintea cu rugăciunea neîncetată către Dumnezeu. Prin aceasta, el este răpit, înlăuntrul său, şi descoperă o cale nouă şi misterioasă de a se înălța la ceruri: ceea ce s-ar putea numi înlăuntrul nepătruns al tăcerii originale. Cu bucurie de nedescris el rămâne tainic răpit, în duh, în adevărată odihnă şi în tăcere, plin de dulceață; şi zboară peste toate lucrurile create”. În acest punct, toate lucrurile lumeşti devin praf şi cenuşă, devin gunoi. Nu doar că nu simte tulburarea patimilor, ci îşi uită chiar propria-i viață, pentru că iubirea pentru Dumnezeu este mai dulce decât viața, iar cunoaşterea lui Dumnezeu mai dulce decât orice altă cunoaştere. „O, vedere sfântă şi plină de bucurie!”. „O, veşnicie dumnezeiască!” O, dumnezeiască „pace dulce!” „O, iubire dumnezeiască!”

— Gheron, poți să te opreşti o clipă, te rog? Mă simt foarte obosit şi amețit şi nu reuşesc să te urmăresc. Nu pot îndura…

El veni lângă mine, îmi luă mâna şi spuse cu glas mişcător:

— Te înțeleg. Dar ai vrut să continui să vorbesc. Aşa că am continuat! Îți înțeleg necazul. Şi noi, după vederea Luminii, ne simțim teribil de obosiți, pur şi simplu zdrobiți. Când harul ne cercetează, e ca şi cum ne-ar biciui carnea noastră muritoare. Mărturisesc că de multe ori, după Sfânta Liturghie, mă simt sfârşit şi am nevoie să mă odihnesc, numai aşa refăcându-mi-se puterile mele omeneşti. Este la fel ca atunci când, după ce calci în picioare iarba, aceasta se ridică puțin câte puțin de la pământ, revenindu-şi la poziția ei inițială. Dacă am primi în întregime harul dumnezeiesc, cu siguranță am muri. Însă dragostea lui Dumnezeu se îngrijeşte de toate.

Am oprit discuția noastră în acest punct pentru a face o pauză. Peste tot se lăsase o tăcere adâncă. Doar din când în când mai puteai auzi un călugăr plivind în grădină, rostind în acelaşi timp rugăciunea lui Iisus. Respiram adânc. Inima mea bătea de parcă voia să sară afară din piept. Mă cuprinse febra. Mă apropiasem de Sfânta Sfintelor a teologiei mistice – atinsesem ceea era „de neatins pentru cel neinițiat”. Înspre apus ultimele oglindiri ale soarelui se cufundaseră în apă şi în partea aceea marea părea de aur. O ceată de delfini (un fenomen obişnuit la Muntele Athos), pe cât puteam distinge de unde mă aflam, se juca în apă. Țâşneau şi apoi se afundau din nou în apa aurită. Călugării, m-am gândit, aceşti iubitori pătimaşi ai raiului, sunt asemeni delfinilor. Trăiesc răspândiți în apa harului şi țâşnesc doar o clipă pentru a ne arăta că există, ca mai apoi să se retragă din nou în „vederea” lui Dumnezeu. Sfântul Simeon, locuind înlăuntrul Luminii necreate a Taborului, binecuvântă „iubiții” lui Dumnezeu:

„Binecuvântați cei îmbrăcați în lumină Căci ei poartă veşmânt de nuntă. Mâinile şi picioarele lor nu se vor chinui, nici nu vor fi aruncați în focul veşnic. Binecuvântați cei ce au aprinsă lumina în inimile lor, ce o păstrează nestinsă, căci cu bucurie vor pleca din viața aceasta, ei vor întâlni mirele cu torțe în mână căci el îi călăuzeşte în odaia de nuntă.

Binecuvântați cei ce s-au apropiat de lumina divină, care au pătruns-o şi au fost absorbiți de ea, amestecați în strălucirea ei, păcatul nu mai are putere, ei nu vor mai vărsa lacrimi amare.

Binecuvântat este călugărul, dăruind rugăciunile sale lui Dumnezeu, care Îl vede pe El, şi este văzut lângă El, care se simte afară din timp şi spaţiu, căci el este singur în Dumnezeu, necunoscând dacă este sau nu în trup;
el aude cuvinte inexprimabile, ce nu pot fi rostite; el vede ceea ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, nici n-a pătruns în inima omului.

Binecuvântat cel ce a văzut Lumina lumii adunată în el însuşi, căci el l-a zămislit pe Hristos înlăuntrul său; el va fi numărat ca mamă a Sa, Ca Hristos, în Care nu este minciună, s-a spus". Eu eram lângă un astfel de munte arzând. Eram aproape de un monah ce trăise deja, în trup fiind, viaţa cerească. Era linişte în jur, cum era linişte şi în sufletul meu. Dumnezeu, raiul, sunt dincolo de timp dar sunt de asemenea şi în timp, chiar lângă noi. Lângă noi, înlăuntrul nostru, împărţind timpul şi istoria.

— Hai să oprim discuţia, părinte… a rostit. Hai să ne plimbăm o vreme pe afară.
— Nu, nu am spus. Vreau să mai aud. Ai spus că rugăciunea lui Iisus este o ştiinţă, ba mai mult, este ştiinţa ştiinţelor. Vreau ca în această seară să faci din mine un învăţat.

VII. Greşeli în practicarea rugăciunii lui Iisus şi cum să le facem faţă

Ceri prea mult, nimeni nu poate deveni un învăţat al rugăciunii lui Iisus decât prin nevoinţa proprie, decât dacă el însuşi începe această lucrare. Orice s-ar spune, aceasta este doar o introducere, pentru a-i deschide foamea duhovnicească. Totuşi, pentru a-mi duce până la capăt gândurile despre rugăciune, ar trebui poate, să spun câteva lucruri despre cursele şi greşelile ce pot apărea de-a lungul drumului.

— Într-adevăr, ai spus mai înainte ceva, anume că monahii evită coborârea nemijlocită a minţii în inimă prin folosirea diferitelor mijloace, pentru a evita pericolele. Care sunt aceste pericole şi greşeli?

— Greşeala porneşte din gândul că trebuie să dobândim harul în scurt timp. Există mulţi oameni care practică lucrarea sfântă a rugăciunii lui Iisus şi vor să ajungă la stadiul vederii Luminii într-un timp scurt. Şi îşi pierd inima şi deznădăjduiesc, deoarece acest lucru nu se întâmplă la toţi imediat. Nevoitorul trebuie să-şi dea seama că lupta durează mulţi ani. Dumnezeu nu trece peste voinţa noastră, căci suntem persoane şi avem voinţă liberă. Deci nici noi n-ar trebui să forţăm libertatea lui Dumnezeu, deoarece şi El este o Persoană. Trebuie să-L lăsăm să vină atunci când crede El de cuviinţă, atunci când El vrea.

Se opri o clipă.

— O altă greşeală este să dai mare importanţă metodelor psihotehnice. Aceste metode, cum sunt inspiraţia şi expiraţia, bătaia inimii, sunt doar metode ajutătoare pentru a ne aduna mintea şi a o elibera de lucrurile străine naturii sale. Aceste metode nu au o putere miraculoasă, dar ne sunt de folos, căci evită tulburarea minţii. Când mintea este adunată şi ţinută cu uşurinţă înlăuntrul ei, atunci toate aceste metode auxiliare sunt netrebuincioase.

— Mai există şi alte greşeli?

— Există. Atunci când trecem repede de la un stadiu al rugăciunii la altul. Am spus puţin mai devreme că există diferite stadii de dezvoltare în practicarea rugăciunii lui Iisus şi le-am înfăţişat în cinci etape. Primul stadiu este rostirea rugăciunii cu buzele. Al doilea este să păstrezi amintirea lui Iisus în minte şi ea va coborî singură în inimă. Unii oameni, totuşi, trecând peste primul stadiu, încep direct cu al doilea şi nu reuşesc să realizeze prea mult. Alţii sar de la primul stadiu direct la al treilea, unde înaintează mai ales prin respiraţie. Acest lucru este foarte periculos, pentru că, după cum am spus mai înainte, inima trupească s-ar putea să sufere şi acest lucru poate duce la încetarea rugăciunii lui Iisus. Nu este o boală, bineînţeles, însă este posibil ca această lucrare sfântă să se oprească.

Legat de lacrimi, sunt de asemenea unele probleme, a continuat el.

— Ce vrei să spui?

— Mai devreme am spus că atunci când rugăciunea lui Iisus rămâne în minte, ochii varsă multe lacrimi. Dar acest lucru nu este întotdeauna obligatoriu. Rugăciunea poate foarte bine continua şi fără lacrimi. Aşadar, nu trebuie să deznădăjduim în absenţa lacrimilor, căci ele vor veni atunci când va îngădui Dumnezeu. Şi chiar dacă suntem inundaţi de ele, nu trebuie să le dăm atenţie, nici să arătăm altora aceste stări. Practica ascetică spune că atunci când vorbim de aceste stări, ele încetează imediat şi este nevoie de mult timp pentru a le dobândi din nou. Inutil să spunem, că deşi cunoaştem stadiile rugăciunii minţii, nu trebuie să ne gândim în ce stadiu suntem. Pe orice treaptă am fi trebuie să continuăm cu smerenie. În plus, cred că ţi-am spus cu puţin timp în urmă că este o prostie să ne mândrim în timpul rugăciunii. Este cu adevărat o prostie. Omul este ca un cerşetor care umblă după o bucată de pâine, mândrindu-se apoi că a obţinut-o. Şi aceasta este prostie şi este păcat!

— Văd că smerenia este un lucru foarte important.

— Da, este – în toate stadiile. Sfântul Vasile cel Mare spune că smerenia este comoara tuturor virtuţilor. Ea ascunde toate virtuţile şi în final se ascunde şi pe ea. În general, trebuie să evităm cu băgare de seamă mândria în viaţa duhovnicească, mai ales atunci când vine ca slavă deşartă. Şi ştii bineînţeles, că slava deşartă apare în orice virtuţi, când vorbim, când tăcem, când postim, când priveghem şi chiar când rostim rugăciunea lui Iisus, în linişti şi în răbdare. Sfinţii Părinţi spun că slava deşartă este asemeni unui trădător ce deschide pe ascuns porţile cetăţii ca să poată intra vrăjmaşul. În astfel de cazuri, nu contează cât de puternică este cetatea, sau cât de buni îi sunt apărătorii, ea cade oricum în mâinile duşmanilor. La fel se întâmplă şi în viaţa duhovnicească. Nu contează câte virtuţi avem sau câtă tărie avem, slava deşartă ne dă în mâinile diavolului. Şi Părinţii sfătuiesc să nu ne apucăm de o lucrare ce ar putea să ne ducă la slavă deşartă.

— N-am înţeles aceasta. Nu ai putea să-mi explici mai bine?

— Am să mă întorc la subiectul rugăciunii. Credinciosul nu trebuie să exagereze în ceea ce priveşte rugăciunea, pentru că e sigur atunci că a fost ispitit de diavol. În asemenea caz, orice ar face – chiar lucruri dincolo de puterea sa – este împlinit prin puterea diavolului. Astfel, înşelat de diavol, el este mai târziu lăsat de izbelişte şi, tras înapoi, cade foarte jos. Este de fapt distrus.

— Şi cum se poate evita această grea cădere?

— Singura cale de a scăpa este plângerea păcatelor şi ascultarea. Rugăciunea este strâns legată de întristare. Când diavolul vede pe cineva trăind în întristare nu rămâne acolo, ci fuge căci se teme de smerenia adusă de întristare. Sfântul Grigorie Sinaitul ne spune că cea mai bună apărare pentru atletul rugăciunii este să fie în starea de întristare, ca bucuria ce vine în rugăciune să nu-l ducă la mândrie, căci tristeţea păstrează sufletul nerănit. Întristarea şi conştiinţa păcatului sunt armele indispensabile pentru a putea cineva ajunge la rugăciunea curată. Nevoitorul trebuie „să-şi ţină mintea în iad şi să nu deznădăjduiască". Mai mult, întristarea, conştiinţa păcătoşeniei, a nimicniciei noastre şi nădejdea în milostivul Iisus sunt trăsăturile Ortodoxiei, precum şi ale tuturor cântărilor noastre. Trebuie subliniat totuşi, că nu toţi pot trăi în tristeţe adâncă deoarece este necesară o nemaipomenită tărie şi mângâierea harului dumnezeiesc pentru a nu fi zdruncinaţi. Însă, pe cât posibil, trebuie să trăim cu toţii această fericită întristare. Este de asemenea de trebuinţă ascultarea neclintită de un Bătrân (stareţ). Totul, chiar şi cele mai mici lucruri, trebuiesc făcute cu binecuvântarea şi călăuzirea lui înţeleaptă, mai ales în cazul vederii Luminii necreate.

— Ce are de-a face ascultarea de un Bătrân cu vederea Luminii necreate? am întrebat, uimit de ceea ce auzisem.

— Când omul umblă singur, fără binecuvântarea trebuincioasă, este ispitit de diavol, după cum am spus mai înainte. El trăieşte înlăuntrul său dorinţa nesatisfăcută de a vedea Lumina necreată, crezând că acest lucru reprezintă desăvârşirea şi dorind să ajungă la aceasta cât mai repede.

— Şi nu este aşa, l-am întrerupt?

— Nu, nu este. Sfântul Diadoh învață ca nevoitorul să nu-şi trăiască viața ascetică în dorința de a vedea Lumina necreată, „ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire". Lucrarea rugăciunii lui Iisus trebuie începută cu dragoste de Dumnezeu şi ascultare de voia Sa sfântă. Căci, diavolului – care se preface în „înger de lumină" (2 Corinteni 11, 14) – îi este cu putință să ia forma unui înger ce-l va sluji. Şi atunci, bietul om crede că a atins desăvârşirea, trăind împreună cu îngerii, fără să-şi dea seama că de fapt stă de vorbă cu diavolul. Tot ispită este şi atunci când nevoitorul primeşte în timp ce se roagă gânduri de la diavol, cum că în curând va vedea Lumina necreată. În această situație delicată şi primejdioasă este necesară mare băgare de seamă. El trebuie să se oprească din rugăciune şi să se mustre cu asprime: „Cum îndrăzneşti, atât de josnic şi de ticălos, să-ți doreşti a vedea Lumina necreată?" Cea mai mare primejdie este aceea ca cineva să se considere vrednic de a vedea Lumina necreată! „Vai diavolii, ucigaşii mei vin să-mi distrugă sufletul!" Atunci imediat, duşmanul dispare. De multe ori diavolul, ca să-i satisfacă ambiția călugărului şi să-l lege şi mai mult, aduce chiar lumină în chilia sa. Nu este Lumina necreată, ci una creată, aceea a diavolului.

— Şi cum poate fi deosebită?

— Există multe moduri de a le distinge între ele. Semnele sunt după cum urmează: mai întâi, dacă el a atins vederea Luminii necreate prin ascultare. Calea ascultării desăvârşite şi fără deosebire este chezăşia că vederea Luminii necreate este adevărată. Nevoitorul trebuie să încredințeze toate întrebările sale legate de vederea Luminii unui Bătrân care poate deosebi duhurile, unui Bătrân sfânt şi nepătimitor. Gândul că nu trebuie să-şi întrebe călăuzitorul este de la diavolul ce ținteşte să-l țină în întuneric, greşeală şi robie. În al doilea rând, Domnul a spus despre proorocii mincinoşi că „după roadele lor îi veți cunoaşte" (Matei 7, 16). Acelaşi lucru este valabil şi în acest caz. O deosebire limpede între lumina creată şi cea necreată este dată de roadele pe care le aduce în suflet fiecare dintre ele. Lumina dumnezeiască aduce în suflet linişte, pace, smerenie şi conştiința ticăloşiei noastre. Când Avraam a vorbit cu Dumnezeu, el s-a numit pe sine însuşi pulbere şi cenuşă: „Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere şi cenuşă!" (Facerea 18, 27). La fel s-a întâmplat cu Iov: „Din spusele unora şi altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut. Pentru aceea, mă urgisesc eu pe mine însumi şi mă pocăiesc în praf şi în cenuşă" (Iov 42, 5-6) Şi profetul Isaia, când a văzut slava lui Dumnezeu a exclamat: „Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate şi locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!" (Isaia 6, 5) Dimpotrivă, vederea luminii diavoleşti stârneşte mândrie, slavă deşartă, gândul că am atins desăvârşirea. Sfântul Grigorie Sinaitul spune „Cunoaşte, deci, că lucrările harului sunt vădite şi diavolul, chiar de s-ar preface, nu le poate mânui; nu poate da blândețe, nici răbdare, nici smerenie, nici dispreț față de lume, nici nu poate stinge plăceri şi patimi – aceasta este lucrarea harului; lucrarea lui este mândria, trufia, laşitatea şi orice fel de rău". Pe lângă mândrie, vederea luminii diavolului aduce şi tulburare. Lucrarea Sfântului Duh izvorăşte pace, curaj şi liniştire trupului şi sufletului, în timp ce lucrarea diavolului deschide drum fricii şi tulburării. Sfântul Isaac spune că orice tulburare este o ciumă a diavolului pentru că acesta transmite celorlalți ceea ce are el în fire. Duhul Sfânt este prin firea lui un duh de pace şi aduce pace, în timp ce diavolul este prin fire un duh de tulburare şi aduce tulburare şi frică. În al treilea rând, sufletul nu acceptă imediat lumina diavolului, ci la început este şovăitor. Vederea Luminii necreate dă siguranță şi este imediat acceptată. Vine pe neaşteptate şi nu există îndoială dacă e adevărată sau nu. În al patrulea rând, între cele două lumini există diferențe chiar şi de culoare: Apostolii au fost martori pe Muntele Tabor, în timpul Schimbării la Față a lui Hristos, că „a strălucit fața lui ca soarele, iar veşmintele lui s-au făcut albe ca lumina" (Matei 17, 2). Dimpotrivă, culoarea luminii diavolului este mai roşiatică, potrivit mărturiei multor Sfinți, care şi-au dat seama de această diferență. În al cincilea rând, cele două lumini sunt diferite între ele şi prin formă. Cei ce au privit Lumina necreată au văzut-o „fără formă, fără chip, într-o formă fără formă" (Simeon Noul Teolog). Iar dacă ar lua vreo formă, aceasta ar fi asemeni cu discul soarelui, „ca o lumină rotundă, senină şi dumnezeiască", fără formă sau chip. Cu vederea luminii create a diavolului, se întâmplă exact pe dos. Sfântul Grigorie Palama dă următorul exemplu. El scrie că odată Achindin a venit la Muntele Athos. A rămas acolo iar după câteva zile i-a spus Sfântului Grigorie că în timp ce încerca să se roage, a văzut o lumină ce era ruptă şi înlăuntrul căreia se putea vedea un chip de om. Sfântul i-a răspuns atunci că acea lumină, având formă, a fost de la diavol. „Şi i-am spus că a fost o mare înşelăciune şi batjocură şi un joc al diavolului, sau mai degrabă o cursă vicleană". Sfinții Părinți, a continuat mult încercatul pustnic, învață să nu ne învoim imediat cu orice incident care se petrece în timpul rugăciunii noastre. „Numai după multe cercări ia ceva de bun." Trebuie să ne întrebăm duhovnicul despre toate aceste chestiuni şi numai după multe

şi îndelungi lupte, potrivit harului ce-l dobândim, suntem în stare să deosebim greşeala de adevăr. Oțetul şi vinul sunt la arătare asemenea, dar se deosebesc la gust. Astfel atletul rugăciunii dobândeşte pe măsură ce trec anii, priceperea de a simți deosebirea.

Gheron vorbea neîncetat. Capul îi era aplecat spre pământ. Eu îl ascultam, pur şi simplu fermecat. Nu voiam să-i întrerup gândurile încărcate de învățătura ortodoxă a Sfinților Părinți. În timp ce vorbea, pacea şi liniştea îmi umpleau inima, semn că învățătura sa era întrutotul adevărată.

— Toate aceste lucruri pe care ți le-am arătat sunt foarte clar exprimate într-o scriere a Sfântului Simeon Noul Teolog. Se arată acolo că Dumnezeu apare ca Lumină, că aceasta aduce dulceață, că ucenicul îşi întreabă duhovnicul care poate să deosebească gândurile, şi care este cunoscător al Lui Dumnezeu, şi se convinge că ceea ce a văzut a fost chiar Dumnezeu.

Şi luând cartea, a început să citească:

„Dumnezeu este Lumină, Vederea Lui este lumină Când El se dezvăluie, Este lumină. Privitorul se minunează, neştiind Cine a apărut Neîndrăznind să întrebe „Cine eşti Tu? Neîndrăznind să-şi ridice ochii spre a-I vedea măreția, decât cu teamă, tremurând, îngenunchind înaintea Lui ştiind doar că cineva a venit, a apărut. Dacă există cineva ce a vorbit deja despre aceste lucruri, Cineva care L-a văzut pe Dumnezeu, lui i se poate spune: „Am văzut" „Ce ai văzut, copile" „O Lumină, Părinte, atât de dulce, o spune ce era, dincolo de mine". deşi el vorbeşte, inima lui dănțuieşte arzând cu dragoste pentru Cel ce L-a văzut. El spune, plângând – lumina, această lumină a venit la mine, părinte, chilia mea a fost cufundată lumea a fugit dinaintea feței Sale: doar Eu însumi şi lumina. Am fost eu în trup sau afară: nu ştiu. Bucuria ce am avut-o este încă cu mine, inexprimabilă, Decât lacrimi, care curg neîncetat după cum vezi. El a răspuns: „Eu sunt, copilul meu" La aceste cuvinte, El a venit din nou şi treptat, Puțin câte puțin, curățit, încurajat, am putut întreba: „Domnul meu, Tu eşti aici?" „Da, sunt aici", „Dumnezeul Tău, Core, s-a făcut om pentru tine" şi acum, „te împărtăşeşti din dumnezeirea Mea". „Te fac dumnezeu". Când te dăruieşti lacrimilor, căinței, nevoinței, smereniei, El te aduce puțin câte puțin, la cunoaşterea lui Dumnezeu".

A apărut atunci ucenicul, pe care începeam să-l invidiez pentru că găsise un călăuzitor atât de înțelept şi experimentat, şi l-a întrebat pe Gheron.

— Mi-ai spus să ud unul dintre pomi. L-am udat. Acum să-l ud şi pe celălalt?

L-a privit atent, gândindu-se puțin, apoi i-a răspuns:

— Da, udă-l.

Şi întorcându-se spre mine, a spus:

— Aceasta este ascultarea de care îți vorbeam mai înainte, şi cel ce o practică şi îşi întreabă învățătorul despre tot, sporeşte duhovniceşte. Dobândeşte multe prin ascultare. În primul rând nu lasă frâu liber imaginației să lucreze pentru a găsi rezolvări, cum fac mulți călugări. În acest fel, el îşi curățeşte mintea, nu doar de gândurile mai complexe ci chiar şi de cele simple adunând-o astfel mai mult pe rugăciunea lui Iisus. În al doilea rând, el se obişnuieşte să întrebe. Iar a-ți întreba părintele duhovnicesc înseamnă a te mântui. Oriunde există ascultare, acolo există şi smerenie, care este izvorul ascultării. Prin urmare duhul mândriei, diavolul, nu poate pătrunde şi nu poate aduce înfricoşare sufletului, urâțindu-l. În general, în timpul urcuşului în această sfântă lucrare, ascultarea este absolut necesară. Nu trebuie să începem fără o călăuză. Bătrânul este cel ce te călăuzeşte, cel ce stabileşte programul vieții duhovniceşti, el porunceşte să înceteze o lucrare şi îți arată dacă ai lucrat pe placul lui Dumnezeu. Persoana Bătrânului îl înlocuieşte pe Dumnezeu însuşi. Este „în locul lui Hristos". Bătrânul, pentru călugării ce-i are sub ascultare, este ceea ce este episcopul pentru dioceza lui şi starețul pentru mănăstire.

— Aşa mare importanță atribuie nevoința existenței Bătrânului?

— Bineînţeles. Fără un părinte duhovnicesc nimeni nu poate înainta nici nu poate duce o viaţă curată în tradiţia ortodoxă. Asemeni vieţii trupeşti, care este împărtăşită din generaţie în generaţie, la fel se întâmplă şi cu cea duhovnicească. Bătrânul, fiind deţinătorul şi purtătorul acestei tradiţii, o împărtăşeşte fiului său duhovnicesc, cel pe care l-a născut în Hristos. Bătrânul îi împărtăşeşte tradiţia aceluia care doreşte să o primească. Aici se descoperă întreaga semnificaţie mântuitoare a ascultării. Mă fac ascultător, nu pentru a dispărea ca persoană, ci pentru a face să piară răul sălăşluit în mine, pentru a mă putea elibera de voia proprie şi a primi tradiţia, pentru ca Hristos să ia formă înlăuntrul meu. Mă fac ascultător pentru a mă putea naşte. Ascultarea este de asemenea necesară şi datorită primejdiei care stă în permanenţă la pândă: greşeala. Acest lucru îl scrie Avva Dorotei: „Nu sunt mai ticăloşi, nici mai lesne porniţi spre cădere decât aceia care nu au pe nimeni ca să-i povăţuiască pe calea lui Dumnezeu”. Acelaşi Părinte, tâlmăcind versetul din Pilde: „unde lipseşte cârmuirea, poporul cade ca frunzele” (Pilde 11, 14), spune că frunza este la început verde şi frumoasă, dar apoi se usucă puţin câte puţin şi cade şi este călcată de picioarele oamenilor. Aşa este şi omul care nu este povăţuit de cineva. El se veştejeşte curând şi se dă cu totul duşmanului. „La început are râvnă spre post şi priveghere, spre sihăstrie şi spre alte bunătăţi, apoi, puţi câte puţin, potolindu-se acea căldură şi neavând pe cineva ca să-l sfătuiască, să-i aţâţe fierbinţeala, pe neobservate se stinge de tot şi din râvnă căzând în trândăvie se face rob vrăjmaşilor săi, care-şi bat joc de dânsul după cum le este voia.”

Îţi voi da un exemplu ca să înţelegi de ce existenţa unui Bătrân ne este necesară pentru a evita greşelile. Am cunoscut un călugăr care, în timpul rugăciunii, simţea în inimă o durere puternică. I-a spus imediat acest lucru Bătrânului său. Acela îngrijorat, fiind el însuşi experimentat în deosebirea duhurilor, l-a întrebat unde exact în inimă a simţit durerea. Răspunzându-i ucenicul că îl durea inima în partea de jos şi înafară, el i-a poruncit: „Trebuie să încetezi imediat rugăciunea lui Iisus şi nu o vei mai rosti timp de o săptămână. Asta deoarece ar fi trebuit să simţi durerea în partea de sus şi înlăuntrul inimii. Odată ce în partea de jos lucrează patimile, cu siguranţă este ceva pregătit împotriva ta de cel rău”. Astfel, călugărul a fost scăpat din cursa diavolului care deja începuse să se strângă în jurul său. Sfinţii Părinţi ne învaţă din propria lor experienţă: „De vei vedea pe cel tânăr, de voia sa suindu-se la ceruri, apucă-l de picior şi trage-l, căci nu îi este de folos.”

L-am fericit pe acel ucenic că era aşa smerit şi avea un părinte duhovnicesc cu viaţă atât de sfântă. Şi mi-am amintit o poezie a Sfântului Teodor Studitul:

Ucenicului

„Hai, tânăr luptător, stai lângă mine, plin de râvnă, pleacă-ţi grumazul cu desăvârşită ascultare, smereşte-te, moartă să-ţi fie voia. Scoate-ţi din inimă toate gândurile Ca în sfârşit să intri în arenă. Să nu te sperie pustietatea, nici stâlpul, nici cetele ce-şi caută viaţa-n Dumnezeu. Eşti înaintea lor, îţi spun, Scripturile o întăresc, căci tu urmezi a celor dintâi martiri cărare.”.

— Fericiţi sunt călugării, atleţii vieţii duhovniceşti. Fericite păsările cântătoare ce se desfată în răcoarea primăverii lui Dumnezeu. Noi nu putem trăi aceste fericiri. Noi respirăm duhoarea necurăţiei noastre şi înghiţim pulberea pământului, din care suntem făcuţi.

— Cu toate acestea şi voi vă puteţi bucura de razele slavei dumnezeieşti, vă puteţi umple de Lumina lui Dumnezeu. Dacă vreţi să ajungeţi adevăraţi teologi, trebuie să vă rugaţi deoarece numai aşa este prezent şi lucrează Duhul Sfânt. „Dacă eşti teolog, te rogi cu adevărat şi dacă te rogi cu adevărat eşti teolog”. Îţi voi spune ceva ce te va ajuta să înţelegi aceasta. Este cu putinţă ca cineva, după săvârşirea unui păcat (mai ales trupesc), să scrie tratate teologice şi să se îndeletnicească cu studiul lucrărilor Sfinţilor Părinţi dar, devreme ce păcătuind a pierdut harul, nu se mai poate ruga. Adică rugăciunea încetează dar munca nu. Aşadar adevăratul teolog este acela care trăieşte în rugăciune. De aceea este cu putinţă şi pentru ceilalţi a primi desfătătoarea fremătare a luminării dumnezeieşti.

— Dar cum? În această privinţă m-ai putea ajuta foarte mult. Ar fi deosebit de folositor şi necesar.

VIII. Rugăciunea lui Iisus este necesară clerului şi mirenilor ce trăiesc în lume

Trebuie să devii conştient de necesitatea curățirii de patimi. Nu trebuie doar să-ți doreşti să-i vindeci pe ceilalți, ci să crezi în acelaşi timp, cu putere, că şi tu, asemenea tuturor, eşti plin de patimi. Fiecare patimă este un iad. Ar mai trebui să ştii că, potrivit celor spuse până aici, rugăciunea lui Iisus este o doctorie ce curățeşte sufletul şi-l vindecă. Dar asta nu înseamnă că rugăciunea lui Iisus este esențialul, adică ceea ce curățeşte şi luminează, ci mai degrabă mijlocul prin care omul este unit cu Dumnezeu, singurul Care curățeşte şi luminează sufletul. El este medicul sufletelor şi trupurilor noastre, El este „Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume" (Ioan 1, 9). Picăturile pentru ochi curățesc vederea, iar aceasta curățită este capabilă să vadă deosebirea dintre obiecte. Cu alte cuvinte, orice persoană trebuie să-şi dorească să fie curățită, să se schimbe şi, prin rugăciune, să ceară luminare de la Dumnezeu.

— Crezi că noi, cei care trăim în lume putem face ceea ce fac călugării pentru această dumnezeiască lucrare a rugăciunii?

— Chiar dacă nu faceți exact ceea ce fac ei şi voi trebuie şi puteți reuşi multe. Sigur, trebuie lămurit că alta este rugăciunea minții şi alta a rosti rugăciunea lui Iisus. Cu alte cuvinte rugăciunea minții, aşa cum o practică unii isihaşti, presupune o viață fără griji şi fără tulburări. Presupune linişte şi multe altele, aşa cum le-am descris până acum. Dacă nu puteți practica rugăciunea minții în lume – şi acest lucru este foarte greu – trebuie să vă rugați cu rugăciunea lui Iisus în anumite momente, bine stabilite, sau să o spuneți de câte ori puteți. Acesta vă va face mult bine.

— Îmi poți arăta câteva modalități practice şi folositoare?

— Separat de slujbele bisericeşti, ar trebui să-ți dedici anumite momente special pentru a practica rugăciunea lui Iisus, pentru a chema neîncetat numele lui Iisus. Să începi puțin câte puțin şi să continui potrivit cu setea ta duhovnicească şi harului ce-l simți. Poți începe prin a rosti rugăciunea o jumătate de oră înainte de răsăritul soarelui şi o jumătate de oră seara, după rugăciunea de seară, înainte de culcare. Este necesar să existe un program statornic, ce nu trebuie încălcat cu nici un chip, nici măcar pentru lucruri bune. Este posibil, spre exemplu, ca tocmai în acel moment să vină cineva să se spovedească. Dacă nu este bolnav, sau dacă nu este neapărată nevoie, să nu amâni momentul ce l-ai stabilit dinainte pentru rugăciunea lui Iisus. La fel şi cu lucrurile bune. Este necesară şi o încăpere liniştită şi izolată, unde să nu se audă zgomote, şi acolo să începi sau să lucrezi rugăciunea lui Iisus, cum am spus mai înainte. Adică la început trebuie să încălzeşti inima sau să citeşti o scriere a Sfinților Părinți, care să dea naştere smereniei şi apoi, fie cu buzele, fie cu mintea sau cu inima, potrivit cu nivelul duhovnicesc, spui rugăciunea lui Iisus. Cu timpul, momentul acordat rugăciunii lui Iisus va spori şi va îndulci inima şi vei tânji după el. Dar repet, la început avem nevoie să ne silim pe noi înşine să spunem rugăciunea chiar şi pentru scurt timp. Ne va face mult bine.

— Este deajuns această scurtă vreme?

— Nu este suficientă, dar când există dorință şi smerenie, Dumnezeu împlineşte ceea ce lipseşte rugăciunii. Dacă Dumnezeu arată atâta milostivire pentru căderile noastre, nu va fi El nespus de milostiv cu noi în strădania noastră de a ne transforma? El împlineşte orice lipsă. Ia aminte şi situația fiecăruia dintre noi. S-ar putea ca o oră din rugăciunea ta să se bucure de mai mare binecuvântare decât multe ore ale unui călugăr, pentru că tu eşti ocupat şi cu alte lucruri.

Am admirat discreția acestui călugăr aghiorit, a acestui înger întrupat. Distinge cu o îndemânare admirabilă toate problemele şi le deslușeşte pe fiecare în parte.

— Să ştii, însă, a continuat el, că în timpul rugăciunii, cum am spus mai înainte, diavolul îți va aduce multe ispite. Vor apărea multe întâmplări care să te determine să te opreşti din rugăciune. Dar mai trebuie să ştii şi că Dumnezeu te încearcă prin aceste ispite ca să vadă dacă ai într-adevăr voința de a lucra rugăciunea lui Iisus. Într-un asemenea caz, dacă te sileşti Dumnezeu va veni în ajutorul tău şi va îndepărta toate greutățile.

— Dar, Gheron, dacă în timpul rugăciunii, îmi vin în minte gânduri de a face altceva, de exemplu de a pregăti o predică sau o omilie sau să fac ceva pentru dragostea fratelui meu, trebuie să le părăsesc? Să nu fac nimic, nimic?

— Da, trebuie să le părăseşti. Căci chiar şi atunci când vin gânduri bune în timpul rugăciunii (mă refer la timpul fixat pentru rugăciune), pot fi folosite de către cel rău ca să ne tulbure rugăciunea. Dacă diavolul îşi dă seama că suntem gata să părăsim rugăciunea lui Iisus pentru astfel de lucruri, ne va aduce multe asemenea gânduri în acel moment, pentru a ne face să o amânăm. Dar în acest caz, nici nu ne rugăm, nici nu suntem curăţiţi, nici nu studiem şi nici nu ne folosim cu adevărat fraţii. Căci pregătirea unei predici, care a înlocuit rugăciunea, este fără roade. Nu le va folosi fraţilor.

— Se întâmplă uneori că ne întoarcem la chiliile noastre istoviţi, după ce am cheltuit multă energie, şi nu ne mai putem ruga după rânduiala obişnuită. Ce ar trebui să facem în aceste cazuri?

— Nici atunci n-ar trebui să renunţăm la rugăciunea lui Iisus. Sfântul Simeon sfătuieşte ca slujirea fraţilor să nu fie motiv de a ne lipsi de rugăciunea lui Iisus, deoarece atunci pierdem multe. Nu trebuie să găsim niciodată scuze să evităm rugăciunea. „În slujire osteneşte-te pe măsura puterii tale, iar în chilia ta nevoieşte-te în rugăciune cu smerenie, priveghere şi lacrimi neîncetate. Şi să nu ai în minte că azi am trudit peste poate, deci să scurtez rugăciunea pentru istovirea trupului. Fiindcă îţi spun că nu contează cât te sileşti pentru alţii, peste puterile tale. Căci a te lipsi de ceva atât de însemnat ca rugăciunea, mare nesocotinţă este". O jumătate de oră de rugăciune a lui Iisus valorează cât trei ore de somn adânc. Îndelunga rostire a rugăciunii lui Iisus îl odihneşte pe om şi-l calmează. Chiar şi din acest punct de vedere, este o doctorie întăritoare pentru organism. Aşadar dragul meu părinte, înveleşte-ţi toate lucrările în mantia de aur a rugăciunii lui Iisus. Mulţi au necazuri şi destui fraţi se mâhnesc şi suferă în nevoinţa lor duhovnicească din cauza faptului că lucrează mai mult cu raţiunea, iar nu cu inima. Se chinuie căutându-şi gândurile, pe când dacă trăiesc în har, gândurile vin, pur şi simplu revărsându-se ca un râu învolburat. De aceea se ceartă între ei fraţii şi nu au pace, de aceea, atunci când sunt nedreptăţiţi, se mâhnesc iar nu se bucură potrivit poruncii lui Hristos. Deoarece nu au nici o legătură cu rugăciunea lui Iisus. Sfântul Nicodim Aghioritul, urmând o tradiţie lungă de câteva secole, spune că episcopul ar trebui să fie ales din rândul călugărilor. Având înţelegere călugărească, el nu se tulbură de nedreptăţiri, defăimări, învinuiri sau ocările oamenilor, fiind el însuşi primul care recunoaşte propria sa păcătoşenie şi se învinovăţeşte singur. Astfel el dobândeşte toate roadele pe care le-am menţionat mai înainte, mai ales dragoste, care se revarsă împreună cu mult har, şi libertate faţă de căderea în păcat, după cum spun Părinţii.

— Ce înţelegi, părinte, prin înţelegere călugărească?

— Înţeleg ascultare, smerenie, plângere de sine însuşi şi o sete nepotolită pentru rugăciunea lui Iisus. Şi în mod deosebit ascultare de Bătrânul duhovnic. Călugărul trebuie să fie smerit faţă de toţi oamenii şi smerenia lui trebuie legată de lupta pentru curăţirea de patimi. Nu trebuiesc încercate multe lucruri căci, din nefericire, în această chestiune suntem influenţaţi de diferite erezii. Cea mai mare lucrare este să dobândeşti smerenie şi sfinţenie. Atunci suntem cu adevărat bogaţi. Biserica nu este un birou de servicii sociale ci este vistieria harului dumnezeiesc. Preoţii nu sunt asistenţi sociali, ci sunt cei ce călăuzesc poporul lui Dumnezeu. Şi acest lucru nu se poate face decât cu smerenie şi sfinţenie. Fără sfinţenie şi smerenie chiar şi cea mai mare lucrare socială este curând distrusă, în timp ce, dacă avem viaţă smerită şi sfântă, chiar şi cea mai mică lucrare socială dobândeşte dimensiuni extraordinare. Cu smerenia trebuie împletită şi plângerea de sine, adică auto-învinovăţire. Trebuie să fim primii care să ne învinovăţim. Respectul pe care ceilalţi ni-l arată, să înţelegem, se cuvine preoţiei iar nu persoanei noastre, pe când învinuirile se cuvin stării noastre păcătoase iar nu preoţiei. Aşa vom avea pace şi mult har de la Dumnezeu, şi vom alunga orice motiv care ne face să ne urâm fraţii. Deasemenea trebuie să fie şi o sete nepotolită pentru rugăciunea lui Iisus. Să nu considerăm rugăciunea lui Iisus ca pe ceva ocazional, ci drept însăşi viaţa noastră. Trebuie să ne mişcăm înlăuntrul rugăciunii. Iar teologia şi predica să ni se nască înlăuntrul lucrării sale sfinte. Ar trebui să avem propriul nostru program, pe care să-l respectăm în fiecare zi. Când trăim în acest fel, lumea are folos peste măsură. Oricine ar fi, preot sau episcop, ar trebui să aibă întotdeauna o singură preocupare: să nu-şi piardă călugăria. Scrie în „Pateric": „Se spunea despre Avva Netras, ucenicul lui Avva Siluan, că şi când şedea în chilia sa la muntele Sinai, cu măsură se ocârmuia pe sineşi după trebuinţa trupului. Iar când s-a făcut episcop la Faran,

mult se strâmtora pe sineşi spre viaţa cea aspră. Şi i-a zis lui ucenicul său: Avvo, când eram în pustie, nu te nevoiai aşa. Şi i-a răspuns bătrânul: acolo era pustie şi linişte şi sărăcie şi voiam să chivernisesc trupul, ca să nu mă bolnăvesc şi să caut cele ce nu aveam. Iar aici este în lume şi pricepere şi de mă voi bolnăvi aici, este cine să mă sprijinească, ca să nu pierd călugăria". Acei ce au înțelegerea unui călugăr, simt nevoia să primească binecuvântare, orice lucrare ar avea. Şi pe toată durata acesteia, până la încheierea ei se încredințează unui episcop ori unui povățuitor duhovnicesc, pentru ca aceştia să vegheze asupra lor şi să-i îndrepte în ceea ce fac. Nu doresc răsplată pentru aceasta, pentru că cel ce este slăvit sau răsplătit mai mult decât merită, mult păgubeşte. Da, părinte. Şi oriunde ai fi, pe stradă, în maşină, sau în orice altă parte, să spui rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul" şi „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-mă". Ar trebui să mergem des la Sfânta Liturghie, pregătiți aşa cum se cuvine şi să ne împărtăşim cu Preacuratele Lui Hristos Taine. Toată zidirea Îi mulțumeşte şi Îl slăveşte pe Dumnezeu. Un preot care nu liturghiseşte este în dezacord cu această minunată laudă. Bine ar fi ca, din când în când, să se cânte canonul Domnului nostru Iisus Hristos ce se află scris în Ceaslov, aşa cum bine ar mai fi să se citească şi acatistul Domnului nostru Iisus Hristos aflat la sfârşitul cărții „Războiul nevăzut" a Sfântului Nicodim Aghioritul. El ne îndeamnă stăruitor să chemăm deseori, prea-dulcele, dătătorul de bucurie şi izvorâtorul tuturor bunătăților, mântuitorul nume al Domnului Iisus Hristos, nu doar cu buzele, ci şi cu inima şi mintea.

Ai de asemenea, marea îndatorire de a te ruga şi pentru ceilalți, deoarece tu eşti cel căruia Dumnezeu i-a încredințat poporul Său. De aceea este datoria ta să te retragi şi să te rogi pentru pacea şi luminarea poporului Său. Precum a făcut şi marele Moise…

IX. Rugăciunea lui Iisus pentru ceilalți

Într-adevăr, părinte, n-am spus nimic până acum despre rostirea rugăciunii lui Iisus pentru ceilalți. Cum se poate folosi rugăciunea în acest scop?

— Există părinte, atâta nenoroc în lume, atâtea rele, atâta necunoaştere a lui Dumnezeu, care, după cum spun Părinții, este cel mai mare păcat. Pentru aceasta eşti dator să plângi şi să te rogi. Sfântul Ioan Scărarul a scris o cuvântare adresată păstorului de suflete, adică stareţului, în care spune că atunci „când peste turmă se abate întunericul şi noaptea patimilor, pune câinele să stea neclintit lângă Dumnezeu în pază de noapte." Atunci când creştinii dorm, preotul trebuie să-şi pună mintea de strajă, adică să vegheze şi să se roage Lui Dumnezeu pentru poporul Său. Câți oameni se risipesc în acel moment! Câți sunt în pragul sinuciderii! Câți sunt pe punctul de a comite crime îngrozitoare! Câți sunt deznădăjduiți şi în nevoie. Tu trebuie să rosteşti rugăciunea lui Iisus pentru toți aceşti oameni – „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-I pe robii tăi", sau „pe robul tău" dacă te rogi doar pentru cineva anume.

— Pot să te întreb ceva? Ai spus mai devreme că rugăciunea lui Iisus ar trebui să nu fie afectată de imaginație. Acum spui că trebuie să ne rugăm pentru alții, care au atâtea probleme. Dar acest lucru nu stârneşte cumva imaginația şi face mintea să se întrebe, pe când de fapt ar trebui să se adune în ea însăşi şi în inimă?

— Ai făcut bine că m-ai întrebat acest lucru deoarece în această privință este necesară o explicație. Când ne rugăm pentru alții, trebuie să o facem înafară. Adică, dacă vrem să spunem rugăciunea lui Iisus pentru unii care sunt în nevoi, ar trebui să spunem mai întâi „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte pe robii tăi", sau „robul tău", pomenindu-le numele, dar după aceea, ar trebui să continuăm fără să menționăm numele lor şi fără să ne fixăm mintea asupra lor, fără să ne gândim la ei. Dumnezeu ştie pentru cine ne rugăm. Nu trebuie să te gândeşti nici la problemele care-i frământă, spune doar „miluieşte pe robul tău" şi Dumnezeu va trimite harul Său. Şi dacă este vrednic să-l primească, harul va lucra potrivit cu nevoia sa. Harul lui Dumnezeu, părinte, este asemenea apei, care atunci când vine pe pământ este sorbită de rădăcini şi dă fiecărui copac cât are nevoie. Nu avem aceeaşi convingere şi în timpul Sfintei Liturghii? Ne rugăm pentru toată lumea şi poporul răspunde „Doamne miluieşte". Căci atunci când mila lui Dumnezeu vine, dăruieşte omului ceea ce are cu adevărat nevoie. Dar rugăciunea pentru ceilalți este şi din alt motiv un efort necesar.

— Aş vrea să-l aud.

— Când ne rugăm pentru altcineva, imediat primim lămuriri de la Dumnezeu despre ceea ce are în special nevoie şi putem lucra cu adevărat pentru mântuirea lui. A venit odată cineva în chilia mea lăudându-mi un creştin care, aparent se bucura de un mare succes. Pentru că ideea nu prea era ortodoxă, am mers în biserică şi m-am rugat lui Dumnezeu să-mi descopere ce se întâmpla. Şi n-o să-ţi vină să crezi…

— Nu spune aceasta, părinte, de ce n-aş crede?

—…imediat în biserică s-a simţit un miros urât. Şi am zis, cel lăudat nu era un om bun, nu avea harul lui Hristos. Pierduse harul dătător de viaţă şi astfel era mort: „ai nume, că trăieşti, dar eşti mort" (Apocalipsa 3, 1). Căci, atunci când pleacă sufletul, trupul moare şi miroase urât. La fel este şi când harul lui Dumnezeu pleacă de la om, sufletul moare şi lasă o duhoare duhovnicească.

Am rămas uimit. Ceea ce-mi descoperise acum fusese fără nici o urmă de mândrie. Sfinţii nu pot fi trecuţi în nici o categorie. Ei nu sunt nici mândri nici umili, ci sunt mai degrabă oamenii lui Dumnezeu. Nu vorbesc pentru a se lăuda ci pentru a-i folosi pe ceilalţi, tot ceea ce fac fiind spre slava lui Dumnezeu. Legea Lui Dumnezeu devine legea lor ajungând adânc înscrisă în întregul lor mod de viaţă.

— În general, părinte, a continuat el, rugăciunea lui Iisus este necesară pentru lucrarea ta. Prin rugăciune vei fi în stare să recunoşti înlăuntrul inimii tale mişcările vicleanului diavol. Inima devine foarte sensibilă şi nespus de ageră în recunoaşterea diavolului şi, în acelaşi timp îşi trage multă putere din rugăciune pentru a alunga pe cel rău din ea. Astfel, devine un receptacol al Duhului Sfânt. Mai mult decât atât, fiind încercat în războiul împotriva diavolului şi având cunoaşterea harului dumnezeiesc, poţi cu mare uşurinţă să intri în sufletul celuilalt şi să pătrunzi în lumea interioară a celui ce vine la spovedanie. Folosul este nespus de mare. El pleacă de la scaunul de spovedanie cu totul alt om. Uşurat de patimile ştiute şi neştiute. Dar aş vrea să-ţi adresez trei rugăminţi, a continuat Gheron. Sunt sigur că mi le vei împlini…

— Te rog, am spus. Sunt absolut sigur că vor fi de folos.

Cererile pustnicului

Prima cerere: călugării sunt atleţi ai rugăciunii. Ei pătrund, cu harul lui Hristos, în teritoriul diavolului şi îl distrug, împreună cu toate planurile sale. Îl înghesuie. Da, îl înghesuie cu rugăciunea neîncetată. La Muntele Athos nu trece un minut fără a se auzi strigătul către Iisus şi către Maica Domnului. Şi pentru că este silit, cel rău luptă împotrivă. Una din lucrările lui de căpătâi este să stăvilească orice dorinţă pe care o are cineva pentru isihie. Vă implor atunci să nu uitaţi în rugăciunile voastre pe călugări şi pe cei ce se gândesc să devină călugări. Vă rog, spuneţi şi pentru ei „Doamne Iisuse Hristoase ai milă de robii tăi" şi „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte pe robii tăi". Celui care se pregăteşte pentru monahism, diavolul îi atrage dragostea celor ce au fost până atunci indiferenţi. Rude, prieteni şi oameni duhovniceşti chiar, îşi arată prin cuvinte frumoase dragostea şi grija lor aparentă. În ziua de azi oamenii nu se roagă, dar nu-i lasă nici pe alţii să se roage. Cu toţii vor să înfrunte mulţimea greutăţilor lumii fără rugăciune. Dar lumea de azi este pierdută şi suferă nu din cauză că nu este cine să aibă grijă de nevoile ei, ci din cauză că nu este cine să se roage. Mulţi cred că lucrarea monahilor, care este mai ales rugăciunea, este nefolositoare şi neroditoare, dar ei nu ştiu că rugăciunea este „făptuire duhovnicească, luptă înverşunată şi trezvie veşnic veghetoare". Ei nu vor să ştie că unii oameni se roagă pentru ei şi pentru problemele lor. Se opun astfel vocaţiei monahale şi devin unelte ale diavolului. Aşa cum am amintit înainte diavolul caută să împingă în păcate trupeşti pe cei care sunt pe cale să devină călugări, pentru a le arde aripile şi a le face mai grea viaţa călugărească. Căci, am spus deja, cu cât simte cineva plăcerea în lume, cu atât mai multă suferinţă va trăi în viaţa monahală spre a fi curăţit.

A doua cerere: Vă rog, pomeniţi-mă şi pe mine în rugăciunea voastră pentru ca Domnul să mă miluiască şi pe mine. Mă tem ca nu cumva să pierd harul lui Dumnezeu din cauza nepurtării mele de grijă mele. Mă tem să nu fiu doar un naufragiat în acest port liniştit. Rugaţi-vă ca Domnul să-mi dea „sfârşit creştinesc vieţii mele, fără durere, în pace şi răspuns bun la înfricoşătoarea judecată a lui Hristos". Rugaţi-vă

Maicii Domnului să mă mângâie şi să mă întărească. În fiecare seară o rog, mai ales pe ea, să fie apărătoarea şi ajutătoarea mea în această viață, în ceasul ieşirii mele să izgonească toți vrăjmaşii ce vor să-mi ia sufletul, iar în ziua judecății să mă izbăvească de chinul cel veşnic şi să mă învrednicească bunătăților raiului. Vă implor să vă rugați pentru mine ca să mă căiesc. Vreau să plâng pentru păcatele mele şi să mă învrednicesc de mila Domnului nostru.

A treia cerere: Foloseşte-te frate, şi pentru tine de biciul lui Iisus. „Biciuieşte-ți adversarii cu numele lui Iisus”. Spune rugăciunea lui Iisus ca să primeşti milă de la Dumnezeu. Ştii ce slavă pregăteşte Domnul în ceruri pentru cei ce-L iubesc? Ştii ce ospăț bogat şi plin de bucurie îl aşteaptă acolo pe drept? Să nu rămânem afară din odaia Mirelui Hristos. Să nu auzim glasul „Nu vă cunosc pe voi” (Matei 25, 12).

Pustnicul a suspinat şi a spus „Doamne Iisuse Hristoase miluieşte-mă pe mine, păcătosul, şi pe robul tău…”.

„Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-mă pe mine şi pe robul tău…”. Imediat după aceea şi-a plecat capul şi s-a învăluit în tăcere.

— Îți promit că voi îndeplini toate trei cererile, sfințite Gheron, cel ce ai devenit, în această seară, lumina sufletului meu. Cu siguranță le voi îndeplini pe primele două, deşi nu este nevoie. Dar în ce priveşte cea de-a treia cerere…

Am căzut în genunchi şi am strigat vărsând lacrimi:

— Ține-mă lângă tine şi ajută-mă să mă mântuiesc. Nu vreau să mă întorc în lume. Azi mi-am aflat mântuirea. Ține-mă lângă tine, sfințite părinte şi învață-mă. Arată-mi treptele mistice ale îndumnezeirii. Deschide-mi porțile palatului numelui lui Iisus şi du-mă prin fiecare încăpere a sa. Sunt orb şi strig „miluieşte-mă”. Sunt ca vameşul, copleşit de păcat şi strig „miluieşte-mă”. Sunt îndrăcit şi strig în chinuri „miluieşte-mă”. Sunt străin precum cananeanca dar îndrăznesc să cer ajutor: „miluieşte-mă”. Sunt lepros din cauza patimilor şi strig din adâncul sufletului: „miluieşte-mă”. Sunt rătăcitor şi vreau să mă întorc. Sunt… sunt… Nu sunt un copil al lui Dumnezeu ci fiu al diavolului. Primeşte-mă lângă tine, Gheron, nu mă lăsa să plec de aici. Vreau să mor aici. Vreau să mor în acest loc pustiu şi neroditor, ca sufletul să mi se înmiresmeze şi să-L văd pe Dumnezeu. Vreau lacrimile să-mi devină hrană. Vreau să devin chimval al lui Dumnezeu şi să cânt, precum cântați voi la fiecare priveghere. Mă auzi, părinte? Nu plec. Aici voi rămâne. Aici voi trăi. Aici voi muri şi de aici voi urca la ceruri. Primeşte-mă, părinte…

Nu spunea nimic. Sau poate spunea ceva dar eu nu auzeam nimic. Doar aceste ultime cuvinte.

— Copile, oamenii au nevoie de tine. Du-te şi lucrează şi fă cunoscută voia Domnului. „Mergi în casa ta, la ai tăi, şi spune-le câte ți-a făcut ție Domnul şi cum te-a miluit” (Marcu 5, 19).

Am crezut de datoria mea ca cel puțin acum să mă supun. Aceea era voia Domnului cu mine.
— Promite-mi totuşi, am spus, că mă vei primi să vin şi să stau cu tine câteva luni, ca să pot fi ucenic în Împărăția lui Dumnezeu.

— Da, oricând vrei, eşti binevenit. Este timpul să ne odihnim puțin, pentru că se apropie miezul nopții şi urmează în curând Sfânta Liturghie. Pregăteşte-te să slujeşti azi.

— Somnul nu-mi dă în această noapte odihnă şi chilia nu mă primeşte. În seara aceasta am renăscut şi m-am botezat. Dă-mi binecuvântare să rămân afară, în grădină, până la vremea Liturghiei. În astfel de momente mai bună odihnă se găseşte în veghere. Cei ce petrec noaptea sub lumina stelelor aud glasul arhanghelilor, îl slăvesc pe Hristos şi devin „asemenea” lui.

— Îți dau binecuvântare. Domnul fie cu tine.

Miezul nopții în pustia Muntelui Athos

Am ieşit şi am şezut pe o piatră. Se întuneca. Murmurul dulce al mării se putea auzi din depărtare. Toată dulceața veşniciei se adună în sufletul meu tulburat. Linişte nesfârşită. Am simțit prezența lui Hristos, Care ştie să umple pustia. Puține momente în viață mi le-am petrecut astfel. Două ocazii, mai ales, mi-au venit în minte. Prima fiind în brațele naşului meu, ca mic copil, puteam auzi slujba catehumenilor în timpul căreia, prin glasul naşului meu l-am mărturisit pe Hristos ca să pot deveni mădular vrednic al trupului Său. A doua ocazie a fost acea noapte în care am primit învățătura binecuvântatului Gheron, ca să pot primi al doilea botez al pocăinței şi să-l întâlnesc pe Dumnezeu. Singura diferență este că în primul caz n-am putut înțelege mare lucru (aproape nimic) în timp ce a doua oară am fost conştient de mişcarea mea spre Dumnezeu. În acea noapte Dumnezeu mi-a trimis mana Sa şi m-a hrănit cu cuvântul sfântului pustnic.

Spune proorocul Isaia: „Fericit este cel ce îşi are sămânța în Sion şi rudele în Ierusalim” iar egumenul mănăstirii Stavronikita tălmăceşte plin de înțelepciune: „Şi noi putem spune că suntem fericiți pentru că avem în Sionul Ortodoxiei – Sfântul Munte – sămânța sfinților nevoitori şi în Ierusalimul ceresc avem o mulțime de rude.

Ei trăiesc pentru noi şi sunt lumina şi nădejdea vieții noastre prezente şi viitoare”. Doream să pun în practică o mică parte din ceea ce bătrânul nevoitor îmi arătase în timpul discuției, acela fiind pentru mine mai degrabă „pildă, iar nu dătător de lege”. Mi-am aplecat capul, mi l-am pus pe genunchi, – asemeni profetului Ilie, pe muntele Carmel – şi am început să-mi încălzesc inima, ca să pot începe apoi rugăciunea lui Iisus.

Orele nopții sunt dătătoare de viață pentru călugării ce sunt „lucrători ai rugăciunii neîncetate şi ale prea dulcei amintiri a Lui Iisus înlăuntrul inimii lor”. Noaptea înrâurează puternic trăirea vieții îngereşti, de aceea o preferă pentru lucrarea duhovnicească şi pentru rugăciunea lui Iisus. Monahii desființează noaptea, de vreme ce viața monahală desființează totul. Viața monahală desființează moartea, căci nunta duce viața mai departe dar în acelaşi timp duce mai departe şi moartea. O viață nouă se naşte, viață ce urmează să se stingă. În timp ce în viața trăită în feciorie moartea încetează să amenințe omenirea. Viața unui monah este începutul veşniciei, viața adevărată, de aceea el trăieşte realitatea eshatologică, felul îngeresc de viață. Domnul a spus: „Fiii veacului acestuia se însoară şi se mărită; Iar cei ce se vor învrednici să dobândească veacul acela şi învierea cea din morți, nici nu se însoară, nici nu se mărită” (Luca 20, 34-35). Monahul aparține altui veac. Viața prezentă devine veşnicie, devine trecerea nesfârşită a timpului! „Deşi umblă pe pământ în feciorie, monahul atinge cerurile”. De aceea putem spune că viața în feciorie desființează chiar şi noaptea. Noaptea devine zi, căci monahii trăiesc felul de viață eshatologic şi îngeresc. Dacă „noaptea nu va mai fi acolo” potrivit Apocalipsei (Apocalipsa 21, 25), nici aici n-ar trebui să fie noapte pentru aceia care sunt îngeri în trup. Mielul, Soarele, Hristos îi luminează.

Potrivit Sfinților Părinți, „noaptea este folositoare tuturor”. Este folositoare şi sufletelor începătoare şi celor desăvârşite. Începătorii sunt monahii care sunt în primul stadiu al vieții monahale, care trebuie să lupte cu patimile şi să încerce să le schimbe în iubire dumnezeiască. Ei sunt „crescătorii de animale”, care încearcă să călăuzească vitele, adică stările pervertite ale sufletului. Iar cei desăvârşiți sunt cei ce au depăşit acest stadiu. Ei au ieşit din robia Egiptului, adică de sub stăpânirea patimilor, în pustia nepătimirii şi sunt păstori ce-şi duc oile – mintea şi inima curate – la muntele vederii dumnezeieşti. Sfinții Părinți spun că noaptea este importantă şi binefăcătoare pentru amândouă chipurile.

Cei ce sunt în primul stadiu îşi amintesc păcatele ce le-au făcut în timpul zilei, „tulburarea greşelilor”. Descoperă păcatele cu ajutorul harului dătător de viață, adevărat iar nu închipuit şi atunci încep să plângă: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul”. Ei nu lasă să fie închise în adâncurile subconştientului toate gândurile vinovate, dorințele ruşinoase şi faptele păcătoase, ci intră cu puterea harului şi alungă cu îndrăzneală tot ceea ce este sălăşluit acolo, fiind astfel vindecați. Îşi curăță mintea şi inima nu doar de gândurile complexe ci şi de cele simple. Cei desăvârşiți îşi petrec noaptea într-un chip diferit. Fiind curățiți de toate stările potrivnice firii, dau slavă lui Dumnezeu, Preasfintei Treimi. Se odihnesc cu mintea şi îşi îndreaptă gândurile şi inimile spre muntele vederii dumnezeieşti (theoriei).

La căderea nopţii, ei se gândesc la ziua facerii, când „pământul era netocmit şi gol" şi „întuneric era deasupra adâncului"(Facerea 1, 2). Când, la scurtă vreme după aceea, apar stelele, se gândesc la crearea stelelor şi precum îngerii au lăudat pe Dumnezeu atunci, Îl laudă şi ei acum pentru întreaga zidire. În timp ce alţii dorm şi aparent nici nu există, aceştia stau treji, singuri cu Dumnezeu, slăvindu-l asemeni lui Adam înainte de Cădere. Când fulgeră sau tună, se gândesc la înfricoşătoarea zi a Judecăţii. În locul glasului păsărilor de pradă, ei aud sunetul trâmbiţelor ce cheamă morţii să se ridice din morminte. Răsăritul luceafărului şi zorile le amintesc de arătarea semnului Fiului Omului, Cinstita şi de viaţă purtătoarea Cruce. Strălucirea soarelui le aduce în minte venirea în slavă a lui Hristos, Soarele dreptăţii. Aceia care neîntârziat se ridică să-L laude pe Hristos, sunt sfinţii care vor fi răpiţi în nori, ca să întâmpine pe Domnul în văzduh (1 Tesaloniceni 4,17) şi cei ce nu se îngrijesc să laude la răsăritul soarelui pe Dumnezeu şi dorm, sunt cei ce vor fi judecaţi ca păcătoşi…

Am încercat să trăiesc acea noapte în acest fel. Am încercat să-mi încălzesc păcătoasa şi îngheţata inimă cu aceste gânduri. Când ea a început să se înmoaie, m-am rugat cu acele cuvinte pline de dragoste ale Fericitului Augustin:

„Cel ce eşti săgeată aleasă şi sabie ascuţită, străpungând cu puterea Ta carapacea oţelită a inimii mele, pătrunde cu puterea iubirii Tale, ca sufletul meu să Te vadă Sunt rănit de iubirea Ta, sunt rănit de dragoste pentru Tine Zi şi noapte vărs lacrimi îmbelşugate Stăpâne, Te implor loveşte-mi sufletul împietrit cu lancea ascuţită a iubirii Tale. Pătrunde în adâncimea fiinţei mele. Răcoreşte-mă cu apă vie. Deschide în ochii mei izvor de lacrimi veşnic curgătoare. Veghează-mă cu iubirea Ta neclintită. Dă-mi nădejde să-Ţi văd slava. Dă-mi lacrimi nesfârşite. Nu în această viaţă caut mângâiere ci în odaia cerească de nuntă, să fiu vrednic să te văd, Iubit, Domnul meu şi Dumnezeul meu. Adu-mi sufletul uscat însetat după Tine, la şuvoaiele neoprite de apă vie. Sau, mai bine, Dumnezeul meu, Viaţa mea, Trage-mă spre Tine, Fântână vie, ca să pot bea şi să fiu săturat, şi să trăiesc veşnic cu Tine. O, Tu, izvorul vieţii umple-mi mintea cu revărsarea iubirii Tale mângâietoare; fă-mi inima să se reverse cu tristeţea strălucită a iubirii Tale. Fie ca să uit grijile trecătoare ale lumii şi să Te păstrez veşnic în inimă".

Apoi am repetat cu toată puterea rugăciunea lui Iisus, aşa cum am învăţat de la pustnic. Nu ştiu cât am rămas acolo. Sunt momente când acele ceasului nu se mai învârt. Timpul se oprise în veşnicie.

Miezul nopţii trecuse demult. Puteam vedea acum colibele monahilor cum se luminau una după alta. Privighetorile începeau să-şi înalţe cântecul lor. „Izvoarele smereniei" ce încep să se reverse şi să ne ude pământul însetat! „Turle înflăcărate ale muntelui" ce revarsă lumină! „Crinii cu bun miros şi bine plăcuţi" ce înmiresmează lumea întreagă! Chiliile vor răsuna de glasurile lor în scurt timp şi se vor umple cu lacrimi de pocăinţă sau lacrimi de dumnezeiască luminare. Ei se ridică să laude pe Hristos şi să-i ceară să trimită harul Său dumnezeiesc, mila Sa îmbelşugată.

Iisuse, frumuseţea cea mai presus de minte şi atotbună, slăvescu-Te pe Tine că ai făcut ca voia şi puterea una să fie. Iisuse, dragoste dumnezeiască şi mult dorită, slăvescu-Te pe Tine că nemărginita lume o porţi cu puterea Ta. Iisuse, Cel ce eşti Calea, Adevărul şi Viaţa, mulţumescu-Ţi Ţie că pe calea adevărului mă călăuzeşti prin cuvintele Tale de viaţă dătătoare. Iisuse, Cel ce eşti desăvârşita vedere a celor fericiţi, mulţumescu-Ţi Ţie că învredniceşti cu slava Ta firea noastră cea căzută. Iisuse, Cel ce eşti Lumină mai presus de toată lumina, cu frică mărturisescu-mă Ţie că în întunericul păcatelor încă mă scald. Iisuse, Cel ce eşti Judecătorul tuturor, mărturisescu-mă Ţie că nicicând până acum de iubirea Ta n-am fost pătruns. Iisuse, Cel ce eşti căldură de viaţă dătătoare şi preadulce, încălzeşte-mi frigul sufletului. Iisuse, Cel ce eşti veşmânt înstelat şi preastrălucitor, acoperă-mă şi pe mine cel gol. Iisuse, Cel ce eşti începutul şi mijlocul şi sfârşitul meu, curăţeşte-mi inima cea plină de multe necurăţii. Iisuse, Cel ce Eşti, în toate şi mai presus de toate, Dumnezeul meu, arată-Ţi faţa ta spre mine şi mă mântuieşte. Iisuse, Cel ce eşti mai presus de toată mintea, arată-mă întreg prin adunarea minţii şi prin rugăciune neîncetată. Iisuse, Cel ce eşti taină mai presus de toată cunoaşterea, ridică-mă deasupra a toată simţirea şi cugetarea. Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă.

În aceste ceasuri întregul Munte este în flăcări, iar diavolul urlă, rănit de moarte. Monahii cu adevărat sunt îndumnezeiţi.

Slujirea Sfintei Liturghii

Am continuat pentru destulă vreme să rostesc rugăciunea lui Iisus. Mi-am amintit persoane, frați, prieteni ce trăiesc în lume şi am simțit în acel moment nevoia să-l rog pe Dumnezeu pentru ei.

Apoi am fost chemat să slujesc Sfânta Liturghie, în micul paraclis al schitului. Ce Sfântă Liturghie a fost aceea! Ce măreție. Ştiam că Sfânta Liturghie era o întreagă teologie şi vedere a lui Dumnezeu. Ştiam că Sfânta Liturghie este Paştele cel adevărat, Golgota şi Învierea lui Hristos. Dar în acea noapte am trăit-o şi am înțeles-o. Am învățat că Sfânta Liturghie este punctul culminant în viața credinciosului. „Este țelul vieții, şi când îl atinge nu are nevoie să ceară nimic mai mult în căutarea fericirii". Da, Sfânta Liturghie este cea mai mare fericire a credinciosului.

Erau doar câteva candele ce luminau biserica, destule cât să se vadă fețele Sfinților, a Preacuratei şi a lui Hristos. Cei trei ucenici împreună cu Bătrânul lor, stăteau nemişcați în stranele vechi, trăind Taina. Nu participau doar, ci slujeau Liturghia împreună cu mine! Fețele lor erau asemeni fețelor sfinților din icoane. Era ca şi cum ar fi coborât de pe pereți şi ar fi trăit Paştele. Glasurile lor erau blânde, slabe, înăbuşite de căință. Cântarea ieşea dintr-o inimă rănită de dragostea dumnezeiască, ieşea din profunzimile sufletului, străpuns de dragoste dumnezeiască.

Acolo se distinge clar omul din lume ce nu trăieşte în nevoință şi pocăință.

Mărturisesc că tocmai acea Sfântă Liturghie era pentru mine o problemă. Niciodată în viață n-am trăit o asemenea încurcătură şi în acelaşi timp o asemenea inexprimabilă bucurie. M-am simțit stânjenit, căci eram printre sfinți. Când am ieşit din altar să dau binecuvântarea „Pace tuturor", am rămas pe gânduri. Ei aveau deja această pace, în timp ce eu eram cel ce aveam nevoie de ea, m-am gândit. Când am dat binecuvântarea apostolică „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi binecuvântarea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toții" ştiam foarte bine ce făceam. Dădeam binecuvântare şi har celor ce erau plini de har. Spuneam „Sus să avem inimile" oamenilor care aveau întotdeauna inimile înălțate. Eram singurul dintre ei la care se referea acea poruncă. Mi-am simțit păcătoşenia Şi atunci când am rostit rugăciunea „Nimeni din cei legați cu pofte şi cu desfătări trupeşti nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție..." Cu căință neprefăcută şi lacrimi neîncetate am rostit rugăciunea „...Cel ce singur eşti bun şi binevoitor, caută spre mine păcătosul şi nevrednicul robul Tău, şi-mi curățeşte sufletul şi inima de cugete viclene; şi învredniceşte-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoției să stau înaintea sfintei Tale mese acesteia şi să jertfesc sfântul şi preacuratul Tău Trup şi scumpul Tău Sânge. Căci la Tine vin, plecându-mi grumajii mei şi mă rog Ție: Să nu întorci fața Ta de la mine, nici să mă lepezi dintre slujitorii Tăi, ci binevoieşte să-ți fie aduse darurile acestea de mine, păcătosul şi nevrednicul robul Tău."

Dar în acelaşi timp am simțit şi harul, îndulcindu-mi sufletul cu dumnezeiasca sa prezență. Acesta, fiind dinainte curățit sub călăuzirea înțeleaptă şi binecuvântarea pustnicului, acum era cu desăvârşire dăruit ca locuință a Împăratului tuturor.

Când a venit timpul pentru Sfânta Împărtăşanie, am trăit cel mai mişcător moment. Fețe purtând urmele nevoințelor, luminate de vederea lui Dumnezeu, se apropiau să-L primească pe Iisus, să participe la Taină. Să primească har din preaplinul harului trupului îndumnezeit al lui Hristos. Rugăciunea lui Iisus sporeşte dragostea şi cu cât aceasta devine mai arzătoare cu atât îi călăuzeşte la Masa dragostei şi îi uneşte cu Dragostea. Cu cât participă la Sfânta Împărtăşanie, cu atât râvna lor pentru rugăciunea lui Iisus sporeşte.

„Se împărtăşeşte robul lui Dumnezeu... monahul cu Cinstitul şi Sfântul Trup şi Sânge al Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, şi spre viața de veci." Da. Într-adevăr se împărtăşeau de viața veşnică „Şi aceasta este viața veşnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos pe Care l-ai trimis" (Ioan 17, 3). Este foarte greu să slujeşti Liturghia şi să împărtăşeşti pe Hristos celor ce sunt dumnezei prin har. Hristos este prezent acolo, „Dumnezeu printre dumnezeii ce au fost îndumnezeiți în Cel ce după fire este Dumnezeu".

Trupul omului, prin Dumnezeiasca Împărtăşanie, devine „dătător de lumină”. Primind hrana cerească, mana duhovnicească, nu o schimbăm în carne, ci „carnea noastră se schimbă spre aceea”. Totul străluceşte!
După Sfânta Împărtăşanie cel ce a cântat în strană rosteşte următoarele, după rânduiala de la Sfântul Munte: „Amin, Amin. Amin. Pentru iertarea păcatelor şi spre viaţă veşnică. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să lăudăm slava Ta, că ne-ai învrednicit pe noi a ne împărtăşi cu Sfintele, cele fără de moarte, Preacinstitele şi de viaţă făcătoarele Tale Taine. Întăreşte-ne pe noi întru sfinţenia Ta toată ziua să ne învăţăm dreptatea Ta. Aliluia, Aliluia, Aliluia.” De aceea se împărtăşesc de Sfintele Taine. Pentru ca să trăiască toată ziua cu Hristos şi să mediteze la sfântul, preadulcele şi iubitul său nume.

După încheierea Sfintei Liturghii un monah citeşte rugăciunea de mulţumire. Acolo, după acele momente minunate, se înţeleg cel mai bine rugăciunile pe care Sfinţii Părinţi le-au rânduit pentru a fi rostite drept mulţumire după Dumnezeiasca Împărtăşanie. Una dintre ele este rugăciunea către Domnul nostru Iisus Hristos: „dă să-mi fie şi mie acestea…spre luminarea ochilor inimii mele…spre adăugirea dumnezeiescului Tău har şi spre dobândirea împărăţiei Tale. Ca în sfinţenia Ta cu acestea fiind păzit, să pomenesc harul Tău pururea şi să nu mai viez mie ci Ţie, Stăpânului şi Binefăcătorului nostru”. Sau rugăciunea către Maica Domnului, pe care Sfinţii Părinţi o cinstesc în mod deosebit: „…Ci tu, care ai născut lumina cea adevărată, luminează-mi ochii cei înţelegători ai inimii. Ceea ce ai născut Izvorul nemuririi, înviază-mă pe mine, cel ce omorât de păcat. Ceea ce eşti Maica iubitoare de milostivire a Dumnezeului celui milostiv, miluieşte-mă şi dă umilinţă şi zdrobire în inima mea şi smerenie în gândurile mele şi ridicare din robia cugetelor mele. Şi mă învredniceşte până la sfârşitul vieţii fără de osândă să primesc sfinţirea Preacuratelor Taine, spre tămăduirea sufletului şi a trupului. Şi-mi dă, Stăpână, lacrimi de pocăinţă şi de mărturisire, ca să te laud şi să te măresc pe tine în toate zilele vieţii mele…”. Căci Sfinţii vorbesc despre lumină şi viaţă, dar şi despre lacrimi de pocăinţă.

După dumnezeiasca Împărtăşanie, viaţa duhovnicească sporeşte mai mult, Hristos fiind indispensabil pentru lupta ascetică.

Capela a fost în acea noapte, cel puţin pentru mine, Ortodoxia în întregime. Taina prezenţei lui Hristos şi scara lui Iacov. Şi un strigăt s-a auzit din adâncul inimii mele: „Cât de înfricoşător este locul acesta! Aceasta nu e alta fără numai casa lui Dumnezeu, aceasta e poarta cerului!”(Facere 28, 17). De aici cuvioşii părinţi urcă şi se îmbată de veşnicie.

Dumnezeu îmi vindecase slăbiciunea înainte, prin sfântul pustnic. Dar acum, în timpul Sfintei Liturghii, în Templu, L-am văzut pe Dumnezeu şi L-am recunoscut pe Cel ce m-a vindecat şi pe mine, după cum l-a vindecat şi pe slăbănog. Pe acela Domnul îl vindecase la scăldătoare, dar el L-a recunoscut şi I s-a închinat în Templu.

În acea noapte am fost înălţat. „O, noapte mai luminoasă decât ziua; O, noapte mai înveselitoare decât soarele; O, noapte mai albă decât zăpada; O, noapte mai strălucitoare decât fulgerul; O, noapte ce alungă somnul; O, noapte ce ne învaţă cum să veghem cu îngerii.”

Mărturisesc cu siguranţă că o zi la Sfântul Munte face mai mult decât un an întreg de studiu. O noapte într-o colibă izolată valorează mai mult decât un grad universitar. Câteva minute de vorbă cu un pustnic este asemeni unei linguri de vitamine, ce valorează mai mult decât toată prostia ce o luăm, trăind în lume.
Consider că Muntele Athos este arca Ortodoxiei, unde nu se spun prea multe, dar se trăiesc foarte multe. Este hotarul dintre lume şi lucrurile mai presus de lume. „Hotarul dintre lume şi ceea ce stă mai presus de lume, Athosul este tărâmul virtuţii” (Sf. Grigorie Palama). Muntele Athos este păşunea cea cu multă verdeaţă a lumii Ortodoxe. Fiecare pustnic este un protest tăcut faţă de duhul secularizării credinţei noastre şi un viteaz apărător al ei. Aici, la Muntele Athos, găseşti puterea de a te pocăi cu adevărat şi a trăi Ortodoxia în plinătatea ei, de aceea Sfântul Munte oferă atât de mult Bisericii şi oamenilor ce trăiesc în lume. Fiecare pustnic este un Iona (în sensul bun) ce pare că pleacă la Tars (în pustie) dar pe care chitul (harul lui Dumnezeu) îl duce în Ninive, cetatea cea mare (în lume) să propovăduiască pocăinţa, care este reîntoarcerea la Dumnezeu.

„Bine este ca noi să fim aici şi să facem trei colibe” (Luca 9, 33). Totuşi, pentru mine nu s-a găsit acolo colibă. Luând comoara rugăciunii lui Iisus, pe care mi-a arătat-o Gheron, trebuia să fug în lume şi să o „bombardez” cu puterea ei. Trebuia să vestesc în cele patru colțuri ale pământului care este cea mai mare comoară pe care o adăposteşte Muntele Athos. Nu este comoara aurită a trecutului, nu sunt veşmintele brodate în aur, nu sunt manuscrisele încărcate de miniaturi, ci rugăciunea plină de har a lui Iisus cu a cărui putere s-au împlinit toate aceste lucruri.

Coborând de pe propriu-mi Tabor

Imediat ce s-a luminat bine de ziuă, am căutat să primesc binecuvântarea părintelui… şi să cobor de pe munte la mare, dar şi de pe muntele duhovnicesc la marea lumii. L-am găsit liniştit, senin, rostind rugăciunea lui Iisus şi făcându-şi lucrul de mână ca să-şi agonisească cele pentru trai, adică puțină pâine uscată şi lucrurile absolut necesare.

— Binecuvântează-mă, am spus şi m-am aplecat să-i sărut mâna.

— Mergi cu bine, fiul meu. Maica Domnului să fie cu tine. Sfânta Treime să-ţi ajute. „Domnul să-ţi păzească sufletul şi trupul de tot răul, de toată răutatea diavolului şi de toată tulburarea; Domnul să fie lumina ta, scăparea ta, calea ta, tăria ta, cununa bucuriei tale şi pricepere veşnic. Ai grijă de tine”. Ai de-a pururi însoțitor nedespărțit rugăciunea lui Iisus. Şi roagă-te şi pentru mine, ca Dumnezeu să mă miluiască…

Rugăciunile călugărilor sunt pline de viață pentru că ies din inimi sensibile.

— Gheron, îți mulțumesc pentru tot. Roagă-te pentru mine, pentru prietenii mei, pentru fiii mei duhovniceşti, pentru rudele mele. Roagă-te, roagă-te, sfinte Gheron. Roagă-te pentru lumea întreagă căci tu îi eşti cel mai înalt vârf, aproape de Ceruri. Roagă-te, Gheron. Eşti cel mai scump prețuit om dintre toți oameni. Roagă-te. Tu eşti o comoară nemaiîntâlnită a Ortodoxiei, păstrată ca mulți alții, în vistieria Sfântului Munte. Roagă-te, roagă-te pentru noi, păcătoşii. Tu eşti şarpele de aramă înălțat în deşert şi noi păcătoşii, muşcați de şerpii păcatului, privim la tine şi ne vindecăm. Tu eşti Moise al nostru, care pe munte îți înalți mâinile în rugăciune şi noi îi înfrângem pe vrăjmaşi jos, în lume. Nu-ți coborî mâinile, căci ne va zdrobi puterea vrăjmaşului, a diavolului. Roagă-te, Gheron…

— Dumnezeu să ne miluiască, fiul meu.

— Binecuvântează.

— Domnul să te binecuvânteze. Te voi aştepta la anul.

Precum o pasăre, ca un serafim arzând, ca înflăcăratul prooroc Ilie coboram de pe munte la țărmul mării pentru a lua vaporul. Mintea nu-mi mai funcționa. Gândirea se oprise. Doar inima îmi ardea. Zburam. Şi fără să-mi dau seama, cântam bucăți din slujba pe care desăvârşitul monah atonit, Sfântul Nicodim, o compusese pentru Părinții de la Muntele Athos.

„Cine va spune lupta voastră, binecuvântați Părinți, sau cine va lăuda cu vrednicie nevoințele voastre, înfrânarea minții, rugăciunea neîncetată, suferințele prin care treceți pentru a lucra virtuțile, uscarea trupului, lupta cu patimile, starea de toată noaptea, lacrimile neîncetate, smerenia duhului, izbânzile asupra diavolului şi toate celelalte daruri?

O, mulțime de cuvioşi sfințiți şi doriți de Dumnezeu. O, albine alese de Dumnezeu, ce-şi fac în grotele şi peşterile pământului din Sfântul Munte chilii de ceară, pline de mierea cea mai dulce a liniştii. Bucuria Sfintei Treimi; încântarea Maicii Domnului, lauda Athosului, izvor de smerenie pentru lume. Rugați-vă Domnului să miluiască sufletele noastre”.

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile sfinților tăi, miluieşte-mă pe mine păcătosul. Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-mă.

Epilog

Acum că am ajuns la finalul cărţii mele simt că este necesar să înalţ adânci mulţumiri şi slavă Preasfintei Treimi, pentru că mi-a deschis ochii. M-a ajutat să fiu legat duhovniceşte de Sfântul Munte, care este „tărâmul virtuţii" şi să cunosc oameni sfinţi. „Ei trăiesc pe pământ dar sunt locuitori ai cerului". Cunoscând aceşti oameni, vorbind cu ei şi primindu-le sfaturile, am descoperit altă latură a vieţii duhovniceşti. Mai presus de predici moralizatoare şi cucernicie seacă. Am cunoscut libertatea Duhului şi putinţa mântuirii mele. Am simţit adânc menirea unui creştin.

Trebuie să mulţumesc şi dumnezeiescului har, care m-a învrednicit să aştern pe hârtie această convorbire pe care am purtat-o la Sfântul Munte. Bineînţeles, nu se poate scrie exact aşa cum a fost această sfântă şi „de viaţă dătătoare" discuţie, căci cuvintele sunt cu adevărat prea sărace şi uneori cu totul nepotrivite acestui scop. Dar chiar şi aşa, din puţinele lucruri ce sunt scrise aici, se poate înţelege, chiar dacă nu întrutotul, pocăinţa pe care a adus-o acea sfântă convorbire.

Sunt încredinţat că vor fi unii ce se vor folosi, în felurite chipuri, de aceste puţine gânduri. Acest crez al meu se bazează pe faptul că în tot timpul cât am aşternut această scriere, am dus o luptă neîncetată cu diavolul. L-am simţit în permanenţă lângă mine, făcând totul să mă oprească. Dar puterea harului dătător de viaţă m-a ajutat să termin.

Este ştiut de către toţi dreptslăvitorii creştini că este cu putinţă a-ţi dobândi mântuirea. Această posibilitate a îndumnezeirii se datorează faptului că suntem creaţi „după chipul lui Dumnezeu" şi acest chip există, el fiind Dumnezeu-Omul, Hristos. Mulţi teologi ortodocşi subliniază adevărul că Dumnezeu-Omul Hristos este răspunsul tuturor întrebărilor legate de fiinţa umană. Învăţătura despre Hristos este fundamentul antropologiei. Şi când Sfinţii Părinţi au luptat împotriva ereziilor, nu au făcut-o din ură faţă de cineva (misantropie) ci din iubire de oameni (filantropie). Când se luptau să păstreze neştirbită învăţătura despre Hristos, o făceau pentru mântuirea oamenilor. Căci prin urâciunea ereziilor, mai ales a celor ce se ating de persoana lui Hristos, se pierde cu desăvârşire posibilitatea mântuirii noastre. Potrivit învăţăturii Bisericii Ortodoxe, în persoana lui Hristos, sunt uniţi neamestecat, nedespărţit, neîmpărţit şi fără schimbare Dumnezeu desăvârşit şi om desăvârşit. Această unire ipostatică în persoana lui Hristos dă posibilitatea şi nădejdea îndumnezeirii noastre. Iisus a îndumnezeit şi a slăvit firea umană, pe care a primit-o de la Fecioara Maria. Rămâne acum ca toate celelalte persoane omeneşti – adică toţi cei ce vor să se mântuiască – să fie îndumnezeiţi. Şi aceasta se dobândeşte prin pocăinţa şi lupta fiecăruia de a se uni cu Dumnezeu-Omul şi prin trăirea „în Hristos Iisus". Curăţirea aduce luminare şi unire cu Hristos, „unde există curăţie, acolo există luminare, pentru că fără prima, a doua nu este dăruită" (Sfântul Grigorie Teologul).

Mai mult, acesta este exact sensul dumnezeieştii întrupări a lui Dumnezeu-Cuvântul. „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca omul să se facă Dumnezeu". Hristos vrea să-l mântuiască pe om şi să restaureze în el „chipul Său căzut". Într-adevăr, omul poate deveni acum dumnezeu-om prin Dumnezeu-Omul, Hristos. Precum Dumnezeu Cuvântul a devenit prin iconomie om, la fel omul poate deveni prin har, Dumnezeu. De obicei la sărbătoarea Naşterii Domnului, subliniem roadele care izvorăsc din Naşterea Dumnezeu-Omului: pacea, dragostea, smerenia şi altele. Dar acestea există deoarece firea omenească, fiind unită cu Firea dumnezeiască, a găsit pace, bucurie şi har căci s-a născut Dumnezeu-Omul, Mântuitorul, Iisus. Bucuria noastră este că „s-a născut azi Mântuitor" (Luca 2, 11). Da, într-adevăr s-a născut Dumnezeu-Omul. Iisus n-a fost un mesager al mântuirii noastre ci El este însăşi mântuirea. Nu este un trecător grăbit ce a trecut în fugă prin lumea noastră înticăloşită, ci El este „recapitularea", noua creaţie. El este rădăcina nouă şi sănătoasă ce dă viaţă firii omeneşti, după ce ne-am îmbolnăvit de rădăcina veche şi păcătoasă a lui Adam. Prin urmare ne-a adus viaţă şi noi putem deveni „măslini roditori".

De aceea, nu există altă mântuire decât prin Dumnezeu-Omul Hristos, fără El neexistând decât înstrăinare şi dezumanizare. Cel ce nu trăieşte în Hristos este înstrăinat de Dumnezeu, de sine şi de aproapele său. Dumnezeu este pentru el ceva străin şi necunoscut. Sinele devine asemeni unei fiare sălbatice. După Sfântul Maxim Mărturisitorul, „când mintea părăseşte pe Dumnezeu, se face fiară sălbatică, iubitoare de

plăceri, vrăjmaşul celorlalţi oameni". Aproapele său nu este bucuria ci iadul său. Aşa, departe de Dumnezeul-Om, este distrus şi descompus sau devine o „legiune", după chipul fiarei din Apocalipsă, al diavolului, ajungând într-o stare contrară firii, nefiinţa. Omul separat de Dumnezeul-Om Hristos este, după Nicolae Cabasila, „nefiinţă", un nimic, pentru că este lipsit de viaţa în Hristos. Doar cel ce trăieşte în Dumnezeul-Om este om adevărat. Putem spune, atunci, că fiecare persoană poate să devină fie dumnezeu-om fie fiară-om. Acela va fi sfârşitul istoriei.

Este nevoie să trăim în Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu şi să devenim Hristos şi Cuvântul lui Dumnezeu prin har. Acesta este dobândit când trăim în Biserică şi suntem părtaşi la Sfintele sale Taine, căci „Biserica se manifestă în Sfintele Taine, nu ca în simboluri, ci mai degrabă ca mădularele trupului în inimă şi crengile plantei în rădăcină şi cum a spus Domnul, ca mlădiţele pe viţă" (Nicolae Cabasila). Acest lucru este împlinit prin chemarea numelui lui Iisus şi rostirea rugăciunii „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul", mai ales că această rugăciune este strâns legată de Sfânta Împărtăşanie. Întreagă teologia Bisericii ortodoxe este ascunsă în această mică rugăciune. De aceea vom chema întotdeauna preadulcele şi dătătorul de bucurie nume al lui Iisus. Rugăciunea lui Iisus nu este doar pentru monahi. Bineînţeles, ei au posibilitatea să trăiască necontenit înlăuntrul ei. Dar şi noi cei păcătoşi o putem rosti. Să ne fixăm pentru aceasta un anume timp din zi şi să începem prin a o spune zece minute dimineaţa şi zece seara, cât mai liniştiţi cu putinţă. Este foarte important să fixăm dinainte un anume timp (chiar foarte scurt) când nu ne întrerupe nimic. Cu trecerea timpului acest moment se va prelungi şi va îndulci sufletul, buzele… Să o spunem chiar şi când mergem pe stradă, înainte de a adormi, ori de câte ori avem puţin timp liber. Soţul sau soţia sau toată familia să o spună dimineaţa şi seara pentru câteva minute. Unul din ei ar trebui să o spună calm şi liniştit şi ceilalţi să o asculte. Har îmbelşugat va veni atunci peste familie. Există multe familii ce au practicat-o şi au trăit minuni în viaţa lor… Însă cei ce vor să meargă mai departe în rugăciune au nevoie de un povăţuitor duhovnicesc experimentat. În acelaşi timp să trăim viaţa în armonie cu poruncile lui Hristos. Căci ucenicul lui Hristos urmează lucrarea şi învăţătura Sa. Păzind poruncile, primim har, dobândim întreaga Sfântă Treime. Potrivit Sfântului Maxim, cel ce a primit şi a păzit o poruncă dobândeşte, în chip mistic, întreaga Sfântă Treime.

De ţi-a fost de folos citirea acestei cărţi, te rog frate, pomeneşte-mă şi pe mine, cel ce-am aşternut-o pe hârtie, în rugăciunile tale, ca să mă căiesc şi să primesc mila lui Dumnezeu. Să vieţuiesc în Hristos, să pot trăi în Biserică, să pot trăi creştineşte. Te rog din toată inima…